

WIADOMOŚCI NARODOWEGO BANKU POLSKIEGO

KOMITET REDAKCYJNY

Przewodniczący:

Naczelnny Dyrektor Narodowego Banku Polskiego – Dr Witold Trąmpczyński

Członkowie:

Dr Mirosław Orłowski – Redaktor Główny
 Mgr Adam Cegielski
 Dr Paweł Czartoryski
 Dr Stefan Perczyński
 Mgr Roman Seidler
 Irena Oczechowska – Sekretarz Redakcji

T R E Ś Ć:

Sytuacja ekonomiczna Polski we wrześniu 1948 r. str.	1	Uwagi o wyborze systemu w clearingu reglamentowanym usługowym—Mgr Alfred Siebeneichen	„ 34
Ważniejsze pozycje bilansowe banków biletowych „	24	Obsługa finansowa obrotów płatniczych z zagranicą w Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich — Inż. A. Zausznica.	„ 41
Z bieżących zagadnień gospodarczych:		Przegląd bibliograficzny ważniejszych pozycji literatury z zakresu rachunkowości i ekonomiki przedsiębiorstw lat 1939 — 1948.	„ 45
Reforma pieniężna w strefie radzieckiej Niemiec		Przegląd Ustawodawstwa za miesiące sierpień i wrzesień br.	„ 63
Dr Paweł Czartoryski	25		
Portugalia — Dr St. Perczyński	27		
Dział artykułowy:			
Reforma bankowości polskiej — Dr Mirosław Orłowski	30		

SYTUACJA EKONOMICZNA POLSKI WE WRZEŚNIU 1948 r.

(Na podstawie informacji Wydziału Ekonomicznego i sprawozdań Oddziałów)

Wstęp. Pomyślny rozwój życia gospodarczego w miesiącu sprawozdawczym wyraził się przede wszystkim we wzroście ilościowym produkcji przemysłowej, zanotowanym zarówno w przemyśle ciężkim, jak i w większości przemysłów pozostałych. Notowano jednocześnie wzrost jakości wytwarzanych produktów przemysłu przetwórczego. Poszczególne gałęzie przemysłu, względnie zakłady przemysłowe, wykonały miesięczny plan produkcji z poważną na ogół nadwyżką. Rezultaty te osiągnięto dzięki polepszeniu się sytuacji na odcinku zaopatrzenia przemysłu w surowce i środki pomocnicze, dalszemu ulepszeniu metod pracy, a przede wszystkim dalszemu wzrostowi wydajności pracy w związku z kontynuowaniem akcji przodownictwa i oszczędzania w przemyśle.

Rolnictwo w miesiącu sprawozdawczym podsumowało wyniki zbiorów żniwnych oraz rozpoczęło prace polne odnośnie jesiennej akcji siewnej i zbioru okopowych. Początkowe wyniki kopañ ziemniaczanych wykazały znacznie pomyślniejsze zbiory ziemniaków niż początkowo przypuszczano, na podstawie niesprzyjających uprzed-

nio warunków atmosferycznych. Akcja likwidacji odłogów przyniosła poważne rezultaty.

Na odcinku handlu wewnętrznego miesiąc sprawozdawczy upłynął pod znakiem kontynuowania prac łączeniowych i reorganizacyjnych w spółdzielczości wiejskiej i miejskiej, celem dalszego usprawnienia działalności sektora spółdzielczego w dziele wykonywania nakreślonych mu celów i zadań w gospodarce narodowej. Obroty handlowych przedsiębiorstw spółdzielczych i państwowych wykazywały tendencję dalszego, poważnego wzrostu.

Rozwój cen wolnorynkowych kształtował się we wrześniu br. niejednolicie, szczególnie odnosi się to do artykułów żywnościowych na skutek sezonowego zmniejszenia się ich podaży oraz częściowo pod wpływem przyczyn natury psychologicznej. Mimo to, ogólny miesięczny wskaźnik cen wolnorynkowych, obliczony dla Warszawy, wykazał nieznaczny tylko wzrost.

1. **Przemysł węglowy.** Wrześniowy plan produkcyjny przemysłu węglowego wykonany został w 101,1%. W ciągu 26 dni wydobywczych w mie-

siącu sprawozdawczym przemysł węglowy wydobyl 6.056.246 ton węgla kamiennego, tj. o 38.745 ton więcej niż w sierpniu.

Tabela 1

Produkcja przemysłu węglowego
w tys. ton

Zjednoczenie	Wydobycie		Wykonanie planu we wrześniu w %
	W sierpniu 1948	We wrześniu 1948	
Chorzowskie . . .	678	680	104,8
Rybnickie	600	588	104,6
Rudzkie	755	770	104,1
Gliwickie	657	662	104,1
Dąbrowskie . . .	688	694	103,0
Bytomskie	567	569	102,5
Katowickie . . .	648	646	100,2
Jaworz.-Mikołowskie	575	594	97,1
Zabrskie	586	582	93,6
Dolnośląskie . . .	262	271	91,3
Razem	6.017	6.056	101,1

Na pierwsze miejsce tak pod względem przekroczenia planu, jak i wydajności, wysunęło się w miesiącu sprawozdawczym Zjednoczenie Chorzowskie.

Wydajność w przemyśle węglowym wykazała dalszy wzrost i wynosiła w miesiącu sprawozdawczym przeciętnie 1.274 kg na robotniko-dniówkę — co stanowi wzrost o 2 kg w stosunku do poprzedniego miesiąca.

Produkcja innych artykułów przemysłu węglowego kształtowała się następująco:

Tabela 2

Produkcja ważniejszych artykułów przemysłu węglowego
(w tys. ton)

T r e ś ć	Sierpień 1948	Wrzesień 1948	% wykon. planu we wrześniu 1948 r.
Węgiel kamienny .	6.017	6.056	101
„ brunatny .	435	440	117
Brykiety z węgla kamiennego . .	63	64	112
Koks przy kopaln. węgla kamien. .	279	270	110

W dziedzinie zbytu odczuwa się pewien stan nasycenia, tak na rynku krajowym, jak również i na rynkach zagranicznych. W związku z tym zapasy na zwalach wzrosły dość znacznie, osiągnając w sierpniu blisko 987 tys. t. Nasycenie rynku wewnętrznego świadczy o tym, że nasz przemysł węglowy spełnił nałożone nań zadania. Celem uniknięcia zrzucania nadmiernych ilości wę-

gla na zwalę, oraz w trosce o zaopatrzenie kraju w opał na zimę, kontynuowano akcję zwiększenia wysyłek przeznaczonych na opał pod hasłem „Opał na zimę w miesiącach letnich“. W sierpniu akcja ta dała doskonałe wyniki; rozprowadzono bowiem w ciągu tego miesiąca przeszło 530 tys. t węgla opałowego.

Ponadto rozpoczęto planową organizację zbytu rynku węglowego na rynku wewnętrznym przy uwzględnieniu, ustalonego drogą analizy, rzeczywistego zapotrzebowania poszczególnych dzielnic. Przystąpiono do organizowania we wszystkich większych i średnich miastach Polski własnych składów Centrali Zbytu Produktów Przemysłu Węglowego (CZPPW) na miejsce dotychczasowych składów prywatnych. Liczba tych składów CZPPW z 15 w dn. 1. 6. 1948 r. wzrosła do 53 w dn. 30. 9. 48 r., a na dz. 31. 12. 1948 r. ma wynosić 100.

Eksport węglowy, mimo iż daje się odczuć pewne nasycenie europejskich rynków węglowych, rozwijał się pomyślnie w miesiącu sprawozdawczym, wykazując dalszy wzrost.

Na wzrost ten miały wpływ zalecenia, wydane przez Komitet Węglowy — E. C. O. — na wniosek polskich przedstawicieli — aby państwa europejskie zaopatrywały się przede wszystkim w węgiel europejski, wyrównując węglem amerykańskim jedynie ewentualne deficyty. Konsumenci europejscy żądają obecnie jedynie węgla w najlepszym gatunku.

W dziedzinie zaopatrzenia kopalń w sprzęt i środki pomocnicze, nastąpiła dalsza poprawa. Wzrost jednak zaopatrzenia nie jest jeszcze proporcjonalny do potrzeb i ciągle wzrastającego wydobycia. Na podstawie doświadczeń z lat ubiegłych Centrala Dostaw Drzewnych doprowadziła w ciągu III-go kwartału stan zapasów kopalniaków w Zjednoczeniach Przemysłu Węglowego do wysokości ponad 3-miesięcznego zapotrzebowania, stwarzając tym samym rezerwę na miesiące zimowe, co na tym odcinku da gwarancję pełnego wykonania państwowego planu wydobycia węgla na bieżący rok.

2. **Przemysł hutniczy.** Wykonanie planu w przemyśle hutniczym we wrześniu br. przedstawiało się następująco:

	Procent wykonania planu sierpień 1948	wrzesień 1948
Koks	100,9	99
Surówka	102,4	111
Stal surowa.	107,5	108
Wyroby walcowane . . .	106,0	110
Wyroby kute i prasowane	106,8	97

Na specjalne podkreślenie zasługuje fakt znacznego przekroczenia planu w produkcji surowki, stali surowej i wyrobów walcowanych, na które w związku z akcją odbudowy kraju istnieje wielkie zapotrzebowanie. Natomiast niedociągnięcia wykonania planu produkcji koksu mają charakter przejściowy. Zostały one spowodowane remontami urządzeń wytwórczych celem podniesienia ich zdolności produkcyjnych.

Dostawy rud dla hutnictwa żelaza przekroczyły planowane zużycie. Nadwyżka w dostawach wpłynęła na zwiększenie zapasów, gromadzonych w ciągu lata na okres zimowy. Dostawy rud, pochodzących z importu, z kopalń krajowych i wreszcie ze składowisk Centrali Zaopatrzenia Przem. Hutniczego w ciągu ostatnich miesięcy doprowadziły do znacznego nagromadzenia zapasów, które z początkiem września br. wystarczały na pokrycie 6-cio miesięcznego zapotrzebowania hut i stalowni. Jest to zjawisko bardzo korzystne, gdyż w ciągu zbliżającego się okresu zimowego dostawy rud, mogą być ze względu na warunki atmosferyczne, znacznie utrudnione. W dziedzinie złomu żelaznego dostawy utrzymują się na dotychczasowym poziomie, aczkolwiek obserwuje się pewne trudności w związku z wyczerpywaniem się dotychczasowych źródeł, którymi były różne pozostałości wojenne, demontaż zniszczonych urządzeń fabrycznych itp. Wobec stałego wyczerpywania się krajowych źródeł złomu, import będzie w przyszłości głównym źródłem zaopatrywania hutnictwa w złom, co narzuca konieczność przedstawiania się hutnictwa na Thomasowski system produkcji stali.

W dziedzinie zbytu głównym odbiorcą krajowym był przemysł państwowy. Eksport wynosił około 1/6 ogólnego zbytu (po wyłączeniu zapotrzebowania międzyhutniczego). Głównymi odbiorcami były Rumunia, Szwecja i ZSRR.

Wobec częstych przerw w produkcji, wywołanych znacznym zużyciem sprzętu hutniczego, przystąpiono do poważnych remontów i inwestycji. Do ważniejszych z nich należy: uruchomienie po czteromiesięcznym remoncie w sierpniu br. wielkiego pieca w hucie Bankowej oraz oddanie do użytku aglomerowni na hucie Kościuszko; pozwoli ona przez nowoczesne przygotowanie namiaru wielkopieczowego, zwiększyć wydajność wielkich pieców huty Kościuszko o 5—10% oraz wykorzystać racjonalnie rudy miałkie, które stanowią ok. 40% naszych dostaw rud.

Zjednoczone Zakłady Metali Nieżelaznych wykonały w miesiącu sprawozdawczym następujący plan produkcji:

	Procent wykonania planu	
	w sierpniu 1948 r.	we wrześniu 1948 r.
Cynk	106	105
Kwas siarkowy	90	94
Ołów	104	101

Szczególnie korzystne dla gospodarki narodowej jest przekroczenie planu produkcji cynku. Wyroby cynkowe stanowią bowiem ważny artykuł eksportowy, który przyczynia się do zdobycia dla kraju większej ilości dewiz.

3. **Przemysł energetyczny.** Zakłady Centralnego Zarządu Energetyki wyprodukowały we wrześniu br. 325,4 mil. kWh energii elektrycznej, osiągając 104% miesięcznego planu produkcji. Na wyróżnienie zasługuje Zjednoczenie Energetyczne Zagłębia Węglowego, które pracując w miesiącu sprawozdawczym w bardzo trudnych warunkach dostarczyło 179,2 mil. kWh, wykonując plan w 107%.

Produkcja elektrowni o mocy zainstalowanej powyżej 1000 kW (zarówno podległych C. Z. E. jak innych) w lipcu i w sierpniu br. rozwijała się pomyślnie, co ilustruje poniższe zestawienie.

Tabela 3

**Produkcja przemysłu energetycznego
w lipcu i sierpniu 1948 r.**
(Elektrownie o mocy zainstalowanej ponad 1000 kW)

Grupy elektrowni	Osiągnięta produkcja w mil. kWh	
	w lipcu 1948 r.	w sierpniu 1948 r.
Polska ogółem	587,0	607,6
w tym: elektrownie		
zawodowe	340,9	360,3
niezawodowe	246,2	247,3
Ziemie Dawne	422,3	428,3
w tym: elektrownie		
zawodowe	218,6	222,3
niezawodowe	203,7	206,0
Ziemie Odzyskane	164,7	179,3
w tym: elektrownie		
zawodowe	122,3	138,0
niezawodowe	42,4	41,2

Na 235 zakładów, których wytwórczość podaje tabela Nr 3, składa się 95 elektrowni zawodowych i 140 elektrowni niezawodowych. Te ostatnie pozostają w dyspozycji następujących zakładów przemysłowych: kopalnie węgla — 36 elektrowni, huty — 11 elektrowni, fabryki chemiczne — 9, fabryki włókiennicze — 24, cukrownie — 39, papiernie — 8, cementownie — 7, inne zakłady — 6 elektrowni.

W związku z realizacją ustawy o planowej gospodarce energetycznej z dnia 4 lipca 1947 r. Centralny Zarząd Energetyki miał przejąć w ciągu września i października br. około 130 elektrowni i około 200 zakładów rozdzielczych, które były dotychczas w posiadaniu samorządu terytorialnego i gospodarczego. Wśród przejmowanych elektrowni blisko 30 posiada moc ponad 1000 kW. Największe nasilenie tej akcji przypada na tereny Dolnego Śląska, Poznańskiego i Pomorza.

Roboty prowadzone przy budowie największej elektrowni w Polsce w Miechowicach, o mocy 300 MW, postępują naprzód — ostatnio została ona zaopatrzona w rurociągi wody chłodzącej dla jednego z wielkich generatorów tego zakładu.

4. **Przemysł naftowy.** Plan wydobywania podstawowych surowców przemysłu naftowego został wykonany we wrześniu w następującej wysokości: ropa naftowa — 110%, gazolina — 127%, gaz ziemny — 85%. Podobnie jak w poprzednim miesiącu plan wydobywania gazu nie został wykonany ze względu na małe zapotrzebowanie na gaz ziemny dla celów gospodarczych.

Plan produkcji ważniejszych przetworów został we wrześniu wykonany na ogół z poważną nadwyżką, co przedstawia tabela Nr 4.

Tabela 4

Produkcja ważniejszych przetworów przemysłu naftowego w sierpniu i wrześniu 1948 r.

Przetwory	% wykonania planu	
	w sierpniu 1948 r.	we wrześniu 1948 r.
Benzyna	124	133
Nafta.	76	191
Olej gazowy	121	124
Oleje smarowe	93	70
Olej transformatorowy.	60	121
Asfalt	81	89
Smary stałe.	230	251
Parafina	106	94
Koks	180	182

Produkcja olejów smarowych została ograniczona w okresie sprawozdawczym w związku z gromadzeniem półfabrykatów produkcji w okresie uprzednim. Wobec zwiększonego zapotrzebowania na koks produkcja jego wzrosła kosztem ograniczenia wytwórczości asfaltu.

We wrześniu przemysł naftowy posiadał 2.614 czynnych szybów, w tym 2.559 ropno-gazowych i 55 gazowych. W toku były prace nad wierceniem i pogłębianiem 80 szybów oraz nad odbudową lub budową 27 dalszych szybów.

5. **Przemysł metalowy** — przekroczył we wrześniu 1948 r. planowaną produkcję miesięczną w znacznej większości poszczególnych działów wytwórczych. Obrazuje to nam tabela Nr 5.

Tabela 5

Produkcja ważniejszych wyrobów zakładów Centralnego Zarządu Przemysłu Metalowego (dane prowizoryczne)

Wyszczególnienie	Miara	Sierpień 1948 r.	Wrzesień 1948 r.	% wyk. planu we wrześniu 1948 r.
1. Obrabiarki do metali i drzewa	sztuk	231	355	108
2. Środki transportowe (najważniejsze pozycje)				
Wagony osobowe	„	16	17	113
Węglarki	„	1.463	1.351	111
3. Maszyny rolnicze (ogółem)	„	34.262	33.101	125
4. Wyroby różne (najważn. pozyc.)				
Krosna	„	46	23	42
Wrębówki	„	7	7	117
5. Wyroby masowe				
Liny, nity, śruby i t. d.	ton	3.704	3.714	100

Tabela Nr 5 wykazuje wzrost zarówno w dziedzinie produkcji obrabiarek, środków transportowych, jak i wyrobów masowych takich, jak liny, nity, śruby itd. Plan nie został jedynie wykonany w dziedzinie niektórych „wyrobów różnych“ np. krosien, co zostało spowodowane opóźnieniem w dostarczaniu surowców z zagranicy, względnie opracowywaniu nowych typów maszyn np. krosien dla naszego przemysłu włókienniczego.

Bydgoskie i Łódzkie Zjednoczenia Przemysłu Maszyn i Narzędzi Rolniczych dążą do zwiększenia nie tylko ilości ale również i jakości swojej produkcji. I tak w m-cu sprawozdawczym Zjednoczenia te wykonały m. in. 5.756 pługów rozmaitych typów, 14.274 sztuk bron sprężynowych, 2.314 kultywatorów, 1.363 siewników, 98 obsypników do kartofli, 1.024 kieratów, 833 młockarni, 1.260 wialni, 228 sieczkarek, 100 kopaczek i 1.972 pielników.

6. **Przemysł elektrotechniczny.** Wartość produkcji poszczególnych Zjednoczeń przedstawia nam tabela Nr 6.

Tabela 6 Produkcja przemysłu elektrotechnicznego we wrześniu 1948 r. według zjednoczeń
(dane prowizoryczne)

Z j e d n o c z e n i e	Produkcja w ton.		% wykonania planu we wrześniu 1948
	sierpień 1948	wrzesień 1948	
Maszyn elektrycznych .	622	595	113
Aparatów „ .	456	496	111
Kabli i przewodów. . .	2.510	2.846	133
Ogniów i akumulatorów .	760	943	123
Lamp elektrycznych . .	31	71	120
Radiotechniczne	32	49	88

Produkcja poszczególnych asortymentów we wrześniu 1948 r. ilustruje tabela Nr 7.

Tabela 7 Produkcja przemysłu elektrotechnicznego we wrześniu 1948 r. według asortymentów
(dane prowizoryczne)

Wyszczególnienie	Miara	Wykonano	% wykonania planu
Maszyny wirujące	sztuk	2.390	108
Transformatory	„	212	82
Liczniki i zegary elektr.	ton	22	110
Kable i przewody	„	2.295	135
Akumulatory, bat. i inn.	„	515	115
Ogniwa, lampy i żarówki	1000 szt.	2.070	120
Sprzęt teletechniczny . .	ton	48	71
Odbiorniki	sztuk.	3.168	90

Z powyższych tablic wynika, że przemysł elektrotechniczny zasadniczo wykonał plan ilościowy prawie we wszystkich działach. Jedynie w radiotechnice plan ten nie został wykonany, co było spowodowane tym, iż główny wysiłek Zjednoczenia Radiotechnicznego poszedł w kierunku przygotowań do produkcji nowego typu aparatu „Pionier“.

Największe przekroczenie planu, bo w 33%, wykazuje Zjednoczenie Kabli i Przewodów. Następne miejsce zajmuje Zjednoczenie Przemysłu Lamp Elektrycznych produkujące ogółem 2.070 tysięcy sztuk żarówek oświetleniowych mocy od 15 do 1000 watt. W porównaniu więc z wrześniem 1947 r. ilość wyprodukowanych żarówek została podwojona i ostry głód żarówkowy nie grozi już na zimę 1948—1949 r.

W dziedzinie fabrykacji nowych przyrządów elektrotechnicznych mamy do zanotowania nowe osiągnięcia Fabryki Nr 2 należącej do Zjednoczenia Maszyn Elektrotechnicznych C. Z. P. Fabryka ta wykonała prototyp silnika przeznaczonego do napędu cięższych typów maszyn do szycia bardzo szeroko używanych przez Państwowy Przemysł Konfekcyjny. Tego rodzaju maszyn dotychczas w Polsce nie produkowaliśmy.

7. **Przemysł mineralny.** Wartość produkcji przemysłu mineralnego we wrześniu osiągnęła cyfrę 25,5 mil. zł wg cen podstawowych z 1937 r.

Wytwórczość ważniejszych artykułów przemysłu mineralnego we wrześniu przekroczyła na ogół poważnie miesięczny plan produkcji, co ilustruje tabela Nr 8.

Tabela 8 Produkcja ważniejszych wytworów przemysłu mineralnego

Nazwa artykułu	Sierpień 1948	wrzesień 1948	% wykonania planu we wrześniu 1948
Wapno palone (t)	66.007	60.032	123
Cement (t)	188.455	174.875	101
Szkło okienne (tys. m ²) .	1.036	981	112
Cegła (tys. szt.)	29.271	28.646	116
Papa smołowcowa (tys. m ²)	1.032	935	125

Asortyment wyrobów przemysłu mineralnego powiększył się o nową pozycję — pustaki wentylacyjne produkowane od września przez Dolnośląskie Fabryki Dachówek w Gozdnicy. Zakłady te ponadto udoskonaliły produkcję tzw. hourdisów elementów ceramicznych używanych do budowy domków robotniczych.

Pomyślnie rozwija się akcja oszczędnościowa rozpoczęta przez Centralny Zarząd Przemysłu Mineralnego w marcu br. Celem tej akcji jest obniżenie kosztów materiałów produkcyjnych, robocizny i energii oraz podniesienie wartości produkcji poprzez zwiększenie jej ilości i polepszenie jakości. W II i III kwartale br. kwota osiągniętych oszczędności wyniosła łącznie 724,3 mil. zł. Planowana suma oszczędności do końca roku wynosi 801 mil. zł czyli do końca III kwartału plan wykonano już w 90%.

8. **Przemysł chemiczny.** Nie wykonanie planu w niektórych gałęziach produkcji, tłumaczyć należy remontami urządzeń produkcyjnych. Niemniej jednak, ogólnie biorąc, w produkcji zaznaczył się dalszy wzrost, który we wrześniu wyniósł około 5%.

Tabela 9 Produkcja ważniejszych artykułów Centralnego Zarządu Przemysłu Chemicznego w ton
(dane prowizoryczne)

T r e ś ć	Produk. w tonach		% wykonania planu we wrześniu 1948 r.
	sierpień 1948 r.	wrzesień 1948 r.	
Kwaś solny w przeliczeniu na 100%	515	525	162
Soda surowa	15.648	14.887	83
„ kalcynowana	8.716	8.407	78
„ kaustyczna	4.187	3.785	89
Karbid	12.193	11.507	99
Azotniak	13.282	12.596	97
Superfosfat mineralny . .	24.403	24.485	102
Mydło do prania	1.567	1.788	121
Smoła surowa	14.391	14.364	114

Miesięczny plan produkcyjny wykonano ogólnie w 117,4%. Roczny plan produkcyjny wykonany został do końca września w niektórych asortymentach (barwniki, dwuchromiany, szkło wodne, klej skórzany, tlen) już w 100%. Przewiduje się, że ogólny plan roczny wykonany zostanie w początkach listopada, a do końca roku przekroczony o 20%.

Obok tak znacznych sukcesów w dziedzinie produkcji, zanotowano również wzrost zbytu, który w III kwartale br. był nieproporcjonalnie szybszy. Na rynku wewnętrznym wynikał on głównie z wysokich dostaw artykułów chemicznych, a zwłaszcza nawozów sztucznych, których dostawy w III kwartale br. wynosiły: nawozów azotowych — 108 tys. t (wzrost o 24%) nawozów fosforowych — 134 tys. t (wzrost o 34%) i nawozów wapniowych 15 tys. t (wzrost o 50%).

Równocześnie zanotowano wyjątkowo duży wzrost eksportu, który w trzecim kwartale br. wyniósł 154% wartości eksportu z drugiego kwartału. Jest on w pewnej części wynikiem wzmożenia produkcji oraz wydawnego usprawnienia działalności Centrali Importowo-Eksportowej Chemikali.

Przemysł chemiczny rozporządza w obecnej chwili 154 wytwórniami, z których 9 znajduje się w odbudowie. W połowie br. w odbudowie było 15 zakładów, z których w ciągu ub. kwartału odbudowano 6. Uruchomiono cały szereg nowych działów produkcji, kontynuowano prace inwestycyjne w Dworach, Chorzowie i Mościcach. Osiągnięto wreszcie poważne wyniki przy rozbudowie sieci gazociągów dalekosiężnych.

9. **Przemysł drzewny.** Wartość produkcji zakładów, podległych Centralnemu Zarządowi Przemysłu Drzewnego, wyniosła we wrześniu 1948 r. 10,4 mil. zł wg cen podstawowych z 1937 r., osiągając nadwyżkę w stosunku do poprzedniego miesiąca w wysokości ok. 0,4 mil. zł.

Produkcja poszczególnych zjednoczeń przedstawiała się, jak w tabeli Nr 10.

Produkcja ważniejszych wyrobów drzewnych osiągnęła we wrześniu br. wyniki znacznie przekraczające plan miesięczny. Produkcja sklejek i płyt stolarskich była nieco niższa od planowanej z powodu remontu kotłów w fabrykach w Skierniewicach i w Piszcu.

Tabela 10
Wartość produkcji Centralnego Zarządu Przemysłu Drzewnego (dane prowizoryczne)

Zjednoczenie	Wartość produkcji osiągniętej w tys. zł wg cen z 1937 r.	
	w sierpniu 1948 r.	we wrześniu 1948 r.
Dolnośląskie	1.856	1.875
Krakowsko-Śląskie	1.284	1.343
Mebli giętych	768	836
Zachodnie	1.662	1.791
Centralne	879	852
Pomorskie	3.306	3.431
Mazurskie	310	317

Tabela 11
Produkcja ważniejszych artykułów państwowego przemysłu drzewnego we wrześniu 1948 r.

Wyszczególnienie	Jedn. miary	Produkcja	% wyk. planu miesięczn.
Sortymenty tarte:	m ³	16.581	130
a) deski miękkie	"	13.282	122
b) „ twarde	"	3.299	174
Skrzynie:	szt.	121.953	177
a) skrzynie duże	"	3.903	.
b) „ małe	"	118.050	.
Meble gięte:	"	64.444	111
a) krzesła gięte	"	53.997	109
b) fotele	"	1.990	183
c) inne meble gięte	"	8.457	113
Beczki:	"	16.260	127
a) beczki do płynów	"	10.392	110
b) „ do ciał stałych	"	5.868	174
Sklejki i płyty stolarskie	"	1.044	82

Aparat wytwórczy przemysłu drzewnego powiększa się stale, szczególnie w dziedzinie produkcji sklejek, płyt stolarskich i forniaru. Uruchomiona ostatnio fabryka sklejk w Piszcu, zatrudniająca ponad 1000 pracowników, produkować będzie ok. 12 tys. m³ dykty rocznie. W budowie znajduje się poza tym jeszcze jedna fabryka sklejk w Morągu. Zdolność wytwórcza tego zakładu będzie zbliżona do produkcji fabryki w Piszcu. Pozostałe dwie fabryki sklejek w Skierniewicach i Piotrkowie produkują łącznie ok. 2.700 m³ dykty rocznie, przy czym fabryka w Skierniewicach dostarcza dyktę gorszego gatunku, t. zw. skrzynkową, eksportowaną do Holandii, Egiptu, Palestyny i innych krajów. Poza wyżej wymienionymi zakładami podległymi Centralnemu Zarządowi Przemysłu Drzewnego produkcją dykty zajmuje się kilka fabryk Ministerstwa Leśnictwa oraz kilka zakładów prywatnych.

10. **Przemysł włókienniczy.** Plan produkcji przemysłu włókienniczego wykonano we wrześniu br. w 113,3%.

W poszczególnych branżach przemysłu włókienniczego procentowe wykonanie planu przedstawiało się następująco:

	lipiec 1948	sierpień 1948	wrzesień 1948
przemysł bawełniany . .	114,8	121,8	108,0
„ wełniany . . .	103,7	106,6	110,0
„ wł. łykowych . .	112,9	123,3	125,0
„ jedw.-galant. . .	90,5	120,0	124,1
„ dziewiarski . .	106,0	104,2	105,1
„ kontekcyjny . .	108,4	106,0	121,3
„ wł. sztucznych .	112,6	117,0	117,2
„ art. i tk. techn.	110,8	116,5	120,6
roszarnia lnu i konopi .	103,9	114,2	105,7

Jak z powyższego wynika, plan produkcji w omawianym kwartale był we wszystkich działach przemysłu włókienniczego systematycznie ze znaczną nadwyżką przekraczany.

Ilość czynnych przedsiębiorstw pod koniec września wynosiła 267, a stan uruchomienia maszyn utrzymywał się przez cały kwartał prawie na jednakowym poziomie — lipiec 71,7%, sierpień 70,5%, wrzesień 71,2%.

W okresie sprawozdawczym plan zatrudnienia wykazywał pewną tendencję wzrostu i o ile w sierpniu wynosił 102,7%, we wrześniu wzrósł do 104%.

W związku z dużym zapotrzebowaniem pracowników oraz brakiem sił roboczych Centralny Zarząd Przemysłu Włókienniczego zwrócił szczególną uwagę na nieprzekraczanie planu zatrudnienia oraz konieczność jak najwydatniejszego wykorzystania wewnętrznych rezerw. Pewien wzrost zatrudnienia we wrześniu br. spowodowany był przyjęciem nowych pracowników do roszarni lnu i konopi w związku z tegorocznymi urodzajami roślin przemysłowych.

Produkcja poszczególnych działów przemysłu włókienniczego przedstawiała się we wrześniu br. jak następuje:

Tabela 12 **Produkcja przemysłu włókienniczego we wrześniu 1948 r.** (dane prowizoryczne)

Przemysł i artykuł	Jedn. miary	Ilość
Bawełniany:		
przędza bawełniana . .	ton	6.163
tkaniny bawełniane . .	1000 m.	31.223
Wełniany:		
przędza wełniana . . .	ton	2.687
tkaniny wełniane . . .	1000 m.	3.651
Włókien łykowych:		
tkaniny lniane i pakulane	„	2.804
jutowe	„	3.127
Dziewiarski:		
wyroby dziane	1000 szt.	5.104
„ „ „ „	ton	558
Konfekcyjny		
wyroby konfekcyjne .	1000 szt.	2.203
Włókien sztucznych		
jedwab sztuczny	ton	594
włókna cięte	„	917

Należy podkreślić, iż produkcja w liczbach bezwzględnych przez cały III-ci kwartał podlegała

ciągłemu wzrostowi. Także i jakość wytwórczości, zwłaszcza na odcinku produkcji przędzy bawełnianej i wełnianej uległa poprawie.

Import surowców i artykułów technicznych przemysłu włókienniczego we wrześniu br. kształtował się następująco: bawełna 10.930 ton, wełna 2.587 ton, szmaty wełniane 223 tony, len 230 ton, juta 445 ton, celuloza 2.764 tony, konopie 674 tony, jedwab 4.500 ton.

W okresie sprawozdawczym importowano poza tym 566 tys. sztuk igieł dziewiarskich, 1.222 tys. sztuk igieł czesankowych, 1.237 tys. sztuk biegaczy oraz 1.444 tony różnych części do maszyn.

W „bitwie o jakość“ produkcji, jaką toczy przemysł włókienniczy zanotować należy, iż w celu zapewnienia kontroli wytwórczości i ułatwienia fabrykom w usuwaniu trudności technologicznych, uruchomiono w wielu fabrykach włókienniczych specjalne laboratoria, obsługujące kilka zakładów pracy o zbliżonych rodzajach produkcji. Pracą ich kierować będzie specjalny ośrodek koordynacyjny przy wydziale technologicznym centralnego zarządu przemysłu włókienniczego.

Należy sądzić, że zorganizowanie kontroli tego typu przyczyni się wydatnie do wzrostu jakości wyrobów włókienniczych.

11. Przemysł skórzaný. Rezultaty produkcji przemysłu skórzanego w poszczególnych działach w miesiącu sprawozdawczym przedstawia tabela Nr 13.

Tabela 13 **Produkcja przemysłu skórzanego we wrześniu 1948 r.** (dane prowizoryczne)

Rodzaj produkcji	Jednostka miary	Wrzesień 1948 r.		III kw. 1948 r.	
		Ilość wykon.	% wyk. planu	Ilość wykon.	% wyk. planu
Produkt. garbarska					
ogółem w przelicz. na wagę surowca .	ton	3.422,6	119	9.915,0	117
Produkcja główn. gatunków skór:					
skóra podeszwowa .	„	927,0	130	2.597,6	124
„ wierzchn. chr.	tys. m ²	140,1	119	394,8	113
„ juchtowa . .	ton	124,0	99	380,7	103
„ pasowa . .	„	58,1	87	211,4	103
„ techniczna .	„	36,8	106	120,7	118
„ blankowa . .	„	10,4	76	43,7	112
skóry świńskie . .	tys. m ²	40,5	129	93,1	111
Produkcja obuwia					
ogółem	tys. par.	770,5	113	1.785,3	110
w tym skórzane .	„	511,1	112	1.179,7	108
„ nieskórzane .	„	259,4	115	605,6	113
Produkcja pasów pędnych	ton	45,6	114	132,9	111
„ art. techn. .	„	36,2	127	99,9	126
„ skór rękaw. .	tys. m ²	14,7	128	42,3	132
„ rękawiczek .	par	14,6	109	41,0	103
„ chemik. garb.	ton	87,4	151	201,8	117

Należy stwierdzić, że produkcja przemysłu skórzanego wykazuje stały znaczny wzrost. Plan kwartalny został we wszystkich zasadniczych działach poważnie przekroczony.

Ilość czynnych zakładów pracy nie uległa zmianie i wynosi obecnie 104 przedsiębiorstwa.

Sytuacja na odcinku zaopatrzenia w surowce ulega systematycznej poprawie. Ilość surowych skór bydlęcych w kraju wzrasta z miesiąca na miesiąc: o ile w lipcu br. wynosiła ona 1.417 ton, w sierpniu wzrosła do 1.426 ton, aby we wrześniu osiągnąć rekordową liczbę 1.662 ton, tak że plan kwartalny wykonano w 130%.

Natomiast w związku z mniejszą podażą trzody chlewnej w okresie lipiec—wrzesień br. zanotowano pewien spadek na odcinku zaopatrzenia w skóry świńskie, które spadło z 125 ton w lipcu na 104 we wrześniu.

Także import skór surowych wykazuje w III-im kwartale pewien spadek, a procent wykonania planu wyraża się liczbą 66%. Należy jednak podkreślić, że pod koniec kwartału sytuacja na tym odcinku uległa znacznej poprawie i, o ile w sierpniu br. importowano skór surowych 1.166 ton, to we wrześniu br. osiągnięto 1.527 ton, tj. o 361 ton więcej.

Mimo niewykonania planu w imporcie skór surowych, plan produkcyjny przemysłu garbarskiego w III-im kwartale br. został wykonany w 117%, a to wskutek znacznej ilości skór surowych, znajdujących się w magazynach, dużej podaży skór na rynku krajowym, a częściowo i ulepszenia procesu przeróbki skór surowych na gotowe.

12. **Przemysł papierniczy.** Wyniki produkcji w dziale wytwórczym przemysłu papierniczego w miesiącu sprawozdawczym przedstawione są w tabeli Nr 14.

Tabela 14

Produkcja przemysłu papierniczego w tonach
(dane prowizoryczne)

Wyszczególnienie	sierpień 1948 r.	wrzesień 1948 r.	% wykonania planu we wrześniu 1948 r.
Miazga drzewna	8.730	8.583	100,5
Celuloza	10.577	9.831	131,2
Papier	21.144	21.019	106,5
Tektura	2.866	3.224	118,1

W porównaniu z miesiącem ubiegłym nastąpił we wrześniu znaczny wzrost produkcji tektury, natomiast w produkcji miazgi drzewnej, celulozy i papieru zaznaczył się lekki spadek.

Procentowe wykonanie planów produkcyjnych we wrześniu br. wynosiło 110,8%, przy czym należy podkreślić, że we wszystkich pozycjach plan został wykonany z nadwyżką i to większą niż w ubiegłym miesiącu.

Wartość produkcji przemysłu papierniczego wg cen podstawowych z 1937 r. kształtowała się we wrześniu następująco:

	tys. zł	stopień wykon. planu
Przemysł przetwórczy . .	10.209	115,6%
„ wytwórczy . .	17.788	111,3%
Ogółem	27.997	112,4%

W przemyśle papierniczym jest obecnie 91 czynnych Zakładów, w tym 52 w przemyśle wytwórczym i 39 w przemyśle przetwórczym. Stan zatrudnienia w omawianym okresie wynosił 30.884 pracowników, z czego 27.326 pracowników fizycznych.

Pod koniec trzeciego kwartału br. Centrala Zbytu Przemysłu Papierniczego uruchomiła dwa nowe magazyny t. zw. interwencyjne — w Szczecinie i Koźlu dla przechowywania surowców papierniczych pochodzących z importu. Dotychczas z braku magazynów Centrala Zaopatrzenia niejednokrotnie zmuszona była surowce przekazywać bezpośrednio do zakładów produkcyjnych, w których tworzyły się nadmierne zapasy, przekraczające możliwości płatnicze tych przedsiębiorstw, co powodowało pewne przejściowe trudności na odcinku inkasa faktur Centrali Zaopatrzenia. Dzięki utworzeniu magazynów interwencyjnych usunięto dotychczasowy brak koordynacji między planowanym zaopatrzeniem a jego wykonaniem i odtąd zakłady produkcyjne są zaopatrywane przez Centralę, zgodnie z planem.

13. **Przemysł fermentacyjny.** Plan produkcji przemysłu fermentacyjnego został wykonany we wrześniu na ogół z poważną nadwyżką, co ilustruje tabela Nr 15.

Tabela 15

Produkcja ważniejszych artykułów państwowego przemysłu fermentacyjnego
(dane prowizoryczne)

Wyszczególnienie	Jedn. miary	Osiągnięta produkcja		% wykonania planu we wrześniu 1948 r.
		sierpień 1948	wrzesień 1948	
Piwo	hl	132.000	95.000	132
Wino	„	2.389	1.610	167
Ocet	„	8.025	8.280	140
Słód	t.	51	359	62

Na uwagę zasługuje pomyślny rozwój przemysłu octowego, którego osiągnięcia w br. przewyższają znacznie wyniki produkcji 1947 r. W ciągu

trzech pierwszych kwartałów państwowy przemysł fermentacyjny wyprodukował 65.363 hl octu 6%-go; w tym samym okresie produkcja spółdzielcza wyniosła 68.738 hl octu, sektor zaś prywatny dostarczył 33.195 hl. Łącznie wszystkie trzy sektory wyprodukowały w trzech pierwszych kwartałach br. 167.296 hl octu 6%-go; produkcja roczna osiągnie prawdopodobnie ok. 226.000 hl, co będzie stanowić wzrost ok. 17% w stosunku do wytwórczości 1947 r. Aparat wytwórczy przemysłu octowego obejmuje w br. 56 octowni, w tym 15 państwowych, 15 spółdzielczych i 26 prywatnych.

14. **Przemysł konserwowy.** Produkcja Centralnego Zarządu Przemysłu Konserwowego osiągnęła poważny wzrost w ostatnich miesiącach, co ilustruje tabela Nr 16.

Tabela 16

Produkcja Państwowego Przemysłu Konserwowego w lipcu i sierpniu 1948 r.

B r a n ż a	Produkcja osiągnięta w tonach	
	w lipcu 1948 r.	w sierpniu 1948 r.
mięsna	2.370	1.532
owocowo-warzywna	1.815	4.349
rybna	94	158
	4.279	6.039

Ilościowy plan produkcji przemysłu konserwowego w sierpniu został wykonany z nadwyżką 12%, wartość zaś osiągniętej w tym miesiącu produkcji wyniosła 4,9 mil. zł wg cen podstawowych z 1947 r. Tabela Nr 17 przedstawia produkcję ważniejszych artykułów wytwarzanych przez przemysł konserwowy, przy czym dane sierpniowe są ostateczne, wrześniowe zaś mają charakter prowizoryczny.

Tabela 17

Produkcja ważniejszych artykułów Państwowego Przemysłu Konserwowego w sierpniu i wrześniu 1948 r.

Wyszczególnienie	Osiągnięta produkcja w tonach	
	sierpień 1948	wrzesień 1948
Bekony	393	227
Konserwy mięsne.	208	192
Marmolada	310	401
Konserwy owocowe.	241	153
Ogórki konserwowe.	285	218
Konserwy rybne	108	145

Przemysł konserwowy uruchomił ostatnio dwa nowe działy wytwórcze. W fabryce w Nowej Soli rozpoczęto produkcję proszku pomidorowego,

który nie ustępuje jakością tego rodzaju artykułom, pochodzenia zagranicznego. Uruchomiono również w Bogatym k. Zgorzelca produkcję pektyny, artykułu pomocniczego, używanego do produkcji marmolady, dotychczas w kraju nie wytwarzanego. W ciągu sierpnia fabryka w Bogatym wyprodukowała 3.300 kg pektyny.

15. **Przemysł spożywczy.** Produkcja państwowego przemysłu spożywczego we wrześniu znacznie wzrosła w stosunku do poprzedniego miesiąca, osiągając cyfrę 27.335 ton artykułów spożywczych, t. zn. prawie o 10.000 ton więcej niż w sierpniu. W ujęciu wartościowym produkcja wrześniowa wyraża się kwotą 27,3 mil. zł według cen podstawowych z 1937 r., co oznacza wykonanie miesięcznego planu produkcji w 137%, jak i wzrost w stosunku do sierpnia o blisko 7 mil. zł.

Na powyższe wyniki złożyło się wzmoczenie produkcji we wszystkich zjednoczeniach Centralnego Zarządu Przemysłu Spożywczego, co ilustruje tabela Nr 18.

Tabela 18

Produkcja przemysłu spożywczego z podziałem na Zjednoczenia

Zjednoczenie	Produkcja osiągnięta w tonach	
	w sierpniu 1948 r.	we wrześ. 1948 r.
Cukiernicze	1.458,7	2.086,3
Drożdżowe	440,9	471,2
Olejarskie	9.605,6	11.847,3
Surogat. Kawy i Nam. Spoż.	2.259,4	3.620,9
Ziemniaczane	39,2	5.009,0
Ogółem	13.803,8	23.034,7

Znacznie wzrosła również produkcja niemal wszystkich ważniejszych artykułów wytwarzanych przez państwowy przemysł spożywczy.

Tabela 19

Produkcja ważniejszych artykułów przemysłu spożywczego

Rodzaj artykułu	Produkcja osiągnięta w tonach	
	w sierpniu 1948 r.	we wrześ. 1948 r.
Cukierki i czekolada	1.028	1.180
Makaron	207	645
Drożdże prasowane	426	421
Olej surowy.	2.968	3.684
„ rafinowany	2.004	2.682
Margaryna	934	1.408
Surogaty kawy.	2.085	2.321

Na tak poważny wzrost produkcji przemysłu spożywczego we wrześniu br. złożyło się szereg przyczyn. Wytwórczość Zjednoczenia Przemysłu Ziemniaczanego osiągnęła już na początku rozpoczętej we wrześniu kampanii duży sukces; pro-

dukcja tej gałęzi przemysłu spożywczego w bieżącym sezonie przewyższy przynajmniej dwukrotnie osiągnięcia sezonu poprzedniego.

Rozwija się również pomyślnie przemysł olejarski dzięki dobremu zaopatrzeniu w surowce. Zagraniczne dostawy tłuszczów roślinnych były większe w tym roku niż w ubiegłym, a krajowe dostawy (głównie rzepaku) wzrastają znacznie dzięki urodzajowi i zwiększeniu obszaru uprawy. W związku z tym buduje się wielkie magazyny przy 4 zakładach przemysłu olejarskiego.

Wyroby państwowego przemysłu spożywczego cieszą się dużym popytem na rynku, co, poza innymi czynnikami, stworzyło warunki pomyślnego rozwoju tej gałęzi przemysłu w roku bieżącym. Świadczą o tym następujące charakterystyczne cyfry. Wartość globalnej produkcji wzrasta stale: w I kwartale br. wyniosła 62,7 mil. zł według cen podstawowych z 1937 r., w II kwartale — 62,8 mil. zł, w III kwartale — 68,5 mil. zł. Zwiększył się też odpowiednio stan zatrudnienia: w końcu I kwartału wynosił 12,8 tys. pracowników, w następnych dwóch kwartałach wyniósł odpowiednio 13,2 tys. i 14,6 tys. (w tym 12,4 tys. pracowników fizycznych i 2,2 tys. pracowników umysłowych). Godnym podkreślenia jest też fakt wzrostu wydajności pracy. W marcu br. wartość produkcji według cen z 1937 r. na robotniko-godzinę pracy robotników produkcyjnych wynosiła 16,8 zł, w czerwcu wzrosła do 17,3 zł, osiągając wreszcie we wrześniu br. kwotę 17,7 zł.

16. **Rolnictwo.** W okresie sprawozdawczym stały przed rolnictwem dwa główne zagadnienia:

1. zakończenie akcji żniwnej,
2. przeprowadzenie akcji siewnej.

Pomimo nadal istniejących trudności w sile pociągowej i zwerbowaniu rąk do pracy, żniwa ukończono w terminie wcześniejszym, niż planowano. Uruchomiono szereg ośrodków maszynowych, co dało dobre wyniki w dziedzinie wykorzystania maszyn.

Próbne omłoty wykazały, iż w br. wydajność plonów z ha w stosunku do ub. r. wzrosła o 15 do 30%.

Zbiory zbóż ozimych jak i jarych odbyły się pod znakiem nie notowanych dotąd w okresie powojennym urodzajów, w związku z czym zaznaczyła się poważna podaż zbóż.

We wrześniu rozpoczęto na terenie całego kraju pobór podatku gruntowego w zbożu. Pobór częściowo w zbożu jest w tym roku jedną z form akcji interwencyjnej rządu na rynku zbożowym.

Akcja ma na celu stabilizację cen na zboże, leżącą w interesie rolnika, zwłaszcza biednego i średniego. Gdyby całość zboża pojawiła się na rynku w trybie normalnej handlowej podaży, to, pomimo szeroko zorganizowanej akcji skupu zboża po cenach państwowych, niebezpieczeństwo wykorzystania tak znacznej podaży przez elementy spekulacyjne dla zniżenia ceny zboża byłoby większe, niż przy założeniu, że część tego zboża wypada z obrotów wolnorynkowych i w trybie administracyjnym jest dostarczana wprost do magazynów państwowych.

Drugi cel podatku gruntowego w zbożu — to stwarzanie w określonym terminie poważnej państwowej rezerwy zboża dla zagwarantowania ciągłości pełnego zaopatrzenia ośrodków miejskich w chleb, mąkę i in. przetwory zbożowe z chwilą zniesienia kart zaopatrzenia.

Obowiązkiem płacenia podatku gruntowego w naturze objęci są właściciele gospodarstw, z których roczna przychodowość została ustalona w zbożu na powyżej 40 q z tym, że gospodarstwa o przychodzie 40—60 q mają obowiązek uiszczyć w zbożu połowę drugiej raty, t. zn. średnio 25% całości podatku rolnego; gospodarstwa zaś o przychodzie powyżej 60 q całą drugą ratę t. zn. 50% całości podatku oraz tę część pierwszej raty, która nie została przez nie uiszczona w gotówce w terminie przewidywanym ustawą (do dnia 1. 6. 1948 r.).

Z pierwszych nadesłanych meldunków wynika, że zboże jest wszędzie dostarczane na ogół terminowo, zgodnie z planem.

Zarządzenie Min. Rolnictwa i Reform Rolnych łącznie z Min. Administracji Publicznej, Ziem Odzyskanych i Skarbu wydane w lutym br. w sprawie likwidacji odłogów i innych gruntów niezagospodarowanych pozwoliło indywidualnym rolnikom na bezpłatne użytkowanie gruntów, znajdujących się poza ich normalnym stanem posiadania. Zarządzenie to w dużym stopniu przyczyniło się do poważnego obniżenia powierzchni odłogów. Min. Rolnictwa i Reform Rolnych postanowiło proces ten przyspieszyć w takim tempie, by już z końcem 1949 r. wszystkie grunty orne, leżące dotychczas odłogiem, zostały wykorzystane — oddane więc będą na 3 lata w bezpłatne użytkowanie. W pierwszym rzędzie skorzystać z tego będą mogły Spółdzielnie Samopomocy Chłopskiej oraz grupy bezrolnych, mało i średniorolnych chłopów. Do oddawania odłogów w bezpłatne użytkowanie powołane są zarządy gminne. Obszar

gruntów oddanych w użytkowanie indywidualnemu rolnikowi, łącznie z jego gruntami własnymi nie może przekraczać 20 ha.

W bieżącym sezonie jesiennej akcji siewnej Min. Rolnictwa i Reform Rolnych przyszło rolnikom z wydatną pomocą przez:

1. asygnowanie 1.450 mil. zł kredytów na orki, nawozy pomocnicze i nasiona kwalifikowane,
2. przygotowanie około 450 tys. t nawozów sztucznych:

fosforowych	—	253 tys. t
potasowych	—	78 tys. t
azotowych	—	115 tys. t

czyli dwukrotnie więcej, niż to było w roku ubiegłym w analogicznym sezonie.

Z ogólnej ilości nawozów 200 tys. t pochodzi z importu.

3. przeznaczenie do siewu jesienno 30 tys. t ozimych zbóż kwalifikowanych (20 tys. t nasion żyta i 10 tys. t nasion pszenicy), co stanowi wielką pomoc dla drobnych gospodarstw, gdyż zboże kwalifikowane podnosi plony o 20—30%.

Zboże siewne kwalifikowane wyprodukowane jest w państwowych majątkach rolnych i zaopatrywanie w nie rolników odbywa się drogą wymiany przez Spółdzielnie Związku Samopomocy Chłopskiej.

Nasiona w stopniu oryginalnym i pierwszych odsiewów dostarczyły P. Z. H. R. i P. N. Z. a sprzedaży ich dokonała Centrala Rolnicza Spółdzielni przez powiatowe związki spółdzielni i spółdzielnie gminne.

Przebieg sprzedaży nasion wskazuje na to, że rolnicy masowo korzystają z kwalifikowanych nasion siewnych. Z ogólnej ilości dostarczonych dotychczas nasion rolnicy zakupili 95% żyta siewnego i 85% pszenicy. Największe ilości rozprowadzono w wojew. bydgoskim, poznańskim, najmniejsze w białostockim i olsztyńskim.

Tegoroczny obszar siewów jesiennych, dzięki likwidacji odłogów, odbywa się na przestrzeni blisko 6 mil. ha.

Plan orki przedzimowej na r. 1948/49 w państwowych gospodarstwach rolnych obejmuje ogółem 1.036,6 tys. ha, w tym:

P. N. Z.	—	960 tys. ha
P. Z. H. R.	—	48,3 tys. ha
P. Z. Ch. K.	—	28,3 tys. ha

Wykonanie planu dotyczy nie tylko ilości, ale i jakości orki, która przeprowadzona ma być

starannie i możliwie do pewnej głębokości gleby, zależnie od jej właściwości.

Zbiory ziemniaków w br. wypadły słabiej niż w ub. r., w związku z czym wydano zarządzenie, ograniczające produkcję spirytusu.

Rolnicze spółdzielnie za pośrednictwem swoich gminnych i powiatowych placówek skupiają ziemniaki na zaopatrzenie ośrodków przemysłowych i dużych miast.

Spółdzielnie skupiły dotychczas 226 tys. t ziemniaków, które dostarczone zostały do Zagłębia Węglowego, Łodzi, Warszawy, Gdyni, Gdańska i in. większych miast.

Kampania cukrownicza.

Przemysł cukrowniczy przygotował już swoje warsztaty i rozpoczął tegoroczną kampanię cukrowniczą.

Uprawa buraka cukrowego zajmuje w br. ogółem 223 tys. ha, a więc o 14 tys. ha więcej niż w ub. r. Planowana na br. produkcja ma wynieść 520 tys. t, jednak już dziś, na podstawie danych prowizorycznych, dotyczących spodziewanych zbiorów buraka cukrowego, można stwierdzić, że plan będzie przekroczony. Ogółem w tegorocznej kampanii weźmie udział 76 cukrowni. Kopanie buraków cukrowych rozpoczęto już w całym kraju. Tegoroczny zbiór powinien przynieść ok. 40 mil. q. Wskutek zastosowania większej ilości nawozów sztucznych zbiór z jednego ha będzie w br. znacznie większy niż w ub. r.

Trzeba zaznaczyć, iż Polska jest największym eksporterem cukru w Europie. Po zaspokojeniu potrzeb rynku wewnętrznego możemy poważne nadwyżki przeznaczyć na eksport. W ub. r. wyeksportowaliśmy 140 tys. t cukru, w br. eksport nasz będziemy mogli powiększyć. Eksport obejmował Anglię, Zw. Radziecki, kraje wschodnioeuropejskie i skandynawskie.

W r. b. akcją kontraktowania objęte były buraki cukrowe i nasienne, len, konopie, ziemniaki przemysłowe, rzepak ozimy i jary, cykoria, mak, cebula oraz tytoń i chmiel.

Stan pogłowia bydła i koni zwiększa się powoli, w czym duże usługi dały szczepienia lecznicze. W celu prowadzenia racjonalnej hodowli bydła oraz dostosowania poszczególnych ras bydła do warunków terenowych i klimatycznych Min. Rolnictwa i R. R. opracowało plan rejonizacji hodowli. Rejonizacja przewidziana jest dla trzech zasadniczych ras: czerwonej polskiej, nizinnej czarnej-białej i czerwono-białej. Bydło rasy czerwonej

nej hodowane będzie w wojew. białostockim i w części warszawskiego, łódzkiego, olsztyńskiego. Dla hodowli bydła rasy nizinnej czarno-białej przewidziane są tereny wojew. gdańskiego, poznańskiego, pomorskiego, część terenów kieleckiego, krakowskiego i lubelskiego. Na tereny hodowlane dla rasy nizinnej czerwono-białej przewidziane są tereny części wojew. wrocławskiego i śląsko-dąbrowskiego.

17. **Leśnictwo.** Wrzesień br. stanowił ostatni miesiąc okresu gospodarczego 1947/48. Roczny plan eksploatacji leśnej został przez Lasy Państwowe wykonany w całości. Wyraża się to w zyskaniu ponad 10 mil. m³ drewna, z czego na lasy Ziem Odzyskanych przypadło ca 54%. W obecnej chwili Lasy Państwowe dysponują około 1,6 mil. m³ drzewa opałowego:

Na terenie Lasów Państwowych rozpoczęta została już jesienna akcja zalesieniowa, w ramach której dokonuje się przygotowania gleby na terenach, przeznaczonych do sadzenia drzew na wiosnę 1949 r. Poza tym rozpoczęto już prace związane z przygotowaniem przyszłych rozsadników oraz przystąpiono do siewu i podsiewu jesiennego.

Dzięki wysiłkom Administracji Lasów Państwowych stan zwierzyny łownej znacznie się poprawił. Szczególnie pieczołowitą ochroną otoczono niedźwiedzie — 3 szt., żubry — 60 szt., łosie — 9 szt., bobry — 43 szt.

18. **Rybołówstwo.** Połowy ryb na wybrzeżu bałtyckim utrzymały się we wrześniu na poziomie miesiąca poprzedniego i osiągnęły 2.167,9 t; największą pozycję stanowił dorsz — 1.575,9 t, płoć — 184,3 t, śledź — 69,2 t. Ławice śledzi ukazują się na krótko w różnych rejonach naszych wód przybrzeżnych. Śledź odbył już tarło, posiada więc daleko mniejszą wartość. Sezon węgorzowy został ukończony.

Obecnie nastąpił sezon dużego zainteresowania się rynku śledziem solonym. Dzięki pomyślnym łowom dalekomorskim należy spodziewać się, że duża część zapotrzebowania na ten artykuł będzie pokryta z produkcji własnej. Trawlery dokonujące połowów dalekomorskich przeniosły się obecnie na łowisko Doggerbank, gdzie dokonują połowów w październiku i listopadzie. Ostatnie połowy na tymże łowisku nieco osłabły z powodu gęstej mgły, utrudniającej manewrowanie statkami rybackimi na terenach łownych. Dość dużym utrudnieniem dla statków naszej floty dalekomorskiej jest duże zagęszczenie na wodach

Doggerbanku licznych flot rybackich innych państw. Połowy dalekomorskie we wrześniu br. dały ogółem 2.015,9 t, w tym 1.885,4 t śledzia, 114,6 t innych. Poławiana ryba jest nadal wysokiej jakości.

* W Łebie otwarto nową chłodnię rybną, składającą się z zamrażalni, komór chłodniczych i fabryki lodu. Pojemność chłodni wynosi około 20 t ryb. Fabryka lodu produkuje w ciągu doby około 3 t lodu.

19. **Handel.** a) **Handel Państwowy.** Obroty Państwowej Centrali Handlowej wykazują stały wzrost; we wrześniu br. osiągnęły sumę 8.305,9 mil. zł, podczas gdy w miesiącu poprzednim 7.534 mil. zł.

Tabela 20

Obroty P. C. H.
(mil. zł)

Nazwa centrali branżowej	sierpień 1948 r.	wrzesień 1948 r.
Centr. Biuro Hurt. Spoż.-Przem. . .	3.939,2	4.002,6
Centr. Biuro Zak. i Sprzed. Prod. Rolnych	2.172,7	2.830,7
Centr. Biuro Sprzed. Wyr. Cuk. . .	536,7	537,0
Centr. Biuro Sprzed. Drożdży . . .	186,4	177,7
Centr. Biuro Sprzed. Surog. Kawy i Namiastek Spożywczych . . .	238,6	227,1
Centr. Biuro Sprzed. Przet. Ziem. .	110,3	98,9
Centr. Biuro Sprzed. Olej. Rośl. .	85,0	126,8
Centr. Biuro Sprzed. Win, Octu i Przetw.	195,8	155,5
Oddział Morski.	44,0	50,0
Razem . . .	7.508,7	8.206,3

Czołowe miejsce zajmuje Centralne Biuro Hurtowni Spożywczo-Przemysłowej z obrotem ponad 4 mld. zł. Wzrosły również poważnie obroty Centralnego Biura Obrotu Artykułami Rolniczymi, a mianowicie z 2.172 mil. zł w sierpniu do 2.830 mil. zł. we wrześniu br. Zaobserwowany we wrześniu pewien brak mięsa, tłuszczów zwierzęcych i masła przyczynił się w dużej mierze do wzmożenia popytu na konserwy mięsne, smalec wieprzowy w puszkach oraz olej rafinowany i inne artykuły sprzedawane przez P. C. H. We wrześniu zaobserwowano również duży popyt na towary importowe, jak kakao, pieprz, cynamon, śledzie.

Polskie Zakłady Zbożowe zakupiły i załadowały w miesiącu sprawozdawczym 365,2 tys t, co w porównaniu z załadunkiem sierpniowym stanowi wzrost o 121%. Dobrze zorganizowana akcja skupu odbywa się za pośrednictwem Oddziałów P. Z. Z., przy współpracy Powiatowych

Związków Gminnych Spółdzielni „Samopomoc Chłopska“.

Tabela 21

Żaładunek zbóż przez oddziały Polskich Zakładów Zbożowych

Oddziały	1 9 4 8 r.	
	sierpień	wrzesień
Białostocki	4.135	6.976
Gdański	5.686	12.646
Kielecki	1.676	4.670
Krakowski	1.410	3.319
Lubelski	10.826	17.009
Łódzki	7.247	16.976
Olsztyński	470	9.758
Pomorski	31.600	49.373
Poznański	56.403	99.252
Rzeszowski	783	2.571
Śląsko-Dąbrowski	4.122	21.637
Szczeciński	9.086	40.658
Warszawski	14.901	25.706
Wrocławski	16.373	54.674
Razem . .	164.718	365.225

Podział żaładowanego zboża wg gatunków przedstawiał się następująco:

żyto	— 254.535,9 t
pszenica	— 78.631,0 t
jęczmień	— 13.904,3 t
owies	— 17.767,9 t
mieszkanka zbożowa	— 327,1 t
inne	— 58,4 t

Największy udział w dostawie zboża nadal przypada na okręgi: poznański — 99.252 t i bydgoski — 49.373 t. Głównym dostawcą żyta był okręg poznański — 74.744 t, a pszenicy — okręg wrocławski — 23.799 t.

Skupu zboża w terenie dokonywały wszystkie trzy sektory, dostarczając P. Z. Z. zboża znacznie więcej, niż przewidywał miesięczny plan skupu.

Centrala Mięsna zakupiła i rozprowadziła w sierpniu 7.782 t mięsa, tj. o 9% więcej, niż w miesiącu poprzednim.

Tabela 22 **Obroty Centrali Mięsnej** (w tonach)

Nazwa towaru	1 9 4 8 r.	
	Lipiec	Sierpień
Wieprzowina	4.772	4.832
Wolowina	1.094	1.794
Konserwy	209	256
Tłuszcz wieprzowy . . .	237	183
Bekony eksportowe . . .	227	159
Inne	614	558
Razem . .	7.153	7.782

Największa ilość dostarczonego mięsa przypadła na wojew. poznańskie — 1.450 t., warszawskie — 1.052 t i lubelskie 969 t.

Opłacalność hodowli trzody chlewnej stanowi rękojmę, że wzrost pogłowia, a zatem i podaży zwierząt rzeźnych będzie coraz większy. Według oceny fachowców koszt produkcji jednego kg tucznika wynosi około 140 zł. Przeciętnie hodowca otrzymuje za 1 kg żywca — 200 zł.

Celem utrzymania równowagi między zapotrzebowaniem i podażą na rynku mięsnym podejmowane są wysiłki jednocześnie w kierunku budowy odpowiednich chłodni i kontraktacji trzody chlewnej. Akcja kontraktacji jest już w toku i na przyszły rok niewątpliwie spełni swoje zadania.

b) **Handel Spółdzielczy.** Miesiąc sprawozdawczy upłynął pod znakiem scalania organizacyjnego wszystkich agend, przejętych od Związku Gospodarczego „Społem“ oraz organizowania administracyjno-gospodarczego powiatowych związków i gminnych spółdzielni „Samopomoc Chłopska“. Akcję łączeniową spółdzielni spożywców prowadzi Wydział Rewizyjno-Instrukcyjny Centrali Spółdzielni Spożywców „Społem“. Zakończenie prac przewiduje się na koniec br. Na miejsce dotychczas działających ponad 1.600 spółdzielni spożywców pozostanie czynnych po zakończeniu akcji łączeniowej 750. Połączenie słabych często finansowo spółdzielni w jeden silny organizm gospodarczy da w wyniku zmniejszenie kosztów administracyjnych, ułatwi planowanie transakcji towarowych i wprowadzenie racjonalnej siatki sklepów detalicznych.

Spółdzielczość rolnicza „Samopomoc Chłopska“ w nowoorganizowanej formie spełnia wielkie zadania na odcinku organizacji skupu produktów rolnych, zaopatrzenia wsi w artykuły przemysłowe, zorganizowania ośrodków maszynowych, rozbudowy i usprawnienia przemysłu przetwórczego, organizacji spółdzielni produkcyjnych itp. Wykonanie tych zadań umożliwi spółdzielczości wiejskiej odegranie doniosłej roli na odcinku podniesienia produkcji rolnej.

Dotychczasowy dorobek spółdzielczości rolniczej „Samopomoc Chłopska“ to 3.088 spółdzielni gminnych, około 10 tys. sklepów spożywczych, 358 sklepów włókienniczo-konfekcyjnych i 915 sklepów innych branż oraz 264 powiatowe związki gminnych spółdzielni „Samopomoc Chłopska“ z magazynami zbożowymi, urządzeniami do składowania produktów naftowych, materiałów budowlanych, prowadzących również ponad 1.000 punktów detalicznej sprzedaży różnych artykułów, prawie 1500 młynów gospodarczych, 377 pie-

karni, 500 gorzelni, 277 warsztatów mechanicznych, 123 kopalnie torfu oraz ponad 3.000 zagospodarowanych resztówek. Na specjalne podkreślenie zasługuje praca spółdzielczości rolniczej nad organizowaniem ośrodków maszynowych, których jest już 1.268.

Obok zwiększenia udziału spółdzielczości rolniczej w skupie produktów rolnych, obserwuje się również ciągły wzrost obrotów Centrali Spółdzielni Rolniczych.

na Gdańsk i 356,8 tys. t na porty Pomorza Zachodniego. Obroty zespołu portowego Gdańsk-Gdynia wzrosły we wrześniu w porównaniu do sierpnia br. o ca 3,2%. Przywóz do Gdyni we wrześniu br. stanowił 124 tys. t, Gdańska 176 tys. t, wywóz natomiast odpowiednio — 432 tys. t i 484 tys. t. Obroty tranzytowe wyniosły we wrześniu 42 tys. t dla Gdyni i 51 tys. t dla Gdańska.

Import towarów przez Szczecin stanowił 61,9 tys. t. Najważniejsze pozycje to ruda i piryty —

Tabela 23

Obroty Central Spółdzielczych

(w mil. zł)

Centrale	Lipiec 1948 r. *)			Sierpień 1948 r.		
	Ogółem	zewnątrzne	wewnętrzne	Ogółem	zewnątrzne	wewnętrzne
Centrala Spółdz. Spoż. »Społem« . . .	17.575	15.278	2.297	17.183	15.232	1.951
w tym:						
Wydział Handlowy.	16.967	15.133	1.843	16.623	15.083	1.540
„ Produkcji	599	145	454	560	149	411
Centrala Spółdzielni Mleczarsko-Jajczarskich	2.477	1.725	752	2.611	1.693	918
Centrala Rolnicza Spółdzielni »Samopomoc Chłopska«	1.143	1.003	140	2.099	1.814	285

*) Dane skorygowane.

Jak widać z tabeli Nr 23 obroty Centrali Rolniczej Spółdzielni „Samopomoc Chłopska“ w sierpniu br. wzrosły poważnie w stosunku do poprzedniego miesiąca i osiągnęły 2.099 mil. zł, w czym obroty wolnorynkowe stanowiły 2.095,1 mil. zł, obroty z akcji zleconych 3,8 mil. zł.

Obroty Wydziału Handlowego Centrali Spółdzielni Spożywców wyniosły 16.623 mil. zł, w czym obrót artykułami produkcji własnej stanowił 35,1%, artykuły przemysłowe w ramach akcji „Przemysł dla wsi“ 3,2%. Udział spółdzielni w obrotach Centrali stanowił 64,4%, odbiorców prywatnych — 31,7%.

Centrala Spółdzielni Mleczarsko-Jajczarskich w sierpniu br. osiągnęła obrót w wysokości 2.611 mil. zł, rozprowadziła w tym czasie 1.166 t masła, 210 t sera, 263 t twarogu i ponad 162 t śmietany oraz 11.414 hl mleka na zaopatrzenie reglamentowane. Z zakupionych 50.692.346 sztuk jaj rozprowadziła na rynku krajowym 28.204.108 sztuk.

W ramach umów eksportowych wysłano ogółem 7.058,2 tys. szt. jaj, w tym do:

Sow. Strefy Okup. Niemiec	—	1.152	tys. szt.
Anglii	—	2,2	„ „
Czechosłowacji	—	4.032	„ „
Szwajcarii	—	1.008	„ „
Włoch	—	864	„ „

20. **Sprawy morskie.** Przeładunki portów w miesiącu wrześniu br. osiągnęły 1.572,8 tys. t, z czego przypada: 556 tys. t na Gdynię, 660 tys. t

49,5 tys. t. Tranzyt importowy obniżył się z 46,3 tys. t na 27,9 tys. t tj. prawie o 50%.

Eksport idący przez Szczecin kształtował się zwykłowo na skutek pewnego zwiększenia przeładunku drobnicy i węgla, który coraz silniej ciąży ku Szczecinowi.

Ogólna cyfra węgla eksportowanego przez wszystkie porty Pomorza Zachodniego obniżyła się z 309,4 tys. t w sierpniu na 290,2 tys. t we wrześniu.

Do portów polskich zawinęło we wrześniu br. ogółem 908 statków, głównie bandery szwedzkiej, duńskiej, norweskiej, fińskiej, radzieckiej, holenderskiej i greckiej.

Odbudowa portów prowadzona była w miesiącu sprawozdawczym nadal intensywnie, szczególnie w Szczecinie, gdzie plany rozszerzenia przeładunków wymagają szybkich postępów pracy.

21. **Komunikacja.** Polskie Koleje Państwowe załadowały i przewiozły we wrześniu 1948 r. 597.708 wagonów towarowych zamiast planowanych 560.100 wagonów, wykonując w ten sposób plan miesięczny w 106,7%.

Dla porównania podajemy, że we wrześniu 1938 r. naładowano na P. K. P. 437.068 wagonów, a we wrześniu 1947 r. 463.267 wagonów.

Wzrost załadunków we wrześniu br. w stosunku do września 1938 r. wynosi 36,7%, w stosunku do września 1947 r. 29%.

Tabela 24 Ruch kolejowy, towarowy i pasażerski

Wyszczególnienie	Sierpień	Wrzesień
	1 9 4 8 r.	
A. Ruch towarowy:		
Ilość wagonów czynnych	117.093	123.892
Załadowano wagonów. . .	571.052	597.708
Tono-km. w tys.	5.440.374	5.702.955
Wpływ z przewozu towarów w mil. zł	3.991	4.192
B. Ruch pasażerski:		
Ilość przew. pasaż. w tys.	33.356	35.309
Wpływ z biletów i bagażu w mil. zł	2.983	2.440

Ukończenie mostów kolejowych na Odrze w okęgach Poznań i Wrocław otworzy najkrótszą trasę kolejową między górnośląskim zagłębiem węglowym i Wrocławiem a Szczecinem.

W stadium przygotowań znajduje się rozpoczęcie budowy drogi wodnej Odra—Dunaj, która realizowana będzie wspólnie przez Polskę i Czechosłowację. Kanał Odra—Dunaj będzie wynosił 309 km długości, t. zn. będzie 2 razy dłuższy od kanału Sueskiego. Połączenie tych dwóch rzek stworzy potężną arterię komunikacyjną, łączącą morze Bałtyckie z morzem Czarnym.

Tabela 25

Państwowa Komunikacja Samochodowa (P. K. S.)

Wyszczególnienie	Sierpień	Wrzesień
	1 9 4 8 r.	
Ilość linii	381	383
Długość linii (km)	26.847	26.974
Ilość samochodów	2.086	2.156
Przewieziono pasażerów (tys.) . .	2.668	2.440
Pasażero-kilometry (tys.)	75.059	71.429
Tono-kilometry (tys.)	.	.
Wpływ z przewozu osób (tys. zł)	308.832	278.478
Wpływ z przewozu towar. (tys. zł)	13.521	27.463

Z partii wozów, zakupionych we Włoszech, P. K. S. otrzymuje 180 autobusów z 50 przyczepami, typ „Liberty“ i 400 ciężarówek typu „Fiat“ z 300 przyczepami towarowymi. Niezależnie od tego P. K. S. otrzyma z Anglii 100 podwozi autobusowych marki „Leyland“.

22. **Praca, płace i ceny.** W miesiącu sprawozdawczym ruch cen wykazywał charakter niejednorodny. W pierwszej połowie września ceny wolnorynkowe artykułów żywnościowych zdradzały wyraźną tendencję zwyżkową, następnie jednak zaznaczyła się pewna zniżka cen, z wyjątkiem masła, którego cena nadal lekko zwyżkowała w związku ze zmniejszonym dowozem tego artykułu do miasta. Lekka zwyżka cen, jaką zanotowano przede wszystkim w pierwszych tygodniach omawianego miesiąca, była wywołana w głównej

mierze przyczynami natury psychologicznej, aczkolwiek nie bez znaczenia był fakt sezonowego zmniejszenia się podaży żywca i nabiału. Te dwie przyczyny zbiegły się w jednym okresie czasu, powodując nieuzasadniony gospodarczo „run“ na sklepy. W celu otrzymania pełnego obrazu stanu naszej gospodarki na odcinku cen, zanalizujemy poszczególne rynki towarowe.

Na rynku zbożowym utrzymał się, podobnie jak w miesiącu ubiegłym, nastrój spokojny i ceny nie wykazywały większych odchyśleń od cen wyznaczonych dla skupu na cele aprowizacji reglamentowanej. Na marginesie dodać należy, że na światowych giełdach zbożowych nadal panuje tendencja zniżkowa i eksporterzy mają poważny kłopot w znalezieniu odbiorców na większe ilości zboża. Cenę pszenicy notowano na giełdach zbożowych w kraju w granicach od 3.500 zł do 3.550 zł za kwintal. Żyto notowano w granicach od 2.175 zł do 2.240 zł. Cena jęczmienia przemiałowego wahała się w granicach od 2.075 do 2.140 zł.

Biuro Cen Ministerstwa Przemysłu i Handlu ustaliło ceny, które będą płaciły producentom instytucje skupiające ziemniaki od 1 września br. aż do odwołania. Ceny skupu płacone producentom za 100 kg ziemniaków jadalnych wg ustalonych norm wynoszą na terenie kraju, zależnie od województwa, od 480 zł do 560 zł. Przy skupie ziemniaków przemysłowych obowiązują ceny niższe o 50 zł na 100 kg. Ceny powyższe stosowane są loco rampa kolei normalno-torowej stacji załadowania, względnie miejsce zsyphu. Jako maksymalną wysokość zysku brutto, którą instytucja zakupująca może płacić aparatowi skupu, ustalono ryczałt w wysokości 70 zł na 100 kg; koszt finansowania, sortowania, załadowania do wagonów i należytego zabezpieczenia przed uszkodzeniem ponosi aparat skupu.

Na rynku mięsnym panował ożywiony nastrój, jeśli chodzi o trzodę chlewną, natomiast spokojny w odniesieniu do bydła rogatego, którego podaż jest większa od zapotrzebowania. Jeśli chodzi o ceny żywca rogacizny, to utrzymywały się one na poziomie od zł 70 do 120, zależnie od stopnia opasienia. Odnośnie świń mięsno-słoninowych powyżej 130 kg żywej wagi cena 1 kg wynosiła 208 zł, świń mięsnych powyżej 80 kg do 130 kg żywej wagi — 195 — 205 zł.

Na rynku nabiałowym zanotowano dalszy spadek podaży i co za tym idzie, wzrost cen. W związku ze zmniejszeniem się dostaw tłuszczów zwierzęcych daje się zaobserwować na rynku znacznie zwiększony popyt na masło. Ceny masła w detalu utrzymywały się we wrześniu w granicach od

zł 500 do 700 zł, wobec zł 420 do zł 625 w miesiącu ub. Ceny jaj wykazały również tendencję zwykłą. Dla lepszego zobrazowania cen w omawianym okresie może służyć tabela Nr 26.

ctwie notowano dalsze zapotrzebowanie na robotników budowlanych i rolnych. Tegoroczny sezon budowlany zaczął się stosunkowo późno, należy więc spodziewać się, że punktem szczytowym

Tabela 26 Ceny artykułów żywnościowych w niektórych większych miastach*) (w złotych)

Miejscowość	Czasokres	Chleb żytni	Mąka pszenna	Groch	Ziemiaki	Masło	Wołowina	Wieprzowina	Slonina	Kiełbasa	Jaja	Mleko	Cukier
		1 kg	1 kg	1 kg	1 kg	1 kg	1 kg	1 kg	1 kg	1 kg	1 szt.	1 litr	1 kg
Warszawa .	VIII. 48	39	68	90	15	508	205	251	325	305	13	40	182
	IX. 48	39	69	87	13,7	600	206	253	321	309	14	42	180
Łódź . . .	VIII. 48	37	68	88	11,9	627	200	300	327	310	14	44	178
	IX. 48	34	67	81	11,3	700	200	230	367	310	17	43	178
Lublin. . .	VIII. 48	40	70	80	8	500	220	240	340	320	12	30	180
	IX. 48	35	65	70	8	500	220	250	360	320	14	30	180
Poznań . .	VIII. 48	35	67	70	10	420	200	260	340	365	14	34	178
	IX. 48	34	—	—	10	—	200	270	340	365	16	34	178
Katowice .	VIII. 48	37	68	78	15	—	210	280	340	300	15	39	178
	IX. 48	34	65	79	11	—	210	285	340	—	15	40	180
Kraków . .	VIII. 48	34	82	80	18,5	625	218	298	378	325	13	31	178
	IX. 48	36	66	90	12,8	650	226	295	403	350	17	34	195

*) Źródło: G. U. S.

Jak wynika z tabeli Nr 26 dyspersja cen artykułów żywnościowych w poszczególnych okręgach kraju jest nieznaczna, co świadczy o pomyślnym rozwoju naszego życia gospodarczego.

W związku z wyżej opisanym ruchem cen ogólny miesięczny wskaźnik cen wolnorynkowych w Warszawie, obliczony przez Instytut Gospodarstwa Narodowego, wykazał wzrost o 2,6 punkty wskaźnikowe z 146,3 w sierpniu na 148,9 we wrześniu.

Na rynku pracy nie zanotowano w miesiącu sprawozdawczym żadnych zasadniczych zmian. W związku z intensywnie przeprowadzonymi pracami budowlanymi i pracami polnymi w rolni-

będą wrzesień i październik.

Wzrost zapotrzebowania na element pracowni- czy potęgowany jest również brakiem odpowiedniej ilości pracowników technicznych i rachunkowych (personel finansowy i księgowy). Równocześnie zauważono dużą płynność wśród personelu kierowniczego. Fakt ten w dużej mierze należy przypisać często nieuzasadnionej rozpiętości płac pomiędzy poszczególnymi gałęziami gospodarki narodowej.

Tabela Nr 27 przedstawia działalność Urzędu Zatrudnienia, jego oddziałów i instytucji zastępczych w poszczególnych obwodach na dzień 30 września 1948 r.

Tabela 27 Stan rynku pracy według danych Urzędów Zatrudnienia za m-c wrzesień 1948 r.

L. p.	Urzędy i Oddziały	Zarejestrowani		Zapośredniczeni		Zgłoszonych wolnych miejsc		Pozostało wolnych miejsc	
1	Białystok	1.066	973	640	440	933	382	2.560	152
2	Bydgoszcz	5.649	3.388	3.995	2.061	4.696	2.815	2.051	949
3	Gdańsk	7.195	3.429	5.837	2.066	10.014	3.723	5.619	1.519
4	Katowice	33.670	13.039	25.931	8.419	33.050	9.755	16.597	2.363
5	Kraków	7.719	3.718	5.694	1.445	6.761	1.858	3.713	746
6	Lublin.	2.382	1.544	1.942	806	1.912	963	205	122
7	Łódź	10.377	7.868	7.433	5.194	8.435	5.726	3.315	1.471
8	Olsztyn	1.491	585	1.393	526	3.419	1.429	2.929	1.040
9	Poznań	7.803	4.808	5.746	3.479	9.221	4.036	5.043	949
10	Radom	4.968	2.492	3.392	1.211	3.788	1.250	431	45
11	Rzeszów	1.651	497	1.167	242	1.080	275	661	33
12	Szczecin	6.380	3.218	5.536	2.474	6.602	2.949	4.221	1.183
13	Warszawa	6.047	4.467	2.458	894	9.134	1.711	4.847	350
14	Wrocław	14.634	7.071	12.184	5.320	16.734	6.570	7.327	1.877
	Razem	111.032	57.087	83.348	34.577	115.779	43.442	59.519	12.799

Przy analizie cyfr, zawartych w tabeli Nr 27 uderza nas przede wszystkim fakt silnego stosunkowo wzrostu ilości pozostałych wolnych miejsc. Ilość pozostałych wolnych miejsc pracy wzrosła z 52.847 (w tym 8.127 dla kobiet) z końca sierpnia br. na 72.316 (w tym 12.797 dla kobiet) na koniec września br. Sprawa szerokiego zatrudnienia kobiet pozostaje nadal zagadnieniem otwartym. Znaczne zapotrzebowanie na pracę kobiet wykazuje przemysł konfekcyjny, spożywczy i częściowo włókienniczy.

Wytyczne planu gospodarczego na rok 1949 przewidują dalszą aktywizację zatrudnienia kobiet, jak również przysposobienie zawodowe kobiet nie posiadających żanych kwalifikacji. Liczba kobiet objętych tą akcją winna wzrosnąć o ca 40%. Liczba potencjalnie bezrobotnych kobiet w Polsce oceniana jest na 50—60 tys. Znaczną ich część przeszkoliło i zatrudniło Min. Pracy i Opieki Społecznej, tworząc dla nich nowe placówki wytwórcze i spółdzielnie pracy.

Główną troską w obecnej chwili jest zapewnić wystarczającego dopływu sił roboczych dla przemysłu oraz przygotowania nowych kadr fachowców. Coraz bardziej rozszerza się akcję szkoleniową. Liczba uczniów szkół zawodowych w rb. w myśl planu gospodarczego przekroczyć winna 400 tys. W porównaniu z okresem przedwojennym jest to bardzo poważnym osiągnięciem, ponieważ w latach 1937 r. — 1938 r. ogólna liczba uczniów szkół zawodowych wynosiła ca 90 tys. Jak wykazują dane statystyczne w przeliczeniu na 1 tysiąc mieszkańców stan szkół zawodowych powiększył się w stosunku do okresu przedwojennego o ca 180%, zaś doksztalających o 135%.

23. Rynek pieniężny. a) Dynamika środków pieniężnych.

Stan środków pieniężnych emitowanych przez NBP oraz pieniądza bankowego w miesiącu lipcu, sierpniu i wrześniu br. ilustruje tabela Nr 28.

Tabela 28

Dynamika środków pieniężnych (w mil. zł)

Miesiąc 1948 r.	Bilety bankowe w obiegu	Wskaźnik stanu ult. 1947 = 100	Pieniądz żyrowy	Wskaźnik stanu ult. 1947 = 100	Pieniądz bankowy	Wskaźnik stanu ult. 1947 = 100
lipiec	110.737	121	42.310	118	69.379	112
sierpień . . .	113.919	125	45.512	127	72.003	117
wrzesień . . .	115.414	126	47.482	132	75.715	123

Poszczególne elementy obiegu pieniężnego wykazały w miesiącu sprawozdawczym, w porównaniu z miesiącem poprzednim, osłabienie tempa dynamiki.

Obieg biletów bankowych wzrósł w cyfrach absolutnych o 1.495 mil. do kwoty 115.414 mil.

Wzrost powyższy wyrażony w stosunku procentowym (przy podstawie ultimo 1947 = 100) wyniósł 1%, co wobec wzrostu w miesiącu poprzednim o 4% stanowi poważne złagodzenie tempa dynamiki. Należy zaznaczyć, że osłabienie tempa dynamiki miało miejsce również w sierpniu, w stosunku do miesiąca lipca, i to nawet w większym stopniu, gdyż o 5%.

Widoczne są zatem dosyć duże wahania w wielkości przyrostu obiegu gotówkowego w poszczególnych miesiącach. Wahania te nie są powodowane wyłącznie większym lub mniejszym zapotrzebowaniem na środki pieniężne gotówkowe, to znaczy nie zależą wyłącznie od wielkości wypłat gotówkowych. Bardzo dużą rolę w kształtowaniu stanu obiegu gotówkowego (abstrahujemy przy tym od wahań cyklicznych w ramach miesiąca) wywiera nasilenie powrotu gotówki do kas banku, kształtujące się czy to pod wpływem wzmożonych zakupów ze strony społeczeństwa, czy też pod wpływem zabiegów o charakterze drenażowym.

W miesiącu sprawozdawczym notujemy właśnie dość silny powrót gotówki z rynku na skutek wzmożonych zakupów. Przychód gotówki był większy o ca 4,5 mlrd. zł niż w miesiącach poprzednich. Fakt ten świadczy z kolei o dość intensywnym upłynięciu remanentów artykułów konsumcyjnych.

Jeśli chodzi o pieniądz bezgotówkowy, to stan pieniądza żyrowego powiększył się o 5% (w stosunku do stanu z ultimo 1947 r.). Wzrosły głównie pozostałości instytucji kredytowych oraz przedsiębiorstw państwowych. Pieniądz bankowy uległ nieco silniejszej dynamice i stan jego powiększył się we wrześniu o 6%.

Jako charakterystyczny i jednocześnie korzystny objaw w kształtowaniu się ogólnej struktury obiegu, należy wymienić fakt zaobserwowanej w III kw. rb. tendencji stałego zmniejszania się w ogólnym przyroście obiegu elementu gotówko-

wego. I tak w lipcu stosunek procentowy przyrostu biletów bankowych do ogólnego przyrostu obiegu pieniężnego wynosił 55%, w sierpniu 35% i we wrześniu 21%.

b) Operacje kredytowe. Stan i dynamikę kredytów udzielonych przez banki operacyjne, KKO

i NBP (kredyty bezpośrednie) w miesiącach: lipcu, sierpniu i wrześniu br. przedstawia tabela Nr 29.

bnie jak i średnioterminowe wykazały spadek o 383 mil.

Jako rzecz charakterystyczną podajemy, że na

Tabela 29

Ogólny stan kredytów udzielonych na finansowanie życia gospodarczego
(w mil. zł)

Stan na ult. m-ca 1948 r.	Kredyty obrotowe	Wskaźnik stanu ult. 1947 = 100	Kredyty inwestycyjne	Wskaźnik stanu ult. 1947 = 100	Razem	Wskaźnik stanu ult. 1947 = 100
1	2	3	4	5	6	7
Lipiec . . .	207.301	147	152.631	177	359.932	158
Sierpień . . .	218.787	155	163.071	188	381.858	168
Wrzesień . . .	233.233	165	175.676	203	408.909	179

W miesiącu sprawozdawczym notujemy dość poważny wzrost akcji kredytowej, wyrażającej się kwotą 27.051 mil. Kredyty obrotowe wzrosły o 14.446 mil., a inwestycyjne o 12.605 mil. Wzrosty procentowe, obliczone przy podstawie ultimo 1947 r. wynoszą 10% dla kredytów obrotowych i 15% dla inwestycyjnych. Jak widać relatywnie silniejszej dynamice uległy kredyty inwestycyjne. Fakt ten spowodowany był wzmożonym wykorzystywaniem kredytów z planu na 1948 r. Z kredytów inwestycyjnych, udzielonych w miesiącu wrześniu, najpoważniejsze sumy przypadają dla przemysłu (5,6 mlrd.), następnie dla transportu i komunikacji (4,2 mlrd.), dla budownictwa (1,5 mlrd.) oraz dla rolnictwa (0,8 mlrd.), inne grupy wykazały nieznaczny wzrost stopnia zadłużenia, a leśnictwo wykazało nawet spadek kredytów o 31 mil.

Kredyty obrotowe kształtowały się prawie wyłącznie pod wpływem wzmożonego zapotrzebowania na środki obrotowe ze strony handlu. Kredyty dla handlu wzrosły bardzo poważnie, gdyż o 11.364 mil., z czego na nowe kredyty dla Polskich Zakładów Zbożowych, finansowanych przez PBR, przypada ca 6 mlrd., oraz na kredyty dla samoistnych jednostek handlu zagranicznego, finansowanych przez B. H. w Warszawie, przypada ca 3 mlrd. W pozostałych grupach gospodarczych poważniejszy wzrost kredytów notujemy jeszcze dla przemysłu (1.123 mil.) oraz dla rolnictwa (933 mil.) Kredyty dla leśnictwa, podo-

dynamikę kredytów obrotowych nie oddziaływały prawie zupełnie kredyty udzielane bezpośrednio przez NBP dla przemysłów państwowych, gdyż wzrosły one zaledwie o 238 mil. Fakt ten należy przypisać wygospodarowywaniu własnych środków obrotowych przez poszczególne zakłady oraz dotacjom na uzupełnienie środków obrotowych z funduszy akumulowanych na szczeblu Min. Przemysłu i Handlu. Ogólna suma wspomnianych dotacji wyniosła we wrześniu ca 6 mlrd. zł. (patrz kredyty bezpośrednie NBP).

c) **Operacje bierne.** Zamieszczona tabela Nr 30 ilustruje stan kapitałów obcych, lokat celowych oraz środków uzyskanych z NBP w bankach operacyjnych i KKO (bez spółdzielni oszczędnościowo-pożyczkowych i PKO) oraz dynamikę tych pozycji przy podstawie ultimo 1947 r.

Rozwój operacji biernych wyrażał się wzrostem kapitałów typu wkładów w wysokości 3.097 mil., przy czym, podobnie zresztą jak w miesiącu poprzednim, silniejszej dynamice uległy wkłady terminowe niż natychmiast płatne. Wkłady terminowe powiększyły się o 1.991 mil., a w procentach przy podstawie porównawczej ultimo 1947 = 100 o 32%, natomiast wkłady natychmiast płatne wzrosły o 1.106 mil., tj. o 3% przy tej samej podstawie porównawczej. Tendencja silniejszego przyrastania wkładów terminowych obserwowana jest od dłuższego czasu i jest objawem bezwzględnie pożądanym, wskazującym na stale postępującą regenerację rynku kapitałowego. W związku

Tabela 30

Kapitały obce banków operacyjnych i KKO
(w mil. zł)

Stan na ult. m-ca 1948 r.	Kapitały typu wkładów						Lokaty celowe	wskaźn. stanu ultimo 47=100	Środki uzyskane w N.B.P.	Wskaźn. stanu ultimo 47=100
	à vista	wskaźn. stanu ultimo 47=100	terminowe	wskaźn. stanu ultimo 47=100	Razem	wskaźn. stanu ultimo 47=100				
VII	58.052	124	18.384	291	76.436	144	92.611	251	95.714	112
VIII	61.371	131	19.593	310	80.964	153	102.726	278	104.808	123
IX	62.477	134	21.584	342	84.061	158	115.239	312	110.389	129

z tym coraz poważniejszy udział wkładów terminowych w środkach pokrycia kredytów inwestycyjnych pozwala bankom na niemal całkowite finansowanie potrzeb inwestycyjnych w oparciu o środki własne i lokaty celowe.

Jeżeli chodzi o wkłady *à vista*, to nie wykazały one większego wzrostu. Nie należy uważać zjawiska tego jako niekorzystne, albowiem świadczy ono o stabilności obiegu pieniężnego w bezgotówkowym jego elemencie.

Lokaty celowe powiększyły się bardzo poważnie, gdyż w cyfrach absolutnych o 12.513 mil. a w procentach o 34% w stosunku do podstawy z ultimo 1947 r. Lokaty celowe najsilniej wzrosły w BGK i PBR, w pierwszym banku o 11.447 mil., a w drugim o 1.267 mil. Spadek zaś lokat wystąpił w bankach komunalnych i wynosił 202 mil.

Środki uzyskane z NBP wzrosły o 5.581 mil., a w procentach o 6%. Ogólny stopień refinansowania akcji kredytowej w NBP obniżył się o 1,4% do 35,1%.

d) Działalność poszczególnych banków operacyjnych.

Stan operacji czynnych i biernych, wysokość lokat celowych, wielkość środków pieniężnych uzyskanych z NBP oraz stopień refinansowania akcji kredytowej, z rozbiorem na poszczególne banki operacyjne i KKO. podaje tabela Nr 31.

Tabela 31

Operacje czynne i bierne banków operacyjnych i KKO Stan na ultimo września 1948 r. (w mil. zł.)

Nazwa instytucji kredytowej	Kredyty udzielone	Wskaźn. stanu ultimo 47=100	Kapitały obce typu wkładów	Wskaźn. stanu ultimo 47=100	Lokaty celowe	Wskaźn. stanu ultimo 47=100	Środki uzyskane w N.B.P.	Wskaźn. stanu ultimo 47=100	Stopień refin. akcji w N.B.P.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. B. G. K.	184.147	179	37.116	172	91.731	329	50.065	92	27,8
2. P. B. R.	56.685	232	14.108	152	16.089	318	25.982	245	45,8
3. B. G. S.	45.505	156	11.814	139	4.600	184	27.695	146	60,9
4. B. H. w Warszawie . . .	11.122	495	3.896	288	101	202	5.043	1.159	45,3
5. B. Zw. Sp. Zarobkowych .	3.449	163	1.845	109	205	178	1.604	175	46,5
6. Polski Bank Komunalny .	3.560	197	697	335	} 2.509 }	} 190	—	—	—
7. Komunal. Bank Kredyt. .	883	193	360	—			—	—	—
8. K. K. O.	8.610	156	14.225	137			—	—	—
	313.961	186	84.061	158	115.239	312	110.389	129	35,1

Bank Gospodarstwa Krajowego (BGK). Akcja kredytowa BGK wzrosła w miesiącu sprawozdawczym o 12.280 mil. do stanu 184.147 mil. Powyższa dynamika wywołana została przede wszystkim dalszym rozwojem finansowania inwestycji, w związku z czym kredyty inwestycyjne wzrosły o 10.765 mil. do 148.160 mil. Kredyty obrotowe powiększyły się o wiele słabiej, gdyż o 1.515 mil. do kwoty 35.987 mil.

Systematyczne przechodzenie BGK na finansowanie inwestycji powoduje stały wzrost kredy-

tów inwestycyjnych w ogólnej sumie kredytów i tak w lipcu kredyty te stanowiły 79,8%, w sierpniu 79,9% i we wrześniu już 80,4% sumy ogólnej. Wyplacone kredyty inwestycyjne we wrześniu, w wyżej podanej wysokości (10,8 mlrd.) dotyczyły przeważnie planu za rok 1948 r., natomiast nieznaczny procent wypłacono w formie zaliczek na plan 1949 r.

Wykorzystanie kredytów z planu na rok 1948 przez poważniejszych inwestorów przedstawia się następująco: Min. Przemysłu i Handlu wypłacono we wrześniu 5,3 mlrd. do stanu 29,1 mlrd., Min. Komunikacji wypłacono 3,2 mlrd. do 16,0 mlrd., Min. Odbudowy wypłacono 0,6 mlrd. do 1,4 mlrd. oraz Min. Pocht i Telegrafów wypłacono 0,2 mlrd. do 1,2 mlrd. Ogółem kredyty na plan 1948 r. osiągnęły w BGK na ultimo września stan ca 54 mlrd. oraz zaliczki na plan 1949 r. osiągnęły stan ca 0,5 mlrd.

Jeżeli chodzi o kredyty obrotowe, to nadal w najpoważniejszym stopniu korzysta z nich handel państwowy i to zarówno detaliczny, (P. C. H. i P. D. T.) jak i hurtowy, następnie przemysł, transport i komunikacja oraz budownictwo. Zaznaczyć należy, że w miesiącu sprawozdawczym obniżyły się kredyty obrotowe dla przemysłu o 814 mil., natomiast dla handlu wzrosły o 734 mil. i dla budownictwa o 290 mil., w pozostałych gru-

pach nie zanotowano poważniejszych wahań w wysokości udzielonych kredytów.

Kapitały obce typu wkładów wyniosły na ultimo września 37.116 mil., w sumie tej mieszczą się wkłady terminowe w wysokości 19.410 mil. oraz rachunki bieżące w wysokości 17.706 mil. Z wkładów terminowych najpoważniejsze sumy przypadają na ZUS (14.405 mil.) oraz na PZUW (3.810 mil.), pozostałe pozycje stanowią relatywnie mniejsze kwoty.

Odnosnie struktury środków finansowych prze-

znaczonych na finansowanie inwestycji, 30,6% przypada na środki NBP uzyskane pod zastaw obligacji, 28,3% na lokaty Skarbu Państwa, 16,5% na fundusze amortyzacyjne i inwestycyjne, 16,4% na lokaty terminowe, 5,3% na Społeczny Fundusz Oszczędzania oraz 2,9% na środki własne przedsiębiorstw. Jeżeli porównamy powyższe cyfry procentowe z analogicznymi cyframi z miesiąca poprzedniego, to okaże się, że spadł udział środków NBP, lokat Skarbu Państwa i funduszy amortyzacyjnych i inwestycyjnych, natomiast poważnie wzrósł udział SFO (+ 1,7%) oraz środków własnych przedsiębiorstw i lokat terminowych (à 1,1%).

Szczegółowy stan Społecznego Funduszu Oszczędzania akumulowanego na r-kach w B. G. K. przedstawiał się następująco:

Fundusz A (prywatne zakłady przem. i handl.) 4.628 mil.
 „ B (rolnictwo). 2.806 „
 „ C (pracownicy najemni). 328 „

Spadek środków uzyskanych z NBP spowodował dalsze obniżenie się stopnia refinansowania akcji kredytowej przez BGK o 2,3% do 27,8%.

Państwowy Bank Rolny (PBR). Stan bilansowy akcji kredytowej PBR wzrósł w miesiącu sprawozdawczym o 9.052 mil. do kwoty 56.685 mil. Dynamika wzrostu już w poprzednim miesiącu wysoka — 17%, podwyższyła się w okresie sprawozdawczym do 37% (przy czym jako podstawę porównawczą przyjęto ultimo 1947 r.).

Powiększyły się przede wszystkim kredyty krótkoterminowe o 7.722 mil. do kwoty 38.412 mil., a w mniejszym stopniu kredyty inwestycyjne, bo o 1.330 mil. do kwoty 18.272 mil.

Odnośnie kredytów krótkoterminowych najpoważniejszą zmianę zanotowano na odcinku kredytów dla handlu, o ca 7,5 mlrd., co wiąże się z koniecznością finansowania zakupów zboża, przeprowadzanych przez Polskie Zakłady Zbożowe w okresie poźniwym, którym to zakładom udzielono na ten cel ca 6 mlrd. nowych kredytów.

Powiększenie się kredytów średnioterminowych w okresie sprawozdawczym spowodowane było głównie wzmożeniem akcji finansowania hodowli i zakupu zwierząt.

Stan kapitałów obcych typu wkładów wzrósł we wrześniu o 1.507 mil. (tj. 16% przy podstawie porównawczej z ultimo 1947 r.) do kwoty 14.108 mil. Głównie powiększyły się pozostałości na rachunkach bieżących przedsiębiorstw państwowych, gdyż w innych pozycjach nie było większych zmian.

Stan lokat celowych wzrósł we wrześniu o 1.267 mil.

W związku ze znacznym wzrostem akcji kredytowej (9.052 mil.) przy stosunkowo nieznacznym zwiększeniu się stanu kapitałów obcych i lokat celowych (2.774 mil.), stan środków uzyskanych z NBP wzrósł o 5.707 mil. do kwoty 25.982 mil., powodując wzrost stopnia refinansowania w NBP o 3,2% do 45,8%.

Bank Gospodarstwa Spółdzielczego (BGS). Akcja kredytowa BGS wzrosła w miesiącu sprawozdawczym o 2.411 mil. wobec wzrostu w sierpniu o 4.477 mil. do kwoty 45.505 mil. Kredyty obrotowe powiększyły się o 2.258 mil. do stanu 39.604 mil., a kredyty inwestycyjne o 153 mil. do 5.901 mil.

Podział akcji kredytowej na przestrzeni III kwartału na poszczególne gałęzie życia gospodarczego ilustruje poniższe zestawienie procentowe.

	1 9 4 8 r.		
	lipiec	sierpień	wrzesień
Handel	73,6%	74,2%	73,0%
Rolnictwo	12,7%	12,4%	12,5%
Przemysł	6,8%	6,8%	7,7%
Budownictwo	4,2%	4,3%	4,4%
Rzemiosło	0,5%	0,4%	0,5%
Transport i komunikacja.	0,3%	0,3%	0,3%
Inne	1,9%	1,6%	1,6%
	100%	100%	100%

Jak widzimy udział poszczególnych grup gospodarczych w wykorzystaniu kredytów obrotowych i inwestycyjnych nie wykazuje na przestrzeni III kwartału zasadniczych zmian. Jedynie większe wahania notujemy w obrębie kredytów dla handlu i przemysłu, i tak udział handlu w wykorzystanych kredytach zmniejszył się we wrześniu na korzyść kredytów dla przemysłu.

Dynamika kredytów obrotowych (+ 2.258 mil.) kształtowała się pod wpływem zapotrzebowania na kredyty ze strony handlu spółdzielczego i to zarówno detalicznego jak i hurtowego.

Również wzrosły kredyty dla przemysłu, szczególnie dla poligraficznego i dla sezonowego przemysłu przetworów owocowo-warzywniczych. Nowe kredyty dla rolnictwa udzielane były dla gospodarstw na cele ogólne i kredyty specjalne, natomiast spłacone zostały częściowo kredyty siewne. Jeżeli chodzi o wzrost kredytów krótkoterminowych dla budownictwa, to udzielone zostały przeważnie na budownictwo wiejskie.

Akcja kredytowa inwestycyjna powiększyła się na skutek wzrostu kredytów dla przemysłu materiałów budowlanych oraz dla przemysłu spożywczego. W zakresie handlu udzielono nowych kredytów inwestycyjnych dla spółdzielczego handlu detalicznego.

Stan wkładów wyniósł na ultimo września 11.814 mil., przy czym na wkłady terminowe przypada 362 mil. oraz na r-ki bieżące 11.452 mil.

Wzrost kapitałów obcych w wysokości 559 mil. dokonał się wyłącznie dzięki powiększeniu się rachunków bieżących, gdyż wkłady terminowe pozostały na poziomie niezmiennym, w stosunku do stanu z miesiąca poprzedniego.

Stan lokat celowych nie wykazał żadnych zmian kształtując się nadal na wysokości 4.600 mil.

Stopień refinansowania akcji kredytowej obniżył się w miesiącu sprawozdawczym o 2,3% do 60,9%.

Bank Handlowy w Warszawie. Akcja kredytowa Banku Handlowego uległa w miesiącu sprawozdawczym dalszemu rozszerzeniu. Stan bilansowy kredytów powiększył się o 2.752 mil. do sumy 11.122 mil. Wzrost dotyczy niemal wyłącznie kredytów obrotowych, udzielonych państwowym lub o kapitale państwowym przedsiębiorstwom handlu zagranicznego, na import artykułów biegowych.

Kredyty dla sektora prywatnego udzielone przez Bank Handlowy uległy we wrześniu nieznacznemu spadkowi, przy czym zmniejszyły się kredyty dla handlu, natomiast kredyty dla przemysłu sektora prywatnego powiększyły się we wrześniu w sposób nieznaczny, gdyż o 45 mil.

Odnosnie operacji biernych Banku, notujemy wzrost kapitałów obcych typu wkładów o 315 mil. do kwoty 3.896 mil.

Mimo silniejszej relatywnie dynamiki operacji czynnych w porównaniu z operacjami biernymi, nastąpiło w Banku Handlowym obniżenie stopnia refinansowania kredytów w NBP o 2,3% do 45,3%.

Bank Związku Spółek Zarobkowych. Stan akcji kredytowej Banku Związku Spółek Zarobkowych obniżył się nieznacznie gdyż o 72 mil. — tj. o 3% przy podstawie z ultimo 1947 r. — do sumy 3.449 mil.

Obniżyło się przede wszystkim nasilenie kredytowania rzemiosła (— 86 mil.), następnie przemysłu (— 32 mil.) i handlu (— 16 mil.), przy nieznacznym wzroście kredytów dla pozostałych grup gospodarczych.

Udział poszczególnych grup gospodarczych w wykorzystaniu kredytów, według stanu na ultimo września br. przedstawiał się następująco:

Rzemiosło	1.250 mil. —	37 ⁰ / ₁₀₀
Handel	1.048 „ —	31 ⁰ / ₁₀₀
Przemysł	811 „ —	24 ⁰ / ₁₀₀
Inne	240 „ —	8 ⁰ / ₁₀₀
Razem	3.349 mil. —	100 ⁰ / ₁₀₀

Z kredytów w grupie handel korzystały głównie przedsiębiorstwa hurtowe — prywatne (835 mil.); a w mniejszym stopniu detaliczne (185 mil.).

Stan kapitałów obcych typu wkładów obniżył

się w okresie sprawozdawczym nieznacznie o 11 mil. do sumy 1.845 mil.

Stan lokat celowych nie uległ zmianie w miesiącu sprawozdawczym i wynosił 205 mil.

Mimo obniżenia się akcji kredytowej (o 3%) przy jednoczesnym utrzymaniu się na poziomie prawie niezmiennym środków własnych Banku i lokat celowych, nastąpił w miesiącu sprawozdawczym dalszy wzrost środków uzyskanych w NBP o 79 mil., powodując tym samym powiększenie się stopnia refinansowania o 3,3% do 46,5%.

Banki Komunalne: Polski Bank Komunalny i Komunalny Bank Kredytowy. Ogólny stan bilansowy kredytów, udzielonych przez banki komunalne wzrósł w miesiącu sprawozdawczym o 328 mil. (wobec 283 mil. wzrostu w miesiącu ubiegłym) do kwoty 4.443 mil.

W Polskim Banku Komunalnym stan kredytów wzrósł w omawianym okresie o 277 mil. do kwoty 3.560 mil.

Kredyty krótkoterminowe spadły o 24 mil., kształtując się na ult. września na wysokości 1.033 mil., wzrosły natomiast kredyty średnioterminowe o 301 mil. do 2.527 mil. Wzrost zapotrzebowania na kredyty inwestycyjne spowodowany został większym wykorzystywaniem kredytów przez przedsiębiorstwa materiałów budowlanych oraz przez przedsiębiorstwa energetyczne. Również wzrósł zakres finansowania budownictwa chłodzi w grupie przemysłu spożywczego.

Znacznie mniejszy wzrost stanu bilansowego kredytów obserwujemy w Komunalnym Banku Kredytowym, który to wzrost wyniósł w omawianym okresie w cyfrach absolutnych 55 mil., przy czym kredyty obrotowe wykazały wzrost o 6 mil. do wysokości 398 mil., a kredyty średnioterminowe o 45 mil. do 485 mil.

Jeżeli chodzi o operacje bierne, to ogólny stan wkładów kształtował się w obydwu bankach komunalnych na wysokości 1.057 mil., z czego 697 mil. przypada na Polski Bank Komunalny, a 360 mil. na Komunalny Bank Kredytowy.

Stan lokat celowych obniżył się w omawianym okresie w obydwu bankach komunalnych o 202 mil. do poziomu 2.509 mil.

Pomimo dalszego zwiększenia akcji kredytowej Polski Bank Komunalny oraz Komunalny Bank Kredytów nie korzystał we wrześniu br. z kredytów refinansowych NBP.

Komunalne Kasy Oszczędności (KKO). Ogólny stan akcji kredytowej KKO uległ w okresie sprawozdawczym dalszemu, jednak nieznacznemu wzrostowi o 62 mil. do kwoty 8.610 mil.

Jeżeli chodzi o podział rzeczowy stanu bilansowego kredytów K. K. O., to ca 4 mlrd. przypada na finansowanie rolnictwa, reszta zaś na handel, budownictwo i w mniejszym stopniu na przemysł i rzemiosło. Kredyty udzielone rolnictwu obracane były w głównej mierze na akcję siewną i orną oraz na hodowlę i zakup zwierząt.

Akcję kredytową oparły KKO prawie wyłącznie o środki własne korzystając w bardzo małym stopniu z kredytów refinansowych w NBP.

Kapitały obce typu wkładów wzrosły w okresie sprawozdawczym o 836 mil. do kwoty 14.225 mil. Powiększył się przede wszystkim stan rachunków bieżących o 909 mil. do sumy 13.148 mil., natomiast stan wkładów oszczędnościowych obniżył się o 13 mil. do kwoty 954 mil.

Na odcinku lokat celowych nie zanotowano większych zmian, stan ich na ultimo września br. wynosił 4 mil.

Pocztowa Kasa Oszczędności (PKO). Stan i dynamikę wkładów czekowych i oszczędnościowych w Pocztowej Kasie Oszczędności w miesiącach lipcu, sierpniu i wrześniu 1948 r. ilustruje tabela Nr 32.

Tabela 32

Wkłady czekowe i oszczędnościowe w PKO (w mil. zł)

Stan na ult. m-ca 1948 r.	Wkłady czekowe	Wskaźnik stanu ult. 1947 = 100	Wkłady oszczędn.	Wskaźnik stanu ult. 1947 = 100	Razem	Wskaźnik stanu ult. 1947 = 100	Stosunek procen- towy wkładów oszczędn. do wkładów czekow.
1	2	3	4	5	6	7	8
lipiec.	11.349	121	293	208	11.557	122	2,6
sierpień	11.047	118	301	213	11.348	120	2,7
wrzesień	11.755	126	295	209	12.050	127	2,5

Dynamika wkładów czekowych i oszczędnościowych w Pocztowej Kasie Oszczędności kształtowała się w miesiącu sprawozdawczym odmiennie niż w miesiącu poprzednim. Stan wkładów czekowych, po zaobserwowanym spadku w sierpniu o 3%, wzrasta we wrześniu dość znacznie, mianowicie o 8% (o 708 mil. do kwoty 11.755 mil.). Wkłady oszczędnościowe natomiast, po stałej tendencji wzrostu w okresie od stycznia do sierpnia, zmniejszyły się w miesiącu sprawozdawczym o 4% do kwoty 295 mil.

W ogólnej sumie wkładów czekowych w wysokości 11.755 mil. partycypuje przede wszystkim sektor państwowy — 57%, następnie sektor prywatny — 27%, a na sektor samorządowy i spółdzielczy przypada odpowiednio 10% i 6%.

Polityka lokacyjna Pocztowej Kasy Oszczędności według stanu na ultimo miesiąca sprawozdawczego przedstawia się następująco: 44% ogólnej kwoty wkładów ulokowano w bankach (głównie

w BGK — 4.745 mil.), a 33% w biletach skarbowych.

Narodowy Bank Polski (kredyty bezpośrednie). Zaobserwowana w miesiącu poprzednim tendencja mniejszego nasilenia zapotrzebowania na kredyty obrotowe ze strony przedsiębiorstw finansowanych przez NBP utrzymuje się również w miesiącu sprawozdawczym. W sierpniu notowaliśmy nawet spadek ogólnego stanu zadłużenia przemysłów finansowanych bezpośrednio przez NBP, natomiast we wrześniu spotykamy się z zupełnie nieznacznym wzrostem, gdyż zaledwie o 238 mil.

Wspomniany wyżej ogólny wzrost obligacji kształtował się wyłącznie pod wpływem kredytów importowych, które uległy poważnej dynamice, wzrastając o 3.122 mil. Pozostałe rodzaje kredytów, jak kredyty eksportowe i kredyty udzielone na finansowanie obrotów krajowych i produkcji, wykazały spadek, pierwsze o 869 mil., drugie o 2.015 mil. Na wzrost kredytów importowych wpłynęły głównie kredyty udzielone Centrali Handlowej Przemysłu Skórzanego, w związku z dalszym importem obuwia z Czechosłowacji, następnie kredyty dla przemysłu włókienniczego

na uregulowanie należności za dostawę bawełny brazylijskiej oraz kredyty dla przemysłu hutniczego, który pokrywał należności za import rud i metali nieżelaznych.

Jeżeli chodzi o kształtowanie się zadłużenia poszczególnych faz cyklu gospodarczego, a mianowicie zaopatrzenia, procesu produkcji i zbytu, to stwierdzamy w miesiącu sprawozdawczym znaczne wahania, spowodowane w dużej mierze zwykłą zmianą klasyfikacji udzielonego kredytu importowego dla przemysłu skórzanego. Dlatego też nie będziemy analizować powyższych wahań w ogólnych cyfrach zadłużenia i rozpatrzmy dynamikę kredytów w poszczególnych fazach cyklu gospodarczego, kształtującą się już pod wpływem procesów gospodarczych.

Z wyjątkiem przemysłu węglowego i drzewnego pozostałe przemysły wykazały spadek kredytów na zaopatrzenie. Zjawisko to powstało na skutek wygosparowania części środków obrotowych.

wych (przemysł hutniczy), dotacji na uzupełnienie własnych środków obrotowych (przemysł włókienniczy 1.000 mil. oraz przemysł papierniczy 844 mil.) oraz na skutek usprawnienia fakturowania odbiorców (jednostki produkcyjne) w przemyśle cukrowniczym. Wzrost zapotrzebowania na środki obrotowe w zaopatrzeniu, jaki zaistniał w przemyśle węglowym, pozostaje w związku z regulacją należności przez Centralę Dostaw Drzewnych P. W. na rzecz Min. Leśnictwa a w przemyśle drzewnym wywołany został wzmożonym wykupywaniem faktur Lasów Państwowych.

Kredyty na produkcję obniżyły się w przemyśle hutniczym, drzewnym i nieznacznie w chemicznym, pozostałe przemysły wykazały dalszy wzrost zapotrzebowania na środki obrotowe, co najsilniej wystąpiło w przemyśle cukrowniczym i włókienniczym. Spadek zadłużenia produkcji w przemyśle hutniczym nastąpił dzięki uregulowaniu przez „Centrostal” należności na rzecz poszczególnych hut. Zakłady produkcyjne przemysłu drzewnego obniżyły swoje obligo na skutek otrzymania dotacji na uzupełnienie własnych środków obrotowych w wysokości 897 mil. Popyt na kredyty ze strony przemysłu włókienniczego wiąże się ze skupem słomy lnianej i siemienia, dokonywanym przez poszczególne fabryki. W przemyśle cukrowniczym finansowano w dalszym ciągu przygotowania do kampanii.

Obligo zbytu obniżyło się wybitnie w przemyśle hutniczym, następnie we włókienniczym i węglowym, wzrosło zaś, oprócz przemysłu skórzanego (przyczyny podaliśmy na wstępie, import) w przemyśle metalowym, elektrotechnicznym i chemicznym. Centrala zbytu przemysłu hutniczego „Centrostal” otrzymała w miesiącu sprawozdawczym 3.570 mil. tytułem uzupełnienia własnych środków obrotowych, co wpłynęło na tak wybitne obniżenie się obligo zbytu i dało możliwość uregulowania należności hutom, o czym wspominaliśmy wyżej przy omawianiu obligo produkcji.

Obniżenie się kredytów na zbyt w przemyśle włókienniczym zaistniało na skutek upłynięcia większej ilości tkanin oraz dzięki znacznym wpływom za eksport towarów do ZSRR. W przemyśle

węglowym spadek obligo zbytu nastąpił na skutek stałego gromadzenia środków własnych z zysków operacyjnych.

e) **Rachunki żyrowe N. B. P.** Poniższa tabela ilustruje stan pozostałości i obroty na rachunkach żyrowych (łącznie z rachunkami żyrowymi specjalnymi) oraz dynamikę tych pozycji, obliczoną przy podstawie z ultimo 1947 r.

Po znacznym wzroście rachunków żyrowych w miesiącu sierpniu (o 14%), notujemy w miesiącu sprawozdawczym zmniejszenie się pozostałości na rachunkach żyrowych o 2.192 mil. do kwoty 79.044 mil. Spadek powyższy dotyczy jedynie rachunków żyrowych specjalnych, ponieważ stan pieniądza żyrowego wykazał nawet nieznaczny wzrost. Zmiany stanu pozostałości na rachunkach żyrowych poszczególnych grup klientów kształtowały się następująco. Spadły pozostałości instytucji państwowych i samorządowych o 4.863 mil. a wzrosły pozostałości instytucji kredytowych o 1.346 mil., pozostałości przedsiębiorstw państwowych o 837 mil., osób prywatnych o 127 mil. oraz powiększyła się pozycja „przekazy w drodze” o 708 mil.

Obroty na rachunkach żyrowych wykazały w miesiącu sprawozdawczym dość silną dynamikę i to zarówno obroty bezgotówkowe jak gotówkowe. Pierwsze powiększyły się o 13% (do 1.120.073 mil.), drugie nieco silniej, gdyż o 15% (do 64.378 mil.).

Stosunek obrotów bezgotówkowych do obrotów ogólnych obniżył się nieznacznie (o 0,1%) do 94,6%.

f) **Bilety skarbowe.** Wpływy Skarbu Państwa ze sprzedaży biletów skarbowych osiągnęły na ultimo września kwotę 7.222 mil., tj. o 483 mil. więcej, niż w miesiącu poprzednim. Stan sprzedaży poszczególnych emisji biletów skarbowych, po uwzględnieniu wymiany na gotówkę, przedstawia się następująco: sprzedaż biletów I emisji, w porównaniu z miesiącem poprzednim nie uległa zmianie i wyniosła 1 mil.; stan sprzedaży biletów II i IV emisji powiększył się: II emisji o 2 mil. do 29 mil., IV emisji o 910 mil. do 3.389 mil., natomiast sprzedaż biletów III emisji wykazała spadek o 429 mil. do 3.803 mil.

Stan na ult. m-ca 1948 r.	Pozostał. na r-kach żyrowych	Wskaźn. stanu ult. 47 = 100	O b r o t y						Stosunek obrotów bez- gotówk. do obrotów ogólnych
			Gotów- kowe	Wskaźnik obrotów ult. 47 = 100	Bezgo- tówkowe	Wskaźnik obrotów ult. 47 = 100	Razem	Wskaźnik obrotów ult. 47 = 100	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
lipiec	75.403	175	62.095	111	954.428	108	1.016.523	108	93,9
sierpień	81.236	189	56.425	101	1.006.657	114	1.063.082	114	94,7
wrzesień	79.044	184	64.378	116	1.120.073	127	1.184.451	127	94,6

Ważniejsze pozycje bilansowe banków biletowych
(w milionach odpowiednich jednostek monetarnych)

WYSZCZEGÓLNIENIE	1948 rok			WYSZCZEGÓLNIENIE	1948 rok		
	VIII	VII	VI		VIII	VII	VI
Narodowy Bank Polski *)				Długi rządowe i obligacje	3.300	3.300	3.300
Kredyty gospodarcze	199.549	190.560	181.449	Obieg bank. (now. i starych)	3.194	3.177	3.081
Obieg biletów bankowych . .	113.919	110.737	102.668	Wkłady rządowe	523	625	741
Natychmiast płatne zobow. .	45.512	42.310	38.811	„ zablokowane	601	553	506
				„ inne	228	200	213
U. S. A.				Narodowy Bank			
(12 banków Fed. Rez.)				Szwajcarski			
Parytet menn. 1 \$ = 0,8887 g				Kurs urzęd. 1 \$ = 4,29 fr. szw.			
czystego złota				Złoto	5.607	5.560	5.659
Certyfikaty złote	22.465	22.407	22.258	Dewizy	145	124	117
Walory państwowe	21.577	21.325	21.366	Pożyczki i dyskonto	78	149	179
Dyskonto, pożyczki przem.				Banknoty w obiegu	4.246	4.233	4.221
i akcepty	323	318	266	Natychmiast płatne zobow..	1.179	1.202	1.246
Obieg banknotów	23.935	23.771	23.752				
Wkłady banków członkow.	17.679	17.696	17.389	Bank Szwecji			
Wkłady rządowe	1.919	1.755	1.928	Kurs urzęd. 1 \$ = 3,60 k. sz.			
Inne i zagraniczne wkłady .	864	1.067	859	Złoto	178	178	188
Bank Anglii				Walory państw. i pożyczki			
Parytet 1 \$ = 0,248 £. . . .				dla Narod. Urzędu Długów	3.101	2.866	3.072
Banknoty — w obiegu	1.249	1.285	1.252	Weksle krajowe i pożyczki	110	209	120
Banknoty — w dep. bankow.	51	15	48	Obieg banknotów	2.824	2.784	2.824
Złote monety i sztaby	—	—	—	Wkłady państwowe	595	644	732
Rządowe dłuż. i walory . . .	1.299	1.299	1.299	„ inne	218	119	133
Wkłady publiczne	10	—	15				
Wkłady banków	307	311	325	Czechosłowacki Bank			
Inne wkłady	95	89	91	Narodowy			
Bank Francji				Parytet 1 \$ = 50 kor. czes.			
Parytet 1 \$ = 214 fr. fr.				Złoto i dewizy	3.505	3.403	3.736
Złoto	52.817	52.817	52.817	Dyskonto	17.246	15.849	13.596
Portfel walorów. pryw. i publ.	164.589	169.875	159.250	Lombard walorów	3.034	3.095	3.097
Pożyczki rządowi:				Banknoty w obiegu	64.018	61.517	60.238
a) za koszty okupacji. . . .	426.000	426.000	426.000	Rachunki żyrowe	844	1.773	1.374
b) pożyczki tymczasowe . . .	165.500	153.200	122.800				
c) pożyczki stałe (3 poz.). . .	120.000	120.000	120.000	Węgierski Bank Narodowy			
Obieg banknotów	877.411	836.662	825.794	Parytet menn. 1 forint =			
Salda kred. r-ków bieżących	196.626	226.015	201.263	= 0,7570 g. czystego złota	505	453	425
Bank Belgii				Dewizy	102	50	49
Parytet 1 \$ = 43,83 fr.				Dyskonto i walory	1.435	1.731	1.999
Złoto	28.186	27.922	27.805	Dług rządowy	340	340	340
Dewizy	11.239	11.336	11.668	Obieg banknotów	2.413	2.224	2.070
Prywatne pożyczki i r-ki . . .	6.376	4.756	4.350	Natychmiast płatne zobow.	313	334	364
Pożyczki rządowi	50.000	49.995	49.976				
Rachunki zablokowane	78.676	78.671	78.671	Bank Finlandii			
Obieg banknotów	82.636	81.112	80.290	Kurs clearin. 1 \$ = 135 mkf.			
Prywatne r-ki bieżące	2.628	2.103	2.262	Złoto	268	268	268
Bank Holenderski				Dewizy	544	592	652
Parytet 1 \$ = 2,65 guld.				Weksle krajowe	37.404	36.755	33.368
Złoto	456	482	482	Walory krajowe	1.419	1.077	3.980
Dewizy	451	449	462	Banknoty w obiegu	28.078	27.371	27.204
Pożyczki i dyskonto	147	147	150	Salda rachunków bieżących	1.308	1.372	1.046
				Salda zagranicznych r-ków			
				clearingowych	4.051	4.060	3.656

*) Dane bardziej aktualne podajemy w dziale: »Sytuacja ekonomiczna Polski — Rynek pieniężny«.

Z BIEŻĄCYCH ZAGADNIEŃ GOSPODARCZYCH

Dr Paweł Czartoryski

REFORMA PIENIĘŻNA W STREFIE RADZIECKIEJ NIEMIEC

Wobec jednostronnego przeprowadzenia reformy pieniężnej przez anglosaskie i francuskie władze okupacyjne w Niemczech Zachodnich, władze radzieckie w dniach 22 i 23 czerwca 1948 r. ogłosiły odrębną reformę pieniężną na terenie radzieckiej strefy Niemiec oraz Wielkiego Berlina. Reformę pieniężną w Niemczech Zachodnich przedstawiliśmy w osobnym opracowaniu,¹⁾ w artykule niniejszym natomiast zajmiemy się omówieniem reformy pieniężnej w radzieckiej strefie Niemiec.

Rozkazem marszałka Sokołowskiego Nr III z dnia 23 czerwca 1948 r. wprowadzono dla wschodniej strefy Niemiec oraz Wielkiego Berlina nowe pieniądze, w postaci Reichsmarek i Rentenmarek ze specjalną nalepką (Reichs mark und Rentenmark alten Musters mit aufgeklebten Spezialkupons), które potocznie zwano „Ostmark“²⁾.

Od dnia 24 czerwca 1948 r. począwszy pieniądź ten stał się jedynym prawnym środkiem płatniczym w strefie radzieckiej oraz na terenie Wielkiego Berlina.

I. Technika przeprowadzenia wymiany.

a) **Gotówka.** Każdy obywatel mógł wymienić jednorazowo 70 marek w stosunku 1 : 1, którą to kwotę otrzymał od razu, w całości. Posiadaną gotówkę ponad 70 marek, o ile ilość jej nie przekraczała 5.000 marek, wymieniano w stosunku 10 : 1;

b) **Wkłady bankowe.** Przy wymianie wkładów oszczędnościowych zastosowano stawki różniczkowane, a mianowicie — do wysokości 100 marek, przeliczano wkłady w stosunku 1 : 1; do wysokości 1000 marek — pierwsze 100 marek w stosunku 1 : 1, następne w stosunku 5 : 1; do wysokości 5.000 marek, pierwszy tysiąc, jak wyżej, resztę zaś w stosunku 10 : 1. Natomiast zarówno wkłady bankowe, jak i gotówkę przekraczające ilość 5.000 marek przeliczano również w stosunku 10 : 1, jednakże po zbadaniu źródeł ich pochodzenia.

¹⁾ Dr P. Czartoryski: Reforma pieniężna w Niemczech Zachodnich. — Wiad. NBP. Nr 9/1948.

²⁾ Reforma ta opierała się na następującym ustawodawstwie:

- 1) Rozkaz marszałka Sokołowskiego Nr III z dnia 23. 6. 1948 r.
- 2) Rozporządzenie Niemieckiej Komisji Gospodarczej z dnia 21. 6. 1948 r.

W odróżnieniu od wkładów osób prywatnych, wkłady przedsiębiorstw państwowych, krajowych, społecznych, samorządowych oraz partii politycznych i związków zawodowych przeliczano w stosunku 1 : 1. Odnosnie zakładów ubezpieczeniowych obowiązywał stosunek 5 : 1, odnośnie ubezpieczeń społecznych stosunek 2 : 1.

Dla wszystkich pozostałych przedsiębiorstw przemysłowych i handlowych wprowadzono stosunek przeliczeniowy 1 : 1 w granicach tygodniowych obrotów względnie tygodniowych płac pracowników, a resztę posiadanych przez nie funduszy przeliczano w stosunku 10 : 1.

Kapitały własne instytucji bankowych (zakładowe i rezerwowe) przeliczano w stosunku 1 : 1. Wreszcie zaznaczyć należy, że wymianą objęto również rachunki bankowe zablokowane, sprzed dnia 8 kwietnia 1945 r. Stosowano tu stawkę 10 : 1 z tym jednak, że salda przekraczające sumę 3.000 marek podlegały zbadaniu co do ich pochodzenia. Posiadacze powyższych rachunków otrzymali jednak za nie obligacje specjalnej pożyczki, a nie gotówkę.

c) **Ceny i płace.** Podkreślić należy, że ceny za towary i usługi, płace i uposażenia, podatki, pensje i renty zostały utrzymane na dotychczasowym poziomie, bez jakichkolwiek zmian.

Zakazano puszczenia w obieg na terenie wschodniej strefy Niemiec, waluty „Deutsche Mark“ emitowanej w Niemczech Zachodnich, a obrót nią traktowano jako szkodnictwo gospodarcze.

II. Sytuacja w Berlinie.

Cytowany na wstępie rozkaz Nr III marsz. Sokołowskiego, wprowadzający walutę strefy radzieckiej na obszarze całego Berlina, a więc i jego zachodnich sektorów, oparty był na założeniu, że Berlin gospodarczo należy do strefy radzieckiej.

W odpowiedzi na to, dnia 23. 6. 1948 r., trzej alianccy komendanci wojskowi sektorów zachodnich Berlina, ogłosili proklamację, stwierdzającą, że rozkazy władz radzieckich w zachodnich sekto-

3) Załącznik do rozporządzenia Niem. Kom. Gosp. z dnia 21. 6. 1948 r.

4) Postanowienia wykonawcze do rozporządzenia Niem. Kom. Gosp. z dnia 21. 6. 1948 r.

rach Berlina są nieważne i nie mają zastosowania do mieszkańców tych sektorów¹⁾.

Następnie rozporządzeniem alianckich komendantów z dnia 24 czerwca wprowadzona została waluta Niemiec Zachodnich, D-marka dla trzech zachodnich sektorów Berlina, przy czym jednak dopuszczono walutę Niemiec Wschodnich — Ost-markę, jako środek płatniczy za pewne kategorie towarów i usług, a mianowicie za reglamentowane środki żywności, jak chleb, ziemniaki, mięso, tłuszcze, cukier itp. oraz za czynsze, podatki i opłaty miejskie, przejazdy publicznymi środkami komunikacji, opłaty pocztowe i telegraficzne oraz urządzenia publicznej użyteczności.

W kolizji powyższych zarządzeń z zarządzeniami władz radzieckich rolę decydującą odegrało stanowisko zajęte przez Magistrat miasta Berlina.

Jako organ wykonawczy komendantów sektorów — Magistrat, po otrzymaniu rozkazu marszałka Sokołowskiego stwierdził, że rozkazy obowiązujące dla całego Berlina wydawać może tylko Rada Kontroli lub Międzysojusznicza Komendatura Berlina. Dlatego też zarządzenia władz radzieckich wykonano jedynie we wschodnim sektorze miasta, w sektorach zachodnich zaś wprowadzono na podstawie zarządzeń komendantów alianckich reformę walutową Niemiec Zachodnich.

W zachodnich sektorach Berlina walutą obiegową została więc D-marka z nadrukiem B. Zamiany pieniędzy dokonano podobnie jak w Niemczech Zachodnich, z tą jednak różnicą, że przypadającą na osobę należność 60 marek wypłacano od razu w całości, a nie w dwóch ratach, jak to miało miejsce w Niemczech Zachodnich.

Pobory pracownicze wypłacano częściowo w Ostmarkach, a częściowo w D-markach w stosunku zależnym od wzajemnej umowy oraz istniejących przepisów.

Istnienie obok siebie dwóch walut na terenie Berlina wytworzyło sytuację, w której nastąpiły wahania kursów Ost i D-marek względem siebie, co pociągnęło za sobą oczywiście i wahania cen. Początkowo, kurs Ost-marki kształtował się wobec D-marki bardzo nisko — w wysokości od kil-

ku, do kilkunastu Ost-marek za jedną D-markę. Po chwilowym wzroście kursu Ost-marki, który doszedł do relacji 2 Ost-marki = 1 D-markę, nastąpił znowu pewien spadek, a mianowicie 1 D-marka = 4 Ost-marki.

Poza tym należy zaznaczyć, że w początkowym okresie nie było oficjalnych stawek wymiany, ani też możliwości legalnej zamiany D-marek na Ost-marki. Dlatego też powstał ożywiony czarny rynek, na którym właśnie w opisany poprzednio sposób kształtowały się kursy. Oczywiście, że kursy na czarnym rynku były bardzo zmienne i dawały szerokie pole do spekulacji.

Z początkiem sierpnia uruchomiono jednak w sektorach zachodnich oficjalne kantory wymiany. Kursy kształtowały się początkowo w relacji 1 : 2 + 10% na koszty. Kwoty do 50 marek wymieniało natychmiast, wymianę zaś wyższych kwot uzależniano od znalezienia nabywcy.

Początkowo Ost-marki przyjmowano niechętnie w zachodnich sektorach Berlina, z biegiem czasu jednak zaczęto przyjmować obie waluty, z tym, że żądano uiszczenia części należności w D-markach.

III. Zakończenie reformy walutowej. — Wymiana marek opatrzonych nalepką na „Deutsche Mark der Deutschen Notenbank“.

Celem definitywnego zakończenia reformy pieniężnej, która była może w początkowym okresie robiona w pewnym pośpiechu, przeprowadzono z końcem lipca 1948 r. — zmianę Reichsmarek i Rentenmarek opatrzonych nalepką, na nowe bilety bankowe pod nazwą „Deutsche Mark der Deutschen Notenbank“. Banknoty te wprowadzone zostały w obieg rozkazem marsz. Sokołowskiego Nr 124 z dnia 24 lipca, jako jedyny prawny środek płatniczy na terenie strefy Radzieckiej Niemiec i Wielkiego Berlina. Wymiany dokonano w ciągu trzech dni od 25 do 28 lipca 1948 r. w relacji 1 : 1; po tym terminie marki z nalepką straciły wartość obiegową. Bilon pozostawiono jednak w obiegu w jego wartości nominalnej.

Prawo emisji banknotów do wysokości potrzebnej do wymiany Ostmarki na nowe marki, otrzymał „Deutsche Notenbank“. Dalsza emisja banknotów dozwolona była jedynie za osobnym zezwoleniem Deutsche Wirtschaftskommission i to tylko do wysokości 500 mil. marek.

Jeśli chodzi o szczegóły powyższej wymiany (zarządzenie wykonawcze do wyżej wymienionego rozkazu marsz. Sokołowskiego), dokonana została ona w stosunku 1 : 1. W tym samym stosunku wymienione zostały wkłady w instytucjach

¹⁾ Alianckie zarządzenia wprowadzające D-markę dla zachodnich sektorów Berlina są następujące:

- 1) Proklamacja trzech alianckich komendantów z dnia 23. 6. 1948 r.
- 2) Rozporządzenie komendantów francuskiego, amerykańskiego i brytyjskiego sektora Wielkiego Berlina z dnia 24. 6. 1948 r.
- 3) I Postanowienie wykonawcze z dnia 24. 6. 1948 r.
- 4) Rozkaz komendantów z dnia 25. 6. 1948 r.
- 5) II Postanowienie wykonawcze z dnia 24. 6. 1948 r. — oraz dalsze postanowienia wykonawcze.

kredytowych i pieniężnych oraz w Pocztowym Urzędzie Czekowym. Przy wymianie na osobę wypłacano jednak jedynie 70 marek, resztę zaś zapisywano na specjalny rachunek, którym można było swobodnie dysponować, począwszy od dnia 15. 8. 1948 r. Również gotówka przedsiębiorstw, organizacji i zakładów została zapisana na ich dobro, na rachunki w instytucjach kredytowych.

Właściciel rachunku mógł jednak na żądanie otrzymać na wydatki bieżące natychmiast kwotę odpowiadającą wysokości 10 marek na każdego

zatrudnionego pracownika. Jak widać z tego, był to w pewnym znaczeniu również zabieg deflacyjny.

Wreszcie, jeśli chodzi o techniczną stronę dokonania wymiany, to wszelkie instytucje kredytowe w strefie radzieckiej i w Wielkim Berlinie zawiesiły na okres trzech dni od 25—28. 7. wszelkie operacje, zajmując się wyłącznie wymianą. Po tym okresie wartość obiegową miały jedynie nowe banknoty.

Dr Stefan Perczyński

P O R T U G A L I A

Rolnictwo stanowi nadal główne źródło dochodu społecznego i najważniejszą gałąź produkcji Portugalii. Pozycja rolnictwa nie zostanie zmniejszona w najbliższych latach, mimo projektowanego uprzemysłowienia kraju. Znaczna część ewentualnego wzrostu produkcji przemysłowej musi bowiem iść na potrzeby rolnictwa, głównie na zwiększenie produktywności w rolnictwie, która stoi jeszcze obecnie na bardzo niskim poziomie w porównaniu do produktywności rolnictwa innych krajów zachodnio-europejskich.

Kopalnictwo Portugalii stoi jeszcze na niskim poziomie; posiadanie m. i. surowców strategicznych czyni je ostatnio dość atrakcyjnym. Portugalia czyni obecnie duże wysiłki w kierunku popierania zarówno rolnictwa jak i przemysłu drogą modernizowania i koncentracji przedsiębiorstw oraz budowy nowych zakładów przemysłowych. W kwietniu 1948 r. utworzono specjalny fundusz dla popierania rozwoju przemysłu.

Oceniając miarą krajów zachodnio-europejskich, Portugalia jest jeszcze słabo uprzemysłowiona. Jej marynarka handlowa daleka jest od zaspokojenia potrzeb przewozowych między metropolią a koloniami; transport lądowy w kraju macierzystym również nie odpowiada obecnym wymaganiom. Rolnictwo portugalskie zależne było dotychczas prawie całkowicie od importu nawozów sztucznych, jakkolwiek duże pokłady odpowiednich surowców mogły umożliwić produkcję tych nawozów w kraju. Obecnie buduje się trzy fabryki nawozów sztucznych. Na północy kraju leżą duże pokłady rudy żelaznej, lecz dla przetapiania ich Portugalia nie posiada dotąd wielkich pieców hutniczych. Projektowana jest budowa zakładów hutniczych, w których przetapianie rud

ma odbywać się systemem termo-elektrycznym. Specjalną wagę przywiązuje się do rozwinięcia na większą skalę produkcji energii elektrycznej, szczególnie przy szerokim użyciu siły wodnej. Planuje się ponadto rozbudowę przemysłu metalowego i chemicznego. Należy podkreślić, że Portugalia napotyka obecnie na wiele przeszkód, utrudniających jej wyciągnięcie pełnych korzyści z wojennych lat prosperity.

Przedwojenne, poważne deficyty handlu zagranicznego pokrywała Portugalia zwykle dużymi dochodami pośrednimi — z emigracji i inwestycji zagranicznych. Polityka imigracyjna USA i Brazylii skłoniła rząd portugalski do forsownego popierania emigracji w kierunku zasiedlenia własnych kolonii zamorskich. W okresie drugiej wojny światowej eksport Portugalii wzrósł silnie, podczas gdy jej import spadł na skutek trudności transportowych i ograniczeń sprzedaży w krajach, biorących udział w zmaganiach wojennych z faszyzmem. Tradycyjnie pasywny bilans handlowy Portugalii zmienił się w tym czasie na wysoce aktywny. Odnosiło się to jeszcze w większym stopniu do bilansu płatniczego z uwagi na rozległy handel tranzytowy. Trzy lata wojenne 1941—1943 wykazały wysoce dodatnie bilanse handlowe, szczególnie rok 1942, kiedy saldo aktywne przekroczyło połowę wartości ówczesnego importu towarów.

W latach 1944—1946 notowano stały i dość silny wzrost importu a jednocześnie poważny spadek eksportu w 1944 r. i 1946 r. W wyniku powyższego saldo ujemne bilansu handlowego Portugalii przejawiało od początku 1944 r. stałą tendencję wzrostu, osiągając w 1946 r. ca 34% wartości importu. Biorąc całość wymiany towarowej

Portugalii z zagranicą w latach 1939—1946, widzimy, że saldo pasywne za ten okres osiągnęło bardzo poważną kwotę — 2.058 mil. escudos. Wykazany deficyt pokryty został dochodami pozycji bilansowych t. zw. niewidocznych, które w okresie 1939—1946 r. wykazały nadwyżkę ca 19.114 mil. escudos. W 1947 r. import Portugalii wyniósł 9.185 mil. escudos, a eksport 4.244 mil. escudos, w konsekwencji czego bierne saldo bilansu handlowego osiągnęło sumę 4.941 mil. escudos. W okresie pierwszych czterech miesięcy 1948 r. import Portugalii stanowił 2.865 mil. escudos wobec 2.268 mil. escudos za odpowiedni czas w 1947 r. W tym samym okresie eksport osiągnął wartość: w 1948 r. — 1.476 mil. escudos, w 1947 r. — 1.220 mil. escudos. Mimo wzrostu po stronie eksportu nastąpiło w 1948 r. w porównaniu do 1947 r., dalsze pogorszenie bilansu handlowego; pasywne saldo towarowe wzrosło z 1.048 mil. escudos za omawiane miesiące 1947 r. do 1.389 mil. escudos w 1948 r. Wzrost nasilenia w tendencji biernego kształtowania się bilansu handlowego w ciągu 1947 r. i pierwszych miesięcy 1948 r. przyspieszył decyzję władz portugalskich, na mocy której wszystkie transakcje towarowe z zagranicą o wartości ponad 2.500 escudos, podlegają uprzedniej rejestracji. Celem zahamowania ujemnego kształtowania się bilansu handlowego, wprowadzono kontrolę importu, stosując preferencje dla surowców, maszyn i artykułów żywnościowych. Jednocześnie czynione są wysiłki w kierunku ekspansji eksportu. Należy nadmienić, że wzrost pasywności bilansu handlowego i w związku z tym pogorszenie się sytuacji dewizowej Banku Portugalskiego było następstwem spadku siły nabywczej głównych importerów Portugalii. Szczególnie ciężkim ciosem było tu zawieszenie wymienialności avoirów szterlingowych w 1947 r., gdyż Anglia obok USA jest najpoważniejszym partnerem handlowym Portugalii. W 1947 r. import Portugalii wynosił z USA ca 60%, z Anglii ca 23%, Eksport skierowany był na pierwszym miejscu do kolonii własnych (ca 15%), dalej do W. Brytanii i USA.

Wzrost eksportu przy jednoczesnym spadku importu w okresie wojny, przyczynił się nie tylko do silnego zwiększenia rezerw dewizowych w Banku Portugalskim, lecz zarazem do nadmiernej akumulacji siły nabywczej w ręku obywateli portugalskich, co wobec niedostatku towarów musiało prowadzić do wzrostu cen. Po zakończeniu wojny Portugalia usiłowała przede wszystkim zwiększyć produkcję krajową i import dóbr zagranicznych. Jednak większość krajów europej-

skich nie była w stanie regulować swych zobowiązań towarowych z okresu wojny dostawami własnych produktów, głównie artykułów pierwszej potrzeby. Skąpość dóbr pierwszej potrzeby w kraju oraz nadmiar siły nabywczej w ręku niektórych klas ludności portugalskiej, skłaniały do zakupów za granicą towarów luksusowych na większą skalę, niżby to odpowiadało sile gospodarczej kraju. Wskutek tego rezerwy złota i dewiz Banku Portugalskiego spadły w 1947 r. o ca 2.825 mil. escudos. W tych okolicznościach nastąpiła interwencja władz w drugiej połowie 1947 r. w postaci wprowadzenia ostrej kontroli dewiz i transakcji towarowych z zagranicą, celem odtworzenia zrównoważonego stosunku gospodarczego między importem a eksportem, w szczególności celem zabezpieczenia importu żywności oraz dóbr, niezbędnych dla przebudowy gospodarczej kraju.

Sytuacja monetarna Portugalii w przeszłości kształtowała się często pod wpływem czynników, wywołujących niejednokrotnie całkowitą dezorganizację życia gospodarczego kraju. Po pierwszej wojnie światowej deficyty budżetowe pokrywane były systematycznie przez pożyczki z Banku Portugalskiego, czyli drogą powiększania obiegu fiduciarne. Rezultatem tego była progresywna deprecjacja pieniądza, którego siła nabywcza na rynku krajowym i za granicą spadła w końcu do ca 4% siły nabywczej sprzed 1914 r. Wysiłki w kierunku uzdrowienia finansów publicznych drogą dostosowania wydatków państwa do nowej sytuacji na odcinku pieniądza i cen były długo bezowocne. Budżet państwowy na 1948 r. przewidyuje po stronie wpływów: dochody zwyczajne 3887,8 mil. escudos, dochody nadzwyczajne 1662,8 mil. escudos, razem 5550,6 mil. escudos. Strona rozchodów obejmuje: wydatki zwyczajne 3886,7 mil. escudos, wydatki nadzwyczajne 1662,8 mil. escudos, razem 5549,5 mil. escudos. Przewidywany deficyt stanowi 1,1 mil. escudos. Za okres pierwszych dziesięciu miesięcy 1947 r. uzyskano nadwyżkę budżetową 140,9 mil. escudos; w okresie tym dochody zwyczajne wyniosły 3659, 7 mil. a nadzwyczajne 729,1 mil. escudos, natomiast wydatki zwyczajne stanowiły 2686,7 mil. a nadzwyczajne 1561,2 mil. escudos.

Reforma monetarna z czerwca 1931 r. wprowadziła na krótki okres wymienialność waluty portugalskiej na złoto. Na skutek dewaluacji funta szterlinga system waluty złotej w Portugalii został zmieniony dekretem rządowym z grudnia 1931 r. Stabilizowanie waluty portugalskiej dokonywane było odtąd stosunkiem jej do funta szter-

linga. W związku z tego rodzaju określeniem prawnym waluty portugalskiej, volumen banknotów w obiegu zmienia się w zależności od zmian, jakich Bank Portugalski doznawał w pozycji kruszcowo-dewizowej, t. zn. od zmian w stanie posiadania złota i rozporządzalnych dewiz. Ta sama zależność zachodziła ponadto odnośnie całości natychmiast płatnych zobowiązań Banku Portugalskiego — wkładów i rachunków bieżących. Zmiany, jakie zaszły w sytuacji monetarnej Portugalii od 1939 r. do 1946 r., były konsekwencją bezpośrednią tej zależności. Wzrostowi pozycji dewizowej w latach 1939 — 1946 towarzyszył rzeczywiście prawie proporcjonalny wzrost natychmiast płatnych zobowiązań Banku Portugalskiego.

W okresie lat 1939—1946 Bank Portugalski wyemitował na zakup złota i dewiz od ludności ca. 17.056 mil. escudos. Z wymienionej sumy obieg zaabsorbował tylko 6.514 mil. escudos, reszta tj. ca. 62% powróciła do Banku Portugalskiego w postaci głównie wkładów bankowych względnie wkładów państwa. Nie mniej jednak wywołało to czterokrotny wzrost obiegu pieniężnego w stosunku do odnośnych liczb przedwojennych. Brak odpowiedniego wzrostu podaży dóbr musiał doprowadzić w tych okolicznościach do silnego wzrostu poziomu cen.

Biorąc za podstawę rok 1938, wskaźniki obiegu banknotów i cen hurtowych przedstawiały się na koniec odnośnych lat następująco:

	1945 r.	1946 r.	1947 r.
Obieg banknotów	358	386	384
Ceny hurtowe:			
a) produktów żywność.	234	242	213
b) „ „ „ innych .	248	210	267

W 1947 r. w przeciwieństwie do lat poprzednich, ceny „produktów innych“, a więc w większości produktów importowych, wzrosły o przeszło 25%, podczas gdy ceny artykułów żywnościowych pochodzących najczęściej z produkcji krajowej, spadły poniżej poziomu 1945 r. Będąc w błędnym przekonaniu, że wzrost poziomu cen jest tylko czasowym zaburzeniem równowagi, rząd portugalski odmówił zgody na ogólną podwyżkę płac, które przeciętnie są dziś zaledwie o 30% wyższe od przedwojennych. Wskazuje to na olbrzymi spadek standardu życiowego mas pracujących. Należy podkreślić, że nawet oficjalne wskaźniki kosztów utrzymania, wynoszące na koniec 1947 r. 211 (1938 r. = 100), nie odzwierciedlają całkowicie faktycznego stanu gospodarczego przeciętnego konsumenta, bowiem musi on kupować artykuły pierwszej potrzeby po cenach najczęściej wyższych niż oficjalne, na których oparte są wskaźniki cen hurtowych oraz wskaźniki kosztów utrzymania.

Ostatnia reforma monetarna Portugalii, dokonana w 1946 r. ustaliła minimalną rezerwę monetarną w wysokości 50% obiegu banknotów i innych natychmiast płatnych zobowiązań Banku Portugalskiego, przy czym sama rezerwa złota musi wynosić co najmniej 25% wymienionych zobowiązań. Poniższe zestawienie ilustruje kształtowanie się w praktyce rezerw złota i dewiz oraz innych ważniejszych pozycji bilansowych Banku Portugalskiego w okresie od połowy maja 1946 r. do ostatnich miesięcy 1948 r.

Ważniejsze pozycje bilansu Banku Portugalskiego

(w mil. escudos)

Stan na:	Złoto	D e w i z y		Portfel wekslowy	Papiery warto- ściowe	Dług Państwa	Obieg bankno- tów	Wkłady i r-ki bież.	Pokrycie obiegu banknotów i na- tychmiast płatn. zobow. w złocie i deulzach po- kryciowych
		pokry- ciowe	pozostale						
15. V. 1946 r. . . .	6.077	4.937	7.823	300	407	1.018	7.838	11.942	54,4%
30. VII. 1947 r. . .	5.239	4.687	6.854	409	423	1.015	8.200	9.652	54,2%
31. XII. „	4.718	4.504	6.654	397	423	1.015	8.752	8.160	53,0%
28. I. 1948 r. . . .	4.618	4.404	6.562	396	420	1.013	8.454	8.142	52,8%
25. II. „	4.555	4.339	6.530	394	419	1.013	8.358	8.071	52,6%
31. III. „	4.483	4.270	6.364	398	420	1.013	8.436	7.696	52,7%
28. IV. „	4.394	4.181	6.269	397	422	1.013	8.327	7.540	52,4%
26. V. „	4.345	4.130	6.260	405	425	1.013	8.310	7.449	52,2%
30. VI. „	4.276	4.060	6.122	405	422	1.013	8.438	7.057	52,2%
28. VII. „	4.198	3.976	6.047	411	417	1.013	8.277	6.978	52,0%
25. VIII. „	4.157	3.937	6.028	423	417	1.013	8.310	6.812	51,9%
22. IX. „	4.109	3.887	5.877	423	418	1.013	8.373	6.496	52,1%

Zapas dewiz Banku Portugalskiego zaczął spadać po raz pierwszy od wybuchu drugiej wojny światowej dopiero w połowie sierpnia 1946 r. Spadek zapasu złota i dewiz w ciągu 1947 r. o 2852 mil. escudos wynikał z niekorzystnego kształtowania się bilansu płatniczego Portugalii. W ciągu pierwszych dziewięciu miesięcy 1948 r. zapasy złota i dewiz, zarówno zaliczanych do pokrycia, jak i pozostałych wykazują dalszy, ciągły i dość poważny spadek. Nagromadzony w czasie wojny zapas dewiz używany był w 1948 r. już bardziej celowo — na import towarów, niezbędnych dla podniesienia stanu gospodarki narodowej. Stały spadek wkładów i rachunków bieżących w okresie czasu, uwidocznionym w zestawieniu, odpowiadał ściśle sprzedaży dewiz i złota przez Bank Portugalski; spadek ten stanowił ca 46% stanu wyjściowego. Obieg banknotów, wzrastający stale w ciągu ostatnich lat, osiągnął poziom szczytowy w wysokości 8752 mil. escudos na koniec 1947 r. W ciągu 1948 r. obieg banknotów kształtował się niejednolicie, wykazując najniższy stan 8.277 mil. escudos na koniec lipca. W sierpniu i wrześniu obserwowano znów stały wzrost obiegu banknotów. Pokrycie w złocie i dewizach obiegu banknotów i natychmiast płatnych zobowiązań Banku Portugalskiego obniżyło się z najwyższego stanu w dniu 15 maja 1946 r. 54,4% do minimalnego poziomu w dniu 25 sierpnia 1948 r. 51,9%, wzrastając następnie na dzień 22. IX. 1948 r. do 52,1%. Spadek rezerwy kruszcowo-dewizowej zmusza obecnie Portugalie, która od 1890 r. nie korzystała z kapitałów obcych, do szukania pomocy za granicą, ze względu na wytworzoną sytuację monetarną i dewizową. Działalność kredytowa Banku Portugalskiego znajduje swój wyraz przede wszystkim w rozwoju portfela wekslowego, który po silnym wzroście w okresie między

15. V. 1946 r. a 30. VII. 1947 r. wykazywał następnie do końca lutego 1948 r. powolny lecz stały spadek. Począwszy od maja 1948 r. portfel ten przejawiał tendencję pewnego wzrostu, osiągając stan najwyższy 423 mil. escudos w końcu sierpnia. Działalność kredytowa banków pozostałych przedstawiona jest na poniższym zestawieniu.

**Ważniejsze rachunki banków handlowych
i kas oszczędności
(w mil. escudos)**

Stan na 31.XII.	Wkłady klientowskie	Portfel wekslowy i pożyczki	Wkłady w Banku Portugalskim
1938 r.	3.365	4.464	645
1939 r.	3.731	4.667	603
1940 r.	4.324	4.866	851
1941 r.	6.021	5.001	2.433
1942 r.	8.083	5.201	4.189
1943 r.	10.120	5.877	5.258
1944 r.	12.953	6.334	6.776
1945 r.	15.344	7.398	7.985
1946 r.	16.498	9.309	7.619

Jak widać z zamieszczonego zestawienia kredyty, jakich banki handlowe i kasy oszczędnościowe udzieliły na koniec 1938 r. w sumie wyższej od wkładów klientowskich, wyniosły na 31 grudnia 1946 r. tylko 56% tych ostatnich. Jednocześnie stosunek procentowy wkładów własnych w Banku Portugalskim do wkładów klientowskich podniósł się w omawianym czasokresie z 19% do 46%. W okresie tym rynek nie absorbował wielkiej części pieniądza bieżącego, ani też nie korzystał z ułatwień oferowanego kredytu. Popyt na kredyt ze strony publiczności i życia gospodarczego zaczął jednak już w połowie 1946 r. silnie wzrastać. W konsekwencji tego rozwoju sytuacji, wkłady banków w Banku Portugalskim zaczęły w tym czasie po raz pierwszy od 1939 r. spadać.

DZIAŁ ARTYKUŁOWY

Dr Mirosław Orłowski

REFORMA BANKOWOŚCI POLSKIEJ

Dla zrozumienia charakteru i doniosłości obecnej reformy systemu bankowego trzeba cofnąć się myślą do sytuacji, jaką zastało odradzające się Państwo w momencie oswobodzenia spod okupacji niemieckiej.

Okupant niemiecki zniszczył polski aparat bankowy od strony organizacyjnej, aż do wyburzenia budynków, palenia i wywożenia urządzeń oraz

akt włącznie. Kapitały własne i powierzone banków polskich, z małymi wyjątkami, zanikły w toku działań wojennych oraz rabunkowej gospodarki niemieckiej na terenach ziem polskich, w szczególności wskutek inflacyjnej polityki pieniężnej na obszarach t. zw. Generalnego Gubernatorstwa.

Odradzające się państwo zastało na swych zie-

miach, ruiny, zgłiszcza, unieruchomiony aparat produkcyjny, wymiany, komunikacji i aparat pieniężny.

Pierwszym w tych warunkach postulatem było jak najszybsze uruchomienie wszystkich sił twórczych kraju. Pod tym też kątem widzenia był gorączkowo, a więc i nieraz pośpiesznie, montowany aparat bankowy w oparciu o dawny personel, nieraz nawet o dawne tradycje, niezawsze idące po linii nowych przemian społeczno-gospodarczych.

Na gruzach dawnego systemu bankowego uruchomiony został przede wszystkim Narodowy Bank Polski z siecią oddziałów, organizowanych przez specjalne grupy operacyjne, posuwające się częstokroć bezpośrednio za oddziałami szturmowymi Armii Radzieckiej i Wojska Polskiego, oswobodzającymi nasze ziemie. Uruchomione zostały stosunkowo szybko pozostałe banki państwowe, a mianowicie przed wojną funkcjonujące: Bank Gospodarstwa Krajowego i Państwowy Bank Rolny oraz Poczta Kasa Oszczędności, zrazu z dawnym zakresem działania, z konieczności dość skromnym, z uwagi na niemal całkowitą, jak podkreślaliśmy, utratę ich kapitałów tak własnych jak i powierzonych oraz z uwagi na zanik interesu długoterminowego PBR i BGK.

W związku z wielkim rozwojem spółdzielczości, popieranej intensywnie przez państwo, dla finansowania tej dziedziny gospodarstwa narodowego, zostały uruchomione Centralna Kasa Spółek Rolniczych i Bank „Społem”, które z czasem, w lipcu 1946 r. połączyły się w Bank Gospodarstwa Spółdzielczego, z nader rozbudowaną siecią oddziałów i agencji (około 300 placówek). W tej również dziedzinie zaczęły odżywać spółdzielnie kredytowe.

Następnie odtworzona została, podobnie na zasadach przedwojennych oparta, sieć komunalnych kas oszczędności z dwoma ich centralami finansowymi, a mianowicie Polskim Bankiem Komunalnym i Komunalnym Bankiem Kredytowym w Poznaniu¹⁾.

Wreszcie dla obsługi sektora drobno-towarowego i kapitalistycznego uruchomiono dwa dawne banki akcyjne, Bank Handlowy w Warszawie i Bank Związku Spółek Zarobkowych. Z czasem P. K. O. uruchomiła Bank Polska Kasa Opieki i nawiązała kontakt z jej przedsiębiorstwami filialnymi za granicą oraz powrócił do kraju i rozpo-

czął swą działalność, o charakterze administracji interesu przedwojennego, Bank Polski.

Wszystkie inne instytucje bankowe i kredytowe nie zostały faktycznie reaktywowane i postawiono je w stan faktycznej likwidacji²⁾.

Na początku tego okresu najbardziej charakterystycznym rysem polskiej bankowości był brak jakiegokolwiek w tej dziedzinie inicjatywy kapitałów prywatnych i olbrzymia preponderancja inicjatywy państwa. W tym okresie na rynku zorganizowanym, pomijamy tu nielegalne transakcje kredytowe na rynku t. zw. wolnym oraz transakcje podziemia gospodarczego, — mamy do czynienia wyłącznie z kredytem publicznym. W pierwszym momencie wyzwolenia kraju kredyt ten, uruchamiany w dość prymitywnej formie zaliczek wypłacanych przez t. zw. pełnomocników rządu, idących tuż za posuwającym się frontem, zakładom pracy na zapłacenie robocizny i najniezbędniejsze bieżące potrzeby, a następnie przez kredyty tworzonego Narodowego Banku Polskiego, — kredyt ten uruchamiał cały aparat produkcji, wymiany i komunikacji kraju.

Dzięki konsekwentnie przeprowadzonej wymianie starych, okupacyjnych znaków pieniężnych na nowe, Narodowy Bank Polski uzyskał poważną marżę emisyjną, która umożliwiła mu uruchomić życie gospodarcze, wlewając do naczyń krwionośnych obumarłego w czasie okupacji organizmu gospodarczego Państwa, życiodajne środki pieniężne, bez zakłócenia zasadniczych funkcji tego organizmu. Kredyty antycypacyjne tego okresu znalazły rychło pełne pokrycie w zwiększającym się strumieniu dóbr i usług, płynących z nowej produkcji, z uruchomienia zapasów i remanentów na ziemiach centralnych i zachodnich, płynących z uruchomienia wymiany krajowej i zagranicznej, płynących więc z zasadniczego ich źródła — zwiększającego się dochodu narodowego.

W tym okresie, jasnym jest, że chodziło o zmobilizowanie i wykorzystanie w pełni wszystkich rezerw i wszystkich bodźców procesów gospodarczych, bez względu na ich przynależność sektorowo-klasową, tym bardziej, że wielkie, zasadnicze reformy społeczno-gospodarcze, reforma rolna i upaństwowienie kluczowych gałęzi gospodarstwa narodowego, otworzyły przed krajem drogę do socjalistycznego ustroju ekonomicznego.

Na tle tej rzeczywistości zrozumiałe jest tolerowanie w omawianym trzyleciu rozmaitych, czasami niewątpliwie przeżytych form bankowości,

¹⁾ Mirosław Orłowski: An outline of the financial policy. Wyd. zbior. „Information on Poland”, Warszawa 1948.

²⁾ Mirosław Orłowski: Polské bankovníctví. Praha 1948.

jako wspomnianego środka pełnej mobilizacji wszystkich sił wytwórczych Narodu i Państwa. Powtórnie bankowość tego okresu była dobrym instrumentem przeszkoleniowym jej kadr do przyszłej, następnej polskiej bankowości w pełni uspołecznionej. Wreszcie w tych przejściowych formach bankowości wykształciły się i dojrzały nowe instrumenty i metody akcji kredytowej socjalistycznej, dostosowane do nowej, powojennej rzeczywistości społeczno-gospodarczo-politycznej. Jednym z przykładów ewolucji w tym zakresie był zanik weksla, jako instrumentu kredytowego, żywiołowy rozwój obrotu bezgotówkowego.

W miarę krzepnięcia nowego ustroju i konieczności przejścia do nowej, wyższej fazy rozwoju tego systemu, powstało pytanie, czy dotychczasowy stan bankowości jest zadowalający. Stała i uważna analiza musiała doprowadzić do wniosku, iż bankowość tego pierwszego okresu nie spełnia i spełnić nie może coraz to rosnących zadań aparatu kredytowego z następujących przyczyn.

W systemie gospodarki planowej, presumującej z natury rzeczy centralizację dyspozycji gospodarczej w ogólności, dyspozycji finansowej w szczególności, wielorakość aparatu bankowego, zwłaszcza w terenie uniemożliwiała poddanie całego życia gospodarczego zorganizowanemu i w pełni planistycznemu systemowi finansowemu. Powtórnie wielorakość i różnorodność form dotychczasowej bankowości powodowała niezharmonizowanie jej działalności w terenie, marnotrawstwo sił fachowych i środków, przerosty organizacyjne a nawet niezdrową ich konkurencję w terenie. Wreszcie rozszerzanie sektora uspołecznionego i zanikanie sektora kapitalistycznego zmuszało również do wyciągnięcia z tej ewolucji należytych konsekwencji.

Z powyższych względów zdawano sobie od dawna sprawę z konieczności reformy aparatu bankowego, z konieczności zakończenia materialnie i formalnie likwidacji dawnego aparatu przedwojennego i przekształcenia bankowości dotychczasowej, powojennej na nowych podstawach. Największą z konieczności i zupełnie wyjątkową rolę odegrał tu centralny bank biletowy.

Narodowy Bank Polski już w r. 1946, wyciągając należyte i dalekowszeczne konsekwencje z przemian ustrojowych i perspektyw rozwojowych, wszedł z dniem 1. II. 1946 r. na drogę t. zw. bezpośredniego kredytowania przemysłu państwowego, a więc zerwał z dotychczasową tradycją klasycznych banków biletowych, zszedł z piedestału liberalnego stróża stosunków pieniężnych

kraju³⁾ i zdecydował się wziąć bezpośredni udział w finansowaniu życia gospodarczego, niezależnie od wszystkich dotychczasowych funkcji banku biletowego, do których dołączył ponadto wszystkie czynności obrotów płatniczych z zagranicą, pozostawiając jedynie niektórym bankom (np. Bankowi Handlowemu w Warszawie) pewne czynności operacyjno-techniczne w tym zakresie.

Powyższy fakt był punktem zwrotnym zarówno w losach Narodowego Banku Polskiego, jak nawet, w dużej mierze całej bankowości polskiej, gdyż krok ten wytyczył kierunek rozwojowy aparatu kredytowego na drodze do socjalizmu. Krok ten zresztą nie był w historii gospodarczej Polski niczym nowym⁴⁾. Wystarczy tu tylko przypomnieć, że Bank Polski z okresu Królestwa Polskiego od początku swego istnienia bezpośrednio udzielał zarówno kredytów krótkoterminowych na cele obrotowe, jak i nawet średnioterminowych na cele inwestycyjne. Przemysł hutniczy np. otrzymał od niego kredyty bezpośrednie na łączną sumę, w przeliczeniu na ruble 1.614.267 rb.⁵⁾, a od 1843 r. miał otwarty kredyt krótkoterminowy w Banku Polskim w wysokości 600.000 rb. sr. rocznie.

Mamy więc w naszej historii gospodarczej przykład i wzór bezpośredniego kredytowania przemysłu przez centralny bank biletowy, przykład bodaj czy nie jedyny w dziejach centralnych banków biletowych. Podkreślamy raz jeszcze, że ówczesny Bank Polski, na prawie sto lat przed „Gosbankiem“, obok działalności emisyjnej, prowadził bezpośrednie kredytowanie życia gospodarczego na nowoczesnych zasadach, jak to wykazaliśmy swego czasu w specjalnym przyczynku⁶⁾.

W wyniku ewolucji polskiego gospodarstwa narodowego zaszła potrzeba przekształcenia dotychczasowego⁷⁾ systemu bankowego w kierunku koncentracji dyspozycji pieniądza i kredytu w ramach państwowych instytucji bankowych oraz ujednolicenia dołowego aparatu w postaci jednolitej sieci placówek oszczędnościowych i kredytowych w terenie.

W rezultacie ostatniej reformy bankowej⁸⁾, po

³⁾ Mirosław Orłowski: Banki w gospodarce planowej. „Wiadomości NBP“ Nr 2 (6) z 1946 r. str. 18—22).

⁴⁾ Mirosław Orłowski: Banki i kontrola przemysłu. „Wiadomości NBP“ Nr 5 (9) z 1946 r. str. 31—36.

⁵⁾ Mirosław Orłowski: Żelazny przemysł hutniczy na ziemiach polskich do r. 1914. Warszawa 1931 r. str. 201—292.

⁶⁾ Mirosław Orłowski: Banki i kontrola przemysłu I. c.

⁷⁾ Mirosław Orłowski: Polské bankovníctví. Praha 1948. Ceska společnost národohospodarská v Praze.

⁸⁾ Dziennik Ustaw R. P. Nr 52/1948, poz. 412.

likwidacji, tym razem nie tylko faktycznej, ale i prawnej dawnego aparatu bankowego, będącego organem szcztątkowym dotychczasowego ustroju kapitalistycznego, polskie gospodarstwo narodowe będzie rozporządzało na najbliższy okres rozwojowy następującymi instytucjami bankowymi.

Naczelną i nadrzędną instytucją bankową pozostaje Narodowy Bank Polski, jako centralny bank biletowy Państwa Polskiego, powołany do regulowania obiegu pieniężnego w obrotach wewnętrznych i zagranicznych. Narodowy Bank Polski, poza przywilejem emitowania banknotów, będących prawnym środkiem płatniczym i posiadających moc umarzania zobowiązań przez zapłatę, zaopatruje życie gospodarcze kraju w środki obrotowe bezpośrednio lub za pośrednictwem innych banków, centralizuje obroty kasowe Skarbu Państwa, współdziała w planowaniu finansowym, kontroluje pozostały aparat bankowy, kontroluje gospodarkę pieniężną finansowanych przez niego przedsiębiorstw oraz wykonuje inne funkcje zlecone mu przez Ministra Skarbu.

Dotychczasowy Bank Gospodarstwa Krajowego zostaje przekształcony na **Bank Inwestycyjny**, który ma na celu koncentrowanie środków przeznaczonych na finansowanie inwestycji i administrowanie tymi środkami, bezpośrednio finansowanie inwestycji i ich kontrolę, kontrolę inwestycji finansowanych przez inne banki oraz zaopatrywanie w środki obrotowe przedsiębiorstw budowlanych i kontrolę gospodarki finansowej tych przedsiębiorstw. Jak z tego widzimy nie jest bank czysto inwestycyjny, ale wyjątek uczyniony na rzecz kredytów obrotowych dla budownictwa tłumaczy się ścisłym jego związkiem z inwestycjami.

Omawiany Bank Inwestycyjny uprawniony jest do emitowania obligacji.

Dotychczasowy Państwowy Bank Rolny przekształcony zostaje w **Bank Rolny** mający za zadanie finansowanie rolnictwa w zakresie kredytów obrotowych i inwestycyjnych oraz kontrolę gospodarki finansowej rolnictwa, jak również do niego należy nadzór nad gminnymi kasami spółdzielczymi.

Następnym z kolei bankiem państwowym jest **Bank Komunalny**, który zastąpi istniejące dotychczas dwa banki komunalne. Do zakresu działania nowego Banku Komunalnego należy finansowanie związków samorządu terytorialnego, ich przedsiębiorstw i zakładów w zakresie kredytów obrotowych oraz kontrola ich gospodarki finansowej. W zakresie finansowania inwestycji powyższych

związków samorządowych, ich przedsiębiorstw i ich zakładów, Bank Komunalny może wykonywać to finansowanie wtórnie, na zlecenie Banku Inwestycyjnego. Wreszcie do kompetencji Banku Komunalnego należy obsługa Samorządowego Funduszu Wyrównawczego.

Do grupy banków państwowych należy również **Bank Rzemiosła i Handlu**, którego zadaniem ma być finansowanie w zakresie kredytów obrotowych rzemiosła, drobnego przemysłu i handlu oraz kontrola gospodarki finansowej osób korzystających z tych kredytów, co zapewnia skuteczne kierowanie między innymi i za pomocą kredytów pracą tej gałęzi gospodarstwa narodowego w myśl wskazań planowej gospodarki. Bank Rzemiosła i Handlu może mieć również powierzone finansowanie inwestycji tego sektora w zakresie zleconym przez powołany powyżej Bank Inwestycyjny. Wreszcie Bank Rzemiosła i Handlu ma mieć powierzony nadzór nad miejskimi spółdzielniami kredytowymi.

Szóstym bankiem państwowym, w myśl omawianej reformy, jest **Powszechna Kasa Oszczędności**. Zadaniem tej instytucji jest propagowanie i centralizowanie oszczędności, centralizowanie obrotów przekazowo-czekowych w kraju i nadzór nad pracowniczymi kasami spółdzielczymi.

Poza bankami państwowymi pozostawione zostały, na okres przejściowy, trzy banki, mające istnieć w formie spółek akcyjnych. Pierwszym z nich jest dawny bank emisyjny Polski, mianowicie **Bank Polski**, działający obecnie jako bank prywatny, bez prawa emisji biletów bankowych. Drugim z tej kategorii jest **Bank Polska Kasa Opieki, Spółka Akcyjna**, będący przedsiębiorstwem filialnym Pocztovej Kasy Oszczędności, która obecnie przekształcona zostaje w Powszechną Kasę Oszczędności. Bank ten (Bank PKO) ma za granicą szereg bankowych przedsiębiorstw siostrzanych.

Trzecim bankiem, mającym istnieć w postaci spółki akcyjnej ma być specjalny bank przeznaczony dla finansowania obrotów handlowych z zagranicą oraz usług morskich i portowych. Minister Skarbu może powierzyć temu bankowi również wykonywanie kontroli gospodarki finansowej jednostek dokonujących obrotów handlowych z zagranicą oraz trudniących się usługami importowymi. Dotychczasowy Bank Handlowy, Spółka Akcyjna zostanie więc przekształcony na powyższego typu instytucję bankową.

Jak widzimy, banki mające pracować w formie spółek akcyjnych, są wyjątkiem od reguły publicz-

nych instytucyj kredytowych, wyjątkiem z uwagi na charakter ich funkcyj odnośnie obrotów z zagranicą.

Poza powyższymi instytucjami bankowymi centralnymi, przeznaczonymi dla obsługi odnośnych obszarów gospodarki narodowej lub jej sektorów branżowych czy ustrojowych (w sensie ustroju ekonomicznego), tworzy się w Polsce jednolitą sieć aparatu kredytowego dołowego, aparatu instytucyj kredytowych w terenie.

Wszystkie dotychczasowe **komunalne kasy oszczędności** (t. zw. K. K. O.) ulegają likwidacji, a prawa ich i majątek oraz obowiązki przechodzą na Narodowy Bank Polski. Bank ten może albo zlikwidować lokalne placówki lub przekształcić na swoje oddziały lub na oddziały Banku Rolnego.

Poza więc siecią oddziałów Narodowego Banku Polskiego, Banku Rolnego i kilkoma oddziałami Banku Inwestycyjnego oraz oddziałami, nielicznymi zresztą, pozostałych banków, terenowym aparatem kredytowym sięgającym aż do gmin włącznie, będą **spółdzielnie kredytowe**. Wśród nich rozróżniamy: **gminne kasy spółdzielcze**, będące samopomocowymi instytucjami przeznaczonymi do obsługi potrzeb finansowych rolników na obszarze jednej lub kilku gmin wiejskich i stanowiące zarazem pomocniczą sieć dołową Banku Rolnego, **pracownicze kasy spółdzielcze**, które powstawać będą przy przedsiębiorstwach, związkach i organizacjach zawodowych. Kasy te mają być samopomocowymi instytucjami kredytowymi klasy pracującej. Trzecią grupą **spółdzielni kredytowych** będą **miejskie spółdzielnie kredytowe**, które analogicznie do wiejskich mają być samopomocowymi instytucjami przewidzianymi do finansowania lokalnych potrzeb ludności miejskiej, w szczególności rzemiosła i stanowiące zarazem organ pomocniczy Banku Rzemiosła i Handlu w terenie.

Centralami finansowymi, organizacyjnymi i rewidacyjnymi dla spółdzielczości kredytowej mają być: **Bank Rolny** — dla gminnych kas spółdzielczych, **Powszechna Kasa Oszczędności** — dla pracowniczych kas spółdzielczych i **Bank Rzemiosła i Handlu** — dla miejskich spółdzielni kredytowych.

Wielka ta reforma bankowa, jaka będzie realizowana w najbliższym okresie, jest drugim etapem⁹⁾ na drodze rozwoju polskiego gospodarstwa narodowego do socjalizmu. Reforma likwiduje przerosty dołowego aparatu kredytowego w terenie, przerosty wyrażające się w istnieniu równoległe na terenie tego samego lokalnego rynku pieniężnego dwóch nieraz i trzech instytucyj kredytowych, rywalizujących z sobą, absorbujących nieliczne siły fachowe, nie zawsze pokrywających koszty własne. Poprzez ujednolicenie tego aparatu dołowego uzyskuje się nie tylko oszczędności w gospodarce środkami pieniężnymi, ale przede wszystkim państwo uzyskuje jednolity, zwarty i sprawny aparat wykonawczy planowania finansowego w terenie. Aparatura odgórna w postaci państwowych banków z Narodowym Bankiem Polskim na czele, logicznie i konsekwentnie powiązanych ze sobą funkcjonalnie, stwarza doskonały instrument planowania finansowego w zakresie pieniądza, kredytu i obrotów płatniczych z zagranicą. Ponadto stworzony przez omówioną reformę aparat bankowy jest jedynie skutecznym instrumentem kontroli finansowej a pośrednio, ponieważ zjawiska pieniężne są wyrazem pulsowania całego życia gospodarczego, aparat bankowy jest również instrumentem kontroli gospodarstwa narodowego jako całości.

⁹⁾ Pierwszy etap przedstawiliśmy w przyczynku p. t. „Polské bankovníctví. Praha 1948. Vyd. Česká Společnost Národnohospodarská v Praze.

Mgr Alfred Siebeneichen

UWAGI O WYBORZE SYSTEMU W CLEARINGU REGLAMENTOWANYM USŁUGOWYM

Pomimo, że jednym z celów, jakie stawiają sobie od szeregu lat międzynarodowe instytucje monetarne i finansowe, jest dążenie do stałości walut, określenie słusznych parytetów walut do złota, stworzenie wielostronnego systemu rozrachunkowego i usunięcie ograniczeń dewizowych krępujących rozwój handlu światowego, stwierdzić możemy, że stan faktyczny na całym świecie

daleki jest od chociażby częściowej realizacji tych dążeń. Przeciwnie, jesteśmy świadkami najrozmaitszych prób manipulowania parytetami walut jako instrumentem polityki gospodarczej poszczególnych państw, co związane jest z dalszym utrzymywaniem systemu reglamentacji zapłat międzynarodowych i używania systemu clearingu reglamentowanego, jako jedyne narazie praktycz-

nego sposobu dokonywania zapłat, utrzymywanego najczęściej w postaci porozumień bilateralnych.

Lecz nawet w tych bilateralnych umowach dużą trudność przedstawia kwestia parytetów i wzajemnych kursów rozrachunkowych, zwłaszcza, gdy chodzi o waluty niewymienialne. To też po drugiej wojnie światowej zamiast clearingu dwuwalutowego, gdzie walutami rozrachunkowymi są waluty obu partnerów, występuje zazwyczaj clearing reglamentowany jednowalutowy, w którym walutą rozrachunkową jest bądź waluta jednego z partnerów, bądź też waluta kraju trzeciego — konwersyjna.

W jednowalutowym clearingu towarowym, sprawa kursu przeliczeniowego pieniądza partnera lub partnerów na walutę rozrachunkową może być nieistotna, gdyż można przyjąć jako zasadę, że fakturowanie zarówno w imporcie, jak i eksporcie dokonywane jest wyłącznie w walucie rozrachunkowej. Wówczas importer ocenia konkurencyjność ofert według cen światowych lub też ofert innych krajów w walucie wymienialnej, nie troszcząc się o to, jak przedstawia się cena w walucie partnera, nie przyjętej za walutę rozrachunkową.

W tym wypadku sprawa kursu waluty tego partnera do waluty rozrachunkowej może być jego sprawą wewnętrzną. Jeżeli walutą rozrachunkową jest waluta kraju trzeciego, obojętną staje się relacja pieniądza obu partnerów do waluty rozrachunkowej, a tym samym relacja pomiędzy ich walutami.

Odmienne przedstawia się sprawa, gdy chodzi o clearing usługowy, zwłaszcza o płatności np. z tytułu turystyki, pojętej w szerszym znaczeniu (turystyka właściwa, koszty utrzymania, studia) oraz renty, emerytury, alimenty, dary, przekazy emigrantów itp., jak też o wydatki rządowe na utrzymanie placówek zagranicznych, podróże służbowe, koszty propagandy, jak udział w targach i wystawach, imprezach sportowych itd. Chodzi tu o wszelkie wydatki, których wysokość zależy od kosztów utrzymania w kraju partnera. W tych wypadkach wypływa bezpośrednie zainteresowanie korzystającego z clearingu, jaki kurs zostanie zastosowany pomiędzy walutą rozrachunkową a walutą partnera, względnie w końcowym rezultacie pomiędzy walutami obu partnerów. W tych wypadkach ustalenie właściwego kursu ma takie samo znaczenie, jak przy rozrachunku dwuwalutowym.

Znalezienie słusznej relacji pomiędzy walutami obu partnerów nie powinno teoretycznie przedstawiać większych trudności, skoro za podstawę

przyjmujemy koszt utrzymania w każdym z krajów, wyrażony w miejscowej walucie. W praktyce może to nasuwać większe trudności np. ze względu na odmienne sposoby statystyczne ustalania tych kosztów lub też istnienie częściowej tylko reglamentacji cen w jednym lub obu krajach itd. Nie małą też przeszkodę mogą stanowić względy prestige'owe, zwłaszcza gdy w danym kraju ustalono już po wojnie parytet walutowy, który okazuje się nieżyciowym i musiałby ulec rewizji. Odstąpienia od parytetu przez ustalenie odmiennego kursu dla niektórych usług może stanowić zasadniczą przeszkodę dla zawarcia lub urealnienia clearingu nietowarowego.

Istnieje jeszcze inny problem napozór natury czysto technicznej, który wymaga rozwiązania z okazji zawierania takiej umowy. Problemem tym jest sprawa sposobu likwidacji salda clearingowego i wynikające stąd konsekwencje gospodarcze dla partnerów. Zdawałoby się, że najprostszym sposobem byłoby regulowanie ewentualnego salda w wolnych dewizach. Jednakże właśnie ten sposób napotyka na największe sprzeciwy przy zawieraniu umowy ze strony partnera, który posiadałby pewność lub obawę stania się dłużnikiem. To też łatwiejszym będzie dojście do porozumienia, gdy przyjmiemy zasadę, że saldo dłużne pokryte zostanie przy pomocy eksportu towarów, czyli przez przeniesienie salda na clearing towarowy.

Jednakże i ta sprawa, jak się przekonamy dalej, nie jest sprawą bynajmniej prostą, w szczególności gdy jeden z krajów posiada walutę nadwartościową, a więc gdy przy ustalaniu kursu usługowego powstanie sprawa urealnienia kursu parytetowego.

Jak zaznaczyliśmy wyżej, sprawa ta nie stanowi zasadniczej przeszkody przy zawieraniu clearingu towarowego, gdzie łatwym rozwiązaniem jest przyjęcie systemu clearingu jednowalutowego i fakturowanie w walucie rozrachunkowej. Przyjść należy, że w tym wypadku kraj o walucie nadwartościowej zastosuje u siebie system obciążania importera i premiowania eksportera, bez czego jego handel zagraniczny musiałby ulec zwichnięciu. To samo będzie przy systemie dwuwalutowym, jeżeli nie przyjęto kursu rozrachunkowego dostosowanego do rzeczywistej wartości pieniądza w kraju o walucie nadwartościowej. We wszystkich tych wypadkach jednak automatyczne przeniesienie salda usługowego na clearing towarowy musiałoby budzić wątpliwości, i jak się przekonamy, tylko zastosowanie właściwego systemu

rozrachunkowego może pogodzić interesy obu partnerów.

Przyjmujemy jako założenie, że chodzi o znalezienie właściwego systemu rozrachunkowego w clearingu pozatowarowym, obejmującym wyżej wspomniane płatności, przy czym:

- a) jeden z partnerów posiada walutę nadwartościową,
- b) saldo usługowe może być likwidowane drogą przelewu na rachunek clearingowego towarowego i
- c) jednostka rozrachunkowa w wymianie towarowej, t. zn. jej rodzaj i kurs w stosunku do walut partnerów jest dana.

Problem rozważymy, odróżniając wyżej wspomniane trzy systemy clearingowe:

1. jednawalutowy, gdzie walutą rozrachunkową jest waluta kraju trzeciego — w praktyce dolar U. S. A.;
2. jednawalutowy, gdzie walutą rozrachunkową jest waluta jednego z partnerów i
3. dwuwalutowy, gdzie walutą rozrachunkową są waluty obu partnerów.

Clearing jednawalutowy o walucie rozrachunkowej kraju trzeciego (dolar U. S. A.)

Zgodnie z założeniem przyjmujemy, że w clearing towarowym kurs dolara (dolara towarowego, który oznaczać będziemy przez symbol DT) do waluty każdego z kontrahentów jest wiadomy. (W wypadku, gdyby kurs ten nie był określony poprzednio, zachodziłaby potrzeba ustalenia tego kursu). Zakładamy również, że saldo clearing usługowego ma być zlikwidowane przez przeniesienie tego salda na rachunek clearing towarowego, z pominięciem innych metod, jak np. wyrównanie przez spłatę w wolnych dewizach.

W clearing usługowym, kiedy jednostką rozrachunkową jest dolar usługowy (DU) i kiedy następuje przeniesienie salda z konta usługowego na konto towarowe wg relacji $1 \text{ DU} = 1 \text{ DT}$, podczas gdy faktycznie ustalono kurs dolara usługowego odmienny od kursu dolara towarowego, końcowe wyniki rozrachunku będą następujące:

I. Partner o walucie nadwartościowej, w którego kraju ustalono kurs DU wyżej od kursu DT.

1. jeżeli jest dłużnikiem — osiąga zysk kursowy,
2. jeżeli jest wierzycielem — ponosi stratę kursową.

Celem zilustrowania tych twierdzeń, przyjmijmy, że mamy kraj A o walucie (a) nadwartościowej

i kraj B o walucie (b) pełnowartościowej. W kraju A — $1 \text{ DT} = 8 \text{ a}$ i przypadkowo, w wyniku przeprowadzonego porozumienia — $1 \text{ DU} = 10 \text{ a}$. W ten sposób $1 \text{ DT} = 0,8 \text{ DU}$; $1 \text{ DU} = 1,25 \text{ DT}$. Natomiast w kraju B — $1 \text{ DU} = 1 \text{ DT}$.

Jeżeli kraj A jest w momencie likwidacji clearing dłużnikiem, oznacza to, że wpłaty po jego stronie do clearing usługowego były większe, niż wypłaty. Przypuśćmy, że nadwyżka wpłat wyniosła 400 a, co wg kursu $1 \text{ DU} = 10 \text{ a}$ da nam 40 DU, stanowiących zadłużenie kraju A wobec kraju B. Gdybyśmy dolarowe saldo usługowe przenieśli na konto towarowe, przyjąwszy relację $1 \text{ DU} = 1 \text{ DT}$, kraj A osiągnie zysk kursowy, gdyż przy wyrównaniu długu przy pomocy eksportu towarowego, wypłaciłby z clearing swemu eksporterowi za 40 D tylko 320 a, gdyż $1 \text{ DT} = 8 \text{ a}$. W ten sposób w ostatecznym wyniku kraj A osiągnąłby zysk kursowy 80 a.

Przeprowadzając analogiczne rozumowanie, łatwo przekonać się, że kraj A, będąc wierzycielem, poniósłby stratę kursową, gdyż w tym wypadku otrzymałby do wyrównania salda towar z kraju B, za który importer kraju A wpłaciłby ekwiwalent należności w walucie (a) wg kursu towarowego $1 \text{ DT} = 8 \text{ a}$, w więc mniejszego, niż w clearing usługowym, gdzie $1 \text{ DU} = 10 \text{ a}$.

II. Gdybyśmy nadwartościowość waluty kraju A skorygowali przez zmianę kursu dolara usługowego w kraju B, a więc ustalenie w tym kraju kursu usługowego niższego, niż kurs dolara towarowego, wówczas otrzymamy wynik dla kraju B odwrotny, gdyż kraj ten:

1. jeżeli jest dłużnikiem — poniesie stratę kursową,
2. jeżeli jest wierzycielem — osiągnie zysk kursowy.

Nie będziemy tego dla oszczędności miejsca ilustrowali przykładem. Możemy natomiast zreasumować wyżej powiedziane w sposób następujący:

1. Przy skorygowaniu kursu usługowego w kraju o walucie nadwartościowej kraj ten jeżeli jest:
 - a) dłużnikiem — osiągnie zysk kursowy,
 - b) wierzycielem — poniesie stratę kursową.
2. Przy skorygowaniu kursu usługowego w kraju o walucie pełnowartościowej, kraj ten jeżeli jest:
 - a) wierzycielem — osiągnie zysk kursowy,
 - b) dłużnikiem — poniesie stratę kursową.

Drugi z partnerów, w którego kraju kurs dolara nie uległ zmianie ($1 \text{ DT} = 1 \text{ DU}$) ma w obu wypadkach rachunek wyrównany.

Wyżej wprowadzone wyniki clearingu mogłyby nasuwać wniosek, że będzie istniała wyraźna kolizja pomiędzy dążeniami przyszłych partnerów jeśli chodzi o wybór systemu wyrównania kursu usługowego, jeżeli clearing nie będzie w samym założeniu zrównoważony. Gdyby było wiadomo, że kraj A — o walucie nadwartościowej — będzie miał więcej płatności w clearingu, niż kraj B — o walucie pełnowartościowej — kraj A będzie się domagał przyjęcia pierwszego systemu, natomiast kraj B — drugiego. Odwrotnie, gdy kraj A będzie miał mniej płatności w clearingu, niż kraj B, wówczas kraj A nie będzie chciał przyjąć pierwszego systemu, a kraj B drugiego.

Ta kolizja stanowisk obu stron, wystąpi zwłaszcza, gdy zgóry będzie można przewidzieć, który z krajów stanie się dłużnikiem, a który wierzycielem. W większości jednak wypadków ostateczny wynik clearingu usługowego nie da się zgóry przewidzieć, a tymczasem ryzyko poniesienia strat (jak zresztą również perspektywa osiągnięcia zysku kursowego) znajduje się zawsze po stronie partnera, który skorygował kurs dolara dla płatności usługowych po swojej stronie. W tych okolicznościach może się wydawać dojście do porozumienia prawie że niemożliwym.

Jednakże tego rodzaju wniosek byłby co najmniej przedwczesny, a jak zobaczymy dalej — niesłuszny.

* *

Zastanówmy się nad tym, jaki istotnie powstaje zysk, względnie strata po stronie jednego z partnerów w razie nierównowagi clearingu usługowego:

1. Jak widzieliśmy wyżej, jeżeli kurs skorygowano po stronie kraju o walucie nadwartościowej (kraj A), zysk powstaje po stronie tego kraju gdy jest on dłużnikiem. Na to, ażeby spłacić swój dług, kraj A musi wyeksportować odpowiednią wartość towaru do kraju B. Ponieważ kraj A ma walutę nadwartościową, należy przypuszczać, że eksport ten jest nieopłacalny i że eksporter będzie żądał przyznania mu odpowiedniej premii eksportowej. Premię tę kraj A będzie musiał płacić z zysku kursowego, osiągniętego w clearingu.

Kraj o słusznym parytecie (kraj B) jest wierzycielem. Za posiadane u partnera dola-

ry sprowadzi towar, oczywiście po cenach konkurencyjnych, fakturowanych w dolarach. Nie dozna więc żadnej straty, a wpłata krajowego importera do clearingu wyrówna mu rachunek w walucie krajowej. Wobec tego kraj B nie miałby podstaw do sprzeciwiania się, aby kraj A osiągnął zysk kursowy, potrzebny mu na wypłatę premii eksporterowi.

2. Przy skorygowaniu kursu waluty (a) przez zmianę kursu w kraju A, kraj ten poniesie stratę kursową, gdy stanie się wierzycielem. Jednakże kraj A, chcąc ściągnąć swą należność od kraju B będzie musiał zaimportować towar. Ponieważ kraj A ma walutę nadwartościową, import w tym kraju jest rentowny. Istnieje więc możliwość obciążenia importera, a tym samym pokrycia straty kursowej.

Kraj B nie będzie miał zysku ani straty. Wynika stąd, że kraj A może pogodzić się ze stratą kursową, którą może pokryć, obciążając import w ramach salda dolarowego.

3. Jeżeli skorygujemy kurs usługowy w kraju B (przy czym oczywiście 1 DU będzie miał kurs niższy od 1 DT), kraj ten osiągnie zysk kursowy, gdy w chwili likwidacji clearingu usługowego będzie wierzycielem, a saldo na jego korzyść zostanie przeniesione na rachunek towarowy wg relacji $1 \text{ DU} = 1 \text{ DT}$. Stanie się to dlatego, że przy likwidacji salda przy pomocy importu towarów, importer kraju B wpłaci ekwiwalent należności za towar w walucie krajowej według kursu wyższego, towarowego, co jest rzeczą słuszną, gdyż niema gospodarczego uzasadnienia, aby importer miał korzystać przy imporcie z kursu usługowego.

Zysk kursowy kraju B nie znajduje jednak żadnego rzeczowego uzasadnienia. Natomiast kraj A, aczkolwiek ma rachunek clearingowy wyrównany, to jednak gospodarczo poniesie stratę, gdyż jako kraj o walucie nadwartościowej będzie musiał premiować eksport, przeznaczony na wyrównanie swego długu. Wydaje się więc całkowicie uzasadnionym, aby kraj B przekazał swój zysk kursowy krajowi A.

Może to być dokonane, gdy przy przenoszeniu salda z clearingu usługowego na clearing towarowy zastosujemy nie relację $1 \text{ DU} = 1 \text{ DT}$ lecz istotną relację kursową, wynikającą z poprzednio dokonanej korekty, zmniejszając w ten sposób odpowiednio saldo dolarowe. Zilustrujemy to przykładem.

Jeżeli w kraju A — $1 \text{ DU} = 1 \text{ DT} = 8 \text{ a}$, natomiast w kraju B — $1 \text{ DT} = 5 \text{ b}$ i $1 \text{ DU} = 4 \text{ b}$ (kurs skorygowany), wówczas ewentualne saldo na korzyść kraju B, np. $40 \text{ DU} = 160 \text{ b}$, przy przeniesieniu na rachunek towarowy wg relacji $1 \text{ DU} = 1 \text{ DT}$ przeistoczyłoby się na wartość $40 \text{ DT} = 200 \text{ b}$, czyli że kraj B osiągnąłby zysk 40 b . Natomiast, jeżeli to saldo przeniesiemy według istotnej relacji kursowej w stosunku do waluty (b), a więc $1 \text{ DU} = 0,8 \text{ DT}$, wówczas saldo 40 DU zmniejszy się do 32 DT , które według kursu $1 \text{ DT} = 5 \text{ b}$ da ekwivalent 160 b . W ten sposób w kraju B rachunek zostanie wyrównany i nie wykaże zysku kursowego.

Takie przeniesienie salda da w kraju A ten efekt, że zadłużenie $40 \text{ DU} = 320 \text{ a}$ zmniejszy się do $32 \text{ DT} = 256 \text{ a}$, wobec czego kraj A osiągnie zysk kursowy 64 a . Ponieważ $1 \text{ DT} = 5 \text{ b}$, więc $64 \text{ a} = 40 \text{ b}$, widzimy, że w ten sposób zysk kraju B, który wynosił 40 b , został przeniesiony do kraju A, wyrażając się sumą 64 a .

4. Gdy kurs usługowy skorygowano po stronie kraju B (o walucie pełnowartościowej) i kraj ten jest dłużnikiem, kraj ten, jak wiemy, ponosi stratę kursową, która (podobnie jak w wypadku 3 — zysk) nie znajduje rzeczowego uzasadnienia. Natomiast kraj A, mając rachunek clearingowy wyrównany, faktycznie osiągnie zysk, gdyż za sumę salda dolarowego otrzyma towar, którego wartość, będzie wyższa, niż to wynikałoby z przemnożenia według kursu $1 \text{ DT} = 1 \text{ DU} = 8 \text{ a}$, co jest konsekwencją nadwartościowości jego waluty przy tym kursie. Słusznym więc będzie przerzucenie straty kraju B na kraj A w taki sam sposób, jak to wskazaliśmy w wypadku 3, przy czym kraj A będzie mógł wyrównać przerzuconą nań stratę przez obciążenie importera.

Do p. 3 i 4. Ten sam efekt przerzucenia zysku wzgl. straty na kursie na stronę kraju o walucie nadwartościowej możemy osiągnąć innym sposobem, a mianowicie, wprowadzając po stronie kraju o walucie pełnowartościowej (kraju B) rachunek funduszu wyrównawczego, prowadzony w walucie kraju B. Na rachunek ten zapisywana jest przy każdej wpłacie i wypłacie różnica pomiędzy kursem towarowym (dolara), a kursem usługowym. Saldo rachunku wyrównawczego przeliczane jest przy likwidacji na dolary wg kursu towarowego i przenoszone na ra-

chunek clearingowy partnera. W ten sposób:

1. jeżeli kraj B jest wierzycielem i miałby niesłusznie osiągnąć zysk kursowy, saldo dłużne kraju A zmniejsza się o tę sumę i
2. jeżeli kraj B jest dłużnikiem i miałby ponieść niesłuszną stratę kursową, saldo wierzycielskie kraju A zmniejsza się o tę sumę.

W rezultacie zysk kursowy, względnie strata przerzucane są na stronę kraju A o walucie nadwartościowej.

Clearing jednowalutowy o walucie jednego z partnerów.

Jeżeli partnerami clearingowymi są dwa kraje, z których jeden ma walutę nadwartościową (założmy nadal, że jest nim kraj A), drugi zaś pełnowartościową (kraj B) zazwyczaj przy zawieraniu umowy clearingowej jednowalutowej, gdzie walutą rozrachunkową jest waluta jednego z partnerów, ustanawia się od razu kurs rozrachunkowy gospodarczo uzasadniony, odbiegający od parytetu złota.

Jeżeli więc według parytetu $x(a) = 1 \text{ D} = y(b)$, wówczas kurs rozrachunkowy w clearingu zostanie ustalony nie według relacji $x(a) = y(b)$, lecz albo $x_1(a) = y(b)$, gdzie $x_1 > x$ lub też $x(a) = y_1(b)$, gdzie $y_1 > y$, lecz gdzie $\frac{x_1}{x} = \frac{y}{y_1}$.

Gdyby poprawkę kursu przeprowadzono zarówno w clearingu towarowym, jak i usługowym i gdyby ta poprawka była w obu clearingach jednakowa, nie byłoby żadnych trudności przy likwidowaniu salda towarami, a więc przeniesieniu tego salda na clearing towarowy. Jeżeli natomiast poprawka kursu będzie różna, przeniesienie to będzie nasuwało pewne trudności. W tym drugim wypadku będą istniały trzy kursy:

1. parytetowy — $x(a) = y(b)$
2. towarowy — $x_1(aT) = y(bT)$ lub $x(aT) = y_1(bT)$, gdzie $x_1 > x$; $y_1 < y$;

$$\frac{x_1}{x} = \frac{y}{y_1};$$

3. usługowy — $x_2(aU) = y(bU)$ lub $x(aU) = y_2(bU)$ gdzie $x_2 > x$; $y_2 < y$; $\frac{x_2}{x} = \frac{y}{y_2}$ gdzie jednak x , nie równa się x_2 i y nie równa się y_2 .

Przy likwidacji salda usługowego towarami i przeniesieniu salda z clearingu usługowego na clearing towarowy bez odpowiedniego przerachowania, jeden lub drugi z partnerów poniósłby zysk lub stratę.

Dla celów dalszego rozumowania możemy uprościć sprawę i przyjąć jako założenie, że jednostka rozrachunkowa w clearingu towarowym jest dana. Nie wnikamy przy tym, czy kurs to-

warowy jest gospodarczo uzasadniony. Gdyby bowiem było inaczej, możemy przyjąć, że sprawa nadwartościowości waluty (a) została w clearing towarowym rozwiązana życiowo w inny sposób, a mianowicie:

- a) w clearing dolarowym — przez fakturowanie w dolarach, wobec czego żaden z partnerów nie będzie się interesował kursem dolara po drugiej stronie;
- b) w clearing jednawalutowym, gdy walutą rozrachunkową jest waluta pełnowartościowa — przez fakturowanie w tej walucie i stosowanie systemu premii i obciążeń po stronie kraju o walucie nadwartościowej;
- c) w clearing jednawalutowym — gdy walutą rozrachunkową jest waluta kraju A (nadwartościowa) i faktury są wystawiane w tej walucie — przez stosowanie premii i obciążeń w tym kraju.

Możemy więc nie zajmować się stosunkiem kursu towarowego lub usługowego do kursu parytetowego, lecz ograniczyć się do sprawy przeniesienia salda usługowego na clearing towarowy. Nie będziemy się też narazie interesować sprawą, która z walut została przyjęta jako waluta rozrachunkowa w clearing towarowym.

Poprawka kursu usługowego może być, jak widzieliśmy wyżej, albo po stronie kraju A przez ustanowienie kursu $1 \text{ aU} < 1 \text{ aT}$, albo też po stronie kraju B przez ustanowienie kursu $1 \text{ bU} > 1 \text{ bT}$. Możemy się łatwo przekonać na przykładach przerobionych w podobny sposób, jaki zastosowaliśmy przy clearing dolarowym, że na wynik ostateczny nie wpływa bynajmniej okoliczność, po której stronie przeprowadzono korekturę kursu, lecz tylko i wyłącznie — którą z walut, (a) czy (b), obrano jako walutę rozrachunkową.

Nie mogąc ze względu na rozmiary artykułu podać tu ilustracji poszczególnych wypadków, ograniczymy się od razu do podania wyników.

1. Jeżeli rozrachunek odbywa się w walucie pełnowartościowej (kraju B) wówczas bez względu na to, po której stronie przeprowadzono korekturę kursu,

Kraj A: (1a) gdy będzie dłużnikiem — osiągnie zysk,

(1b) gdy będzie wierzycielem — poniesie stratę

Kraj B: (1a) gdy będzie wierzycielem — będzie miał r-k wyrównany

(1b) gdy będzie dłużnikiem — będzie miał r-k wyrównany.

Jeżeli przypomnimy sobie, co powiedziano wyżej przy analizie wyników clearing dolarowego,

dojdziemy do wniosku, że ten system daje nam od razu wyniki, odpowiadające interesom obu partnerów i nie wymaga żadnych poprawek salda clearingowego usługowego przy przenoszeniu go na clearing towarowy.

Jest rzeczą jasną, że zamiast oficjalnego podwyższania kursu usługowego w kraju o walucie nadwartościowej, można operować systemem funduszu wyrównawczego w kraju A, a więc pobierania nadpłat od wpłacających w kraju A i dokonywania dopłat do sum wypłacanych beneficjentom w tymże kraju. System ten daje równoznaczne wyniki z oficjalną korekturą kursu, może być jednak prezentacyjnie łatwiejszy do przyjęcia przez kraj o walucie nadwartościowej, gdyż stwarza pozory utrzymania poprzedniego parytetu.

2. Jeżeli rozrachunek odbywa się w walucie nadwartościowej (kraj A), wówczas bez względu na to, po której stronie przeprowadzono korekturę kursu,

Kraj A: (2a) gdy będzie dłużnikiem — będzie miał r-k wyrównany

(2b) gdy będzie wierzycielem — będzie miał r-k wyrównany

Kraj B: (2a) gdy będzie wierzycielem — osiągnie zysk

(2b) gdy będzie dłużnikiem — poniesie stratę.

Znów powołując się na analizę wyników clearing dolarowego, możemy przypomnieć sobie, że tego rodzaju stan rzeczy, kiedy kraj o walucie pełnowartościowej osiąga zysk lub ponosi stratę, nie czyni zadość interesom obu stron i pociągnąłby za sobą konieczność przeniesienia strat lub zysków na stronę kraju o walucie nadwartościowej. Jak widzieliśmy przeniesienie to jest możliwe przez zmniejszenie salda usługowego drogą przemnożenia tego salda przez współczynnik $\frac{1 \text{ aT}}{1 \text{ aU}}$ względnie $\frac{1 \text{ bU}}{1 \text{ bT}}$ lub też drogą zastosowania funduszu wyrównawczego po stronie kraju B, jeżeli poprawkę kursu przeprowadzono po stronie tego kraju.

* *

*

Na podstawie wyżej powiedzianego musimy dojść do przekonania, że sposób (1), gdzie walutą rozrachunkową jest waluta kraju B, ma niewątpliwie przewagę nad sposobem (2), gdzie walutą rozrachunkową jest waluta kraju A (nadwartościowa). Może się jednak zdarzyć, że w clearing towarowym obrano jako walutę rozrachunkową

walutę kraju A, która w chwili zawierania tego clearingu nie miała jeszcze znamion waluty nadwartościowej. W tym wypadku w clearingu usługowym zajdzie potrzeba przyjęcia systemu. (2), jakkolwiek jest bardziej skomplikowany.

Clearing dwuwalutowy.

Uwagi nasze dotyczące clearingu jednawalutowego, przy którym walutą rozrachunkową jest jedna z walut partnerów, mają całkowite zastosowanie również do clearingu dwuwalutowego. Chociaż w clearingu dwuwalutowym, jak sama nazwa wskazuje, konta rozrachunkowe prowadzone są w dwu walutach, to jednak przy likwidacji salda, konieczne będzie zadecydowanie, według której z walut ma nastąpić przeliczenie salda usługowego, wyrażonego w aU lub bU na aT lub bT przy przenoszeniu go na konto towarowe.

Ostatecznie więc jedna z walut będzie musiała stać się końcową walutą rozrachunkową i clearing dwuwalutowy w tej fazie upodobni się do clearingu jednawalutowego.

* * *

Ostateczne wyniki stosowania wyżej omówionych systemów clearingowych możemy ująć w postaci zestawienia tabelarycznego (patrz tablica), umożliwiającego w sposób przejrzysty zorientowanie się, jakie konsekwencje grożą odnośnemu partnerowi w zależności od tego, w jakiej sytuacji: dłużnika, czy wierzyciela, znajdzie się przy likwidacji salda oraz w zależności od zastosowania poszczególnych systemów clearingowych. Jednakże wyciągnięcie ostatecznych wniosków byłoby niepełne, gdybyśmy ograniczyli się wyłącznie do strony technicznej rozrachunku, bez rozpatrzenia sprawy, jakie konsekwencje przyjęcia tego, czy innego systemu wynikają dla polityki walutowej danego kraju, a w szczególności, jakie ujawnia się tendencje po stronie każdego z partnerów w zależności od wybranego systemu. Dla ułatwienia operować będziemy symbolami systemów, przyjętymi w tabeli, oznaczając symbolem:

W DA — clearing jednawalutowy w walucie kraju trzeciego (dolarach), gdy kurs usługowy skorygowano w kraju o walucie nadwartościowej (w kraju A);

W DB — clearing jednawalutowy w walucie kraju trzeciego (dolarach), gdy kurs usługowy skorygowano w kraju o walucie pełnowartościowej (w kraju B);

W Pb — clearing jednawalutowy lub dwuwalutowy, bez względu na to, po której stronie skorygowano kurs usługowy, gdy walutą rozrachunkową (ewentualnie przy likwidacji salda) jest waluta kraju o pieniądzu pełnowartościowym (kraju B);

W Pa — jak W Pb, z tym, że walutą rozrachunkową jest waluta kraju o pieniądzu nadwartościowym (kraju A).

Tendencje polityki walutowej partnerów.

Przy systemie W DA i W Pb kraj A, gdy jest dłużnikiem, osiąga zysk kursowy, natomiast kraj B ma wynik ostateczny zrównoważony (wypadek 1a). Jeżeli natomiast kraj A będzie wierzycielem, poniesie stratę kursową, podczas gdy kraj B będzie miał i tu wynik ostateczny zrównoważony (wypadek 1b).

Kraj A będzie miał więc tendencję do forsowania importu usług, t. zn. stawania się dłużnikiem w clearingu usługowym, gdyż da mu to dodatkowe możliwości eksportowe, a osiągnięty zysk kursowy pozwoli mu ten eksport premiować.

Jeżeli możliwość zadłużania się kraju A nie będzie zahamowana np. załimitowaniem wysokości kredytów lub też wymogiem spłacenia długu dewizami, clearing usługowy będzie miał tendencję rozwoju.

Kraj B bowiem będzie się co najwyżej starał równoważyć obroty clearingowe przez również zwiększony import usług, chyba że będzie chciał otrzymać zamiast usług towary. I w tym wypadku kraj B nie będzie sprzeciwiał się rozwojowi clearingu usługowego.

Przy systemie W DB oraz W Pa, kraj A, bez względu na to, czy jest dłużnikiem, czy wierzycielem, będzie miał rachunek wyrównany, a kraj B stając się wierzycielem, osiągnie zysk (wypadek 2a), a stając się dłużnikiem osiągnie stratę (wypadek 2b).

Kraj A nie będzie więc zainteresowany w rozwoju clearingu. Przeciwnie, ponieważ w wypadku za będzie musiał pokryć dług usługowy eksportem, który będzie musiał premiować, kraj ten będzie wyraźnie unikał przejścia w debet, a więc będzie korzystał z clearingu w sposób bardzo ostrożny. Wprawdzie kraj A, gdyby stał się wierzycielem, zaimportowałby towary po kursie dla siebie korzystnym (kurs towarowy jest dla niego korzystniejszy, niż usługowy, bo $1 \text{ bU} < 1 \text{ bT}$ i $1 \text{ aU} > 1 \text{ aT}$) ewentualnie ściągnąłby od importera obciążenie na rzecz wewnętrznego funduszu premiowego, jednakże kraj B będzie się wy-

strzegą stawania się dłużnikiem, gdyż przyniosłoby mu to stratę kursową. W ten sposób z obu stron będzie istniała tendencja hamowania obrotów clearingowych, a więc clearing usługowy nie będzie miał szans rozwoju, a nawet wogóle pomyślnego funkcjonowania.

Wniosek końcowy.

Tylko system W DA (clearingu dolarowego z korekturą kursu po stronie kraju A) oraz systemy W Pb clearingu dwuwalutowego, gdzie walutą rozrachunkową jest waluta kraju B (b) oraz clearingu dwuwalutowego, gdzie dla ostatecznego rozrachunku przyjmie się również walutę kraju B, dają rezultat odpowiadający interesom obu partnerów oraz dają szansę rozwoju i pomyślnego funkcjonowania clearingu.

Natomiast przy systemie W DB (clearingu dolarowym, gdzie kurs usługowy skorygowano

w kraju B) oraz przy systemie W Pa (jednowalutowym, gdzie dla clearingu przyjęto walutę rozrachunkową kraju A lub też dwuwalutowym, gdzie saldo rozrachowano w walucie a, co na jedno wychodzi) przed przeniesieniem salda usługowego na clearing towarowy musielibyśmy:

1. albo przerachować to saldo mnożąc je przez współczynnik — $i DU : i DT = bU : i bT$ w clearingu dolarowym) lub też $i aT : i aU$ względnie $i bU : bT$ (w clearingu jednowalutowym względnie dwuwalutowym, gdzie walutą rozrachunkową jest waluta partnera A),
2. albo też zastosować system funduszu wyrównawczego po stronie kraju B.

Tymi sposobami przerzucamy zysk względnie stratę na stronę kraju A, czyli uzyskujemy wynik, jak przy systemie WD i W Pb.

Wyniki clearingu usługowego przy przeniesieniu salda na clearing towarowy.

Sytuacja kraju w clearingu usługowym	Clearing jednowalutowy w walucie D		Clearing jednowalut. lub dwuwalutowy	
	Kurs usługowy skorygowany w A $1 aU > 1 aT$	Kurs usługowy skorygowany w B $1 bU < 1 bT$	bez względu po której stronie skorygowano kurs: $1 aU > 1 aT$ czy też $1 bU < 1 bT$	
Symbol systemu	WD A	WD B	Waluta rozrach. (b)	Waluta rozrach. (a)
	WP b.	WP a.		
Kraj A Dłużnik	(1a) zysk	(2a) rach. wyrówn.	(1a) zysk	(2a) rach. wyrówn.
Wierzyciel	(1b) strata	(2b) rach. wyrówn.	(1b) strata	(2b) rach. wyrówn.
Kraj B Wierzyciel	(1a) rach. wyrówn.	(2a) zysk	(1a) rach. wyrówn.	(2a) zysk
Dłużnik	(1b) rach. wyrówn.	(2b) strata	(1b) rach. wyrówn.	(2b) strata

Kraj A — o walucie nadwartościowej (a). Kraj B — o walucie pełnowartościowej (b)

Inż. Adam Zausznica

OBSŁUGA FINANSOWA OBROTÓW PŁATNICZYCH Z ZAGRANICĄ W ZWIĄZKU SOCJALISTYCZNYCH REPUBLIK RAD

Obsługa finansowa handlu zagranicznego w ZSRR jest realizowana przez dwa banki: Państwowy Bank ZSRR („Gosbank”) oraz Bank dla Handlu Zagranicznego ZSRR („Wniesztorgbank”).

Zakres działania tych dwu banków w rezultacie dwudziestokilkuletniej praktyki w dziedzinie obsługi handlu zagranicznego, jako też w rezultacie ewolucji prawno-statutowych został ściśle rozgraniczony. W okresie powojennym dominującą pozycję zajmuje „Gosbank”. „Gosbankowi” bowiem przypada w udziale cały kompleks rozrachunków wewnętrznych z organizacjami handlu zagranicznego ZSRR. „Gosbank” prowadzi też

rozrachunki międzynarodowe z tytułu wykonania umów „clearingowych”, których ciężar gatunkowy w międzynarodowej wymianie towarowej ZSRR wzrósł niepomniernie. Równocześnie „Gosbank” prowadzi także rozrachunki z tytułu wykonania międzypaństwowych umów handlowych, zawartych na zasadach krótko- i średnioterminowego kredytu państwowego. „Gosbank” obsługuje także cały szereg umów specjalnych. Niemalą jednak rolę, szczególnie w dziedzinie operacji rozrachunkowo-walutowych z zagranicą, odgrywa „Wniesztorgbank” (bank akcyjny założony w 1924 r.). Oprócz funkcji banku wykonywującego wszelakie operacje i rozrachunki handlu zagra-

nicznego oraz specjalne zlecenia „Gosbanku“ za granicą, „Wniesztorgbank“ wykonuje na zasadach wyłączności czynności następujące:

- 1) obsługa zagranicznych placówek dyplomatycznych,
- 2) obsługa dewizowa obcokrajowców przybywających i przebywających w ZSRR,
- 3) zaopatrywanie w walutę zagraniczną i obsługa dewizowa obywateli i organizacji radzieckich,
- 4) funkcje specjalne zlecone, jak obsługa radzieckich pożyczek państwowych uplasowanych w swoim czasie za granicą.

I. Technika rozrachunków z zagranicą.

A. Eksport.

Rozrachunki z tytułu eksportu towarów z ZSRR przeprowadzane są zarówno w „Gosbanku“ jak i w bankach zagranicznych. Ostatnio przeważa praktyka przeprowadzania rozrachunków bezpośrednio w „Gosbanku“. Praktyka ta ustaliła się w rezultacie wzmocnienia się autorytetu i pozycji międzynarodowej „Gosbanku“ i radzieckiego handlu zagranicznego, jako skutek reformy i nowych metod prowadzenia handlu z zagranicą.

Począwszy od 1935 r. bilans płatniczy ZSRR zaczyna kształtować się wybitnie dodatnio, co dało możliwość przejścia do praktyki ściślejszego planowania w dziedzinie handlu zagranicznego. W tych właśnie warunkach zrodziła się zasada eksportu tylko na podstawie uprzednio zawartych kontraktów handlowych, importu zaś — w zasadzie za gotówkę. W związku z tymi zmianami metody prowadzenia handlu zagranicznego przez ZSRR, dominującą metodą rozrachunkową stało się rozliczenie za pomocą nieodwołalnych akredytyw otwieranych przez zagranicznego importera (lub bank) w „Gosbanku“. Ta forma rozrachunków uważana jest za najbardziej korzystną dla Związku Radzieckiego, z uwagi na szybkość, z jaką eksporter radziecki inkasuje swą należność za wywieziony za granicę towar oraz na fakt, iż eksporter jest w ten sposób zabezpieczony od ryzyka niewypłacalności zagranicznego importera. Istnieje jednak też nieco odmienna forma rozrachunku za eksport z ZSRR, a mianowicie: zagraniczny importer otwiera nieodwołalną akredytywę na radzieckiego eksportera (lub „Gosbank“) w jednym z wielkich banków zagranicznych (zazwyczaj banków-korespondentów „Gosbanku“). Ten rodzaj techniki rozrachunkowej jest mniej chętnie widziany przez organizacje eksportowe ZSRR, gdyż

inkaso należności następuje z kilkudniową, lub nawet kilkunastodniową zwłoką.

B. Import.

Rozrachunki z tytułu importu towarów do ZSRR — w zasadzie — odbywają się za pośrednictwem „Gosbanku“ w zagranicznych bankach, chociaż ostatnio coraz częściej dokonuje się płatności za import drogą zarachowania należności od importera radzieckiego na dobro zagranicznego banku-korespondenta w „Gosbanku“. Technika rozrachunkowa stosowana przy imporcie jest analogiczna do metody rozrachunku przy eksporcie; nieodwołalna akredytywa otwierana przez radzieckiego importera w „Gosbanku“ na korzyść zagranicznego dostawcy. Stosuje się też jednak często rozrachunek drogą wystawiania przez „Gosbank“ czeków lub poleceń wypłaty należności zagranicznego eksportera przez banki-korespondentów.

II. Rozrachunek wewnętrzny.

Rozrachunki, jakie prowadzą organizacje handlu zagranicznego z innymi radzieckimi organizacjami gospodarczymi wewnątrz kraju, mają specyficzny charakter z uwagi na swoistość pracy tych organizacji, polegającej na dwoistości ich stosunków gospodarczych, przede wszystkim zaś dlatego, że wszelkie rozrachunki tych organizacji z zagranicą odbywają się wyłącznie w walucie zagranicznej (kredytowanie transakcji handlu zagranicznego również), a wszelkie rozrachunki wewnątrz kraju — w walucie rublowej.

Rozrachunek wewnętrzny obejmuje:

- 1) rozliczenia z dostawcami wzgl. odbiorcami towarów będących przedmiotem handlu zagranicznego,
- 2) rozrachunki związane z zagranicznym obiegiem i wymianą towarową (ekspedycja, asekuracja, prowizje, koszty maklerskie itp.),
- 3) rozliczenie ze skarbem państwa,
- 4) rozliczenie z bankami.

Ta różnorodność stosunków rozrachunkowych organizacji handlu zagranicznego w ZSRR jest przyczyną, iż organizacje te korzystają ze specjalnego systemu instytucji rozrachunkowych i techniki rozrachunkowej. Przede wszystkim — w odróżnieniu od innych organizacji gospodarczych ZSRR — organizacje handlu zagranicznego mają prawo otwierania nie jednego, a kilku rachunków bieżących w bankach, z celowym przeznaczeniem każdego z tych rachunków (Rachunki A, B, C, D itd.).

a) Rachunek „A” jest rachunkiem głównym. Przez ten rachunek przeprowadza się płatności z tytułu sprzedaży względnie kupna towarów, wpłaty i wypłaty — odpowiednio — z tytułu uzyskanych pożyczek (bankowych) i ich spłata, płatności z tytułu dodatkowych kosztów wynikłych z wymiany towarowej itd.

b) Rachunek „B” jest rachunkiem sum przechodnich; zapisuje się nań, na przykład, wpłaty radzieckich odbiorców na część należności nie opłaconej przez organizację handlu zagranicznego zagranicznemu dostawcy (np. z tytułu potrąceń na udzieloną przez tego ostatniego gwarancję za jakość towaru).

c) Rachunek „C” obejmuje wszelkie rozrachunki ze skarbem państwa, cła i koszty dodatkowe.

Istnieją też i dalsze rachunki specjalne organizacji handlu zagranicznego z celowym ich przeznaczeniem.

III. Zasady i technika finansowania organizacji handlu zagranicznego.

Finansowanie organizacji handlu zagranicznego różni się znacznie od finansowania zarówno wszelkich innych organizacji gospodarczych ZSRR, jak i od finansowania organizacji wewnętrznego obrotu towarowego przede wszystkim. Z uwagi na ogromne ogólnopństwowe znaczenie handlu zagranicznego (eksportu — jako najważniejszego źródła dopływu walut zagranicznych, importu zaś — jako ważnego czynnika współdziałającego przy wypełnieniu planów uprzemysłowienia kraju), stosuje się doń odmienne formy finansowania. O ile — jak wiadomo — finansowanie handlu wewnętrznego w ZSRR odbywa się pod warunkiem procentowego udziału własnych środków finansowych organizacji handlowych, wg określonych normatywów i w granicach przepisanych limitów, — to finansowanie handlu zagranicznego ma miejsce bez ograniczeń normatywnych, w pełnej objętości transakcji przewidzianych w planie rzeczowym organizacji handlu zagranicznego. Przejdźmy do omówienia różnorodnych form finansowania eksportu i importu ZSRR.

A) Finansowanie eksportu.

Ponieważ eksport radziecki jest — jak już wspomniano wyżej — głównym źródłem uzyskania walut zagranicznych, zadaniem działalności kredytowej, obsługującej operacje handlu zagranicznego, jest zapewnienie nieprzerwanego strumienia środków finansowych, niezależnie od sytuacji finansowej, stanu zadłużenia itd. organiza-

cji eksportowych. Dlatego też akcja kredytowania organizacji eksportowych przez „Gosbank” odbywa się bez uzależnienia od udziału własnych środków obrotowych przedsiębiorstwa i bez t. zw. limitu, w uzależnieniu jednak od faktycznych zakupów towarów wewnątrz kraju lub ich wysyłki za granicę. Przesłanką kontrolną plafonu kredytów eksportowych jest przede wszystkim plan eksportowy odnośnych organizacji oraz kwartalny plan kredytowy „Gosbanku”.

Niektóre organizacje eksportowe, przed dokonaniem wysyłki towarów eksportowych, dokonują ich koncentracji we własnych składach wewnątrz ZSRR. Takie organizacje handlu zagranicznego korzystają z dwóch rodzajów kredytu: oprócz zwykłego kredytu eksportowego na czasokres obiegu towarów za granicą, przedsiębiorstwa te otrzymują pożyczki „Gosbanku” pod zastaw towarów eksportowych nagromadzonych na składach zjednoczonych przedsiębiorstw w kraju.

Przy zamierzonym eksporcie towarów za granicę zjednoczenie eksportowe otrzymuje pożyczkę, która przeznaczona jest na zakup towarów przeznaczonych dla wywozu (w planie finansowym „Gosbanku” są przewidziane specjalne fundusze na ten cel). Następnie w momencie dokonywania eksportu zjednoczenie eksportowe otrzymuje pożyczkę eksportową, która przeznaczona jest na spłatę pierwszej pożyczki. Likwidacja kredytu na zakup towarów przeznaczonych dla eksportu następuje automatycznie i nie zależy od tego, że termin jego wygaśnięcia jeszcze nie nastąpił. Automatyzm ten zapobiega możliwości równoczesnego korzystania z dwóch kredytów pod zastaw tych samych towarów. Zdarza się jednak często i jest to rzeczą zrozumiałą, że wysokość kredytu eksportowego jest większa niż wewnętrzne zadłużenie z tego tytułu organizacji eksportowej. W tym przypadku nadwyżkę tę przelewa się na bieżący rachunek „A” zjednoczenia eksportowego. Akcja kredytowania pod zastaw wywiezionych za granicę towarów różni się od działalności wewnętrznego kredytowania eksportu (na zakup towarów przeznaczonych do wywozu). W pierwszym przypadku bank może udzielić pożyczki nawet przy eksporcie opartym na zasadach kredytu udzielonego kupującemu tj. pod zastaw należności eksportera od zagranicznego kontrahenta; w przypadku zaś wewnętrznego kredytowania zjednoczeń eksportowych tego rodzaju operacji, jako stanowiących kredyt handlowy nie praktykuje się.

Jeżeli zjednoczenie handlu zagranicznego nie posiada własnych składów wewnątrz kraju i roz-

licza się ze swoimi radzieckimi dostawcami za pomocą akceptu, nie zachodzi potrzeba udzielania kredytu wewnętrznego i zjednoczenia te korzyści wyłącznie z kredytów eksportowych. Jednakowoż „Gosbank” udziela zwykłego kredytu rozrachunkowego tym organizacjom handlu zagranicznego, które rozliczają się ze swoimi dostawcami np. za pomocą akredytyw.

B) Finansowanie importu.

Analogicznie do zasad finansowania operacji eksportowych, przy imporcie również nie ma ograniczeń w akcji pożyczkowej na rzecz zjednoczeń handlu zagranicznego. I tutaj kredytowanie tych zjednoczeń przeprowadza się bez stosowania normatywów i limitu, zawsze jednak w granicach ogólnych cyfr kontrolnych planu kredytowego.

Przed wszystkim więc organizacje importujące otrzymują kredyty na pokrycie wydatków i na przeciąg czasu związany z ruchem towaru od zagranicznego dostawcy, poprzez radzieckiego importera do radzieckiego odbiorcy. Przy imporcie odpada konieczność kredytowania wskutek składowania towarów importowanych na składach importera, gdyż w zasadzie wszystkie zjednoczenia importujące przekazują radziekiemu odbiorcy towar natychmiast po jego przybyciu w granice ZSRR.

Zapłata należności zagranicznego dostawcy dokonuje się — jak to już poprzednio podkreślaliśmy — m. in. drogą otwarcia przez radzieckiego importera akredytywy (walutowej) na korzyść zagranicznego eksportera. Akredytywa ta może być otwarta jedynie dzięki pożyczce na cele importu udzielonej przez „Gosbank”. Po nadejściu do ZSRR odpowiednich dokumentów płatniczych i rachunków na importowany towar, organizacja handlu zagranicznego skierowuje rachunek-fakturę i żądanie zapłaty do rąk radzieckiego odbiorcy towaru. W tym momencie organizacja handlu zagranicznego otrzymuje na ogólnych zasadach kredyt „pod zastaw dokumentów płatniczych w drodze” i kredyt ten zostaje zużytkowany na spłatę pożyczki bankowej, uzyskanej uprzednio na otwarcie akredytywy walutowej. W wielu przypadkach zachodzi konieczność spłaty pożyczki bankowej uzyskanej na otwarcie akredytywy walutowej w czasie krótszym niż czas potrzebny na przybycie towaru w granice ZSRR. Urzeczywistnia się to drogą zaciągnięcia przez organizację handlu zagranicznego, dokonującej importu, pożyczki bankowej pod zastaw towarów znajdujących się w drodze z za granicy do ZSRR; spłata

takich pożyczek następuje również drogą wykorzystania kredytu wewnętrznego, udzielonego przez odpowiedni bank pod zastaw dokumentów płatniczych w drodze (w granicach ZSRR). Spłata kredytów pod zastaw dokumentów płatniczych w drodze (wewnątrz kraju) następuje w momencie dokonania płatności za otrzymany towar przez radzieckiego odbiorcę.

Rozrachunki wewnętrzne pomiędzy organizacjami zamawiającymi (odbiorcami) a organizacjami handlu zagranicznego odbywają się (analogicznie do eksportu) na zasadzie akceptu rachunków przez odbiorcę towaru importowanego. Rozrachunki te w zasadzie przeprowadzane są przez właściwe centralne banki (towary bieżowe przez „Gosbank”, dobra inwestycyjne przez „Prombank” — Przemysłowy Bank ZSRR itd.). Na przykład: rachunki z tytułu importu maszyn dla budujących się fabryk przeprowadzają zainteresowane ministerstwa resortowe przez „Prombank” z funduszu inwestycyjnego. Przed dokonaniem akceptu rachunków przez odbiorcę, resortowe ministerstwo, stanowiące władzę nadzorczą odbiorcy, kontroluje prawidłowość wystawienia wszystkich dokumentów płatniczych i ich zgodność z faktycznym stanem rzeczy, treścią zamówienia itd., po czym następuje zatwierdzenie akceptu. W tym momencie „Prombank” otwiera kredyt rozrachunkowy do wymaganej wysokości, z którego pokrywa się akceptowane przez dane ministerstwo resortowe rachunki. W terminie dziesięciodniowym ministerstwo resortowe komunikuje swoją ostateczną decyzję odnośnie definitywnego przydziału importowanych obiektów określonej budowie, lub zakładowi i wskazuje właściwy terytorialnie oddział „Prombanku”, w którym odbywa się finansowanie inwestycji danego przedsiębiorstwa. Pozwala to centrali „Prombanku” na przekazanie właściwym oddziałom polecenia dokonania przelewu sum bieżącego rachunku przedsiębiorstwa w oddziale „Prombanku” — na rzecz centrali, celem spłaty kredytu rozrachunkowego udzielonego ministerstwu resortowemu w centrali.

Rozprowadzenie importowanych towarów t. zw. bieżowych i rozrachunki wewnętrzne z tego tytułu odbywają się o wiele prościej i w zasadzie na takiej samej podstawie jak krajowy rozrachunek pomiędzy radzieckim dostawcą i odbiorcą. Zamknięciem cyklu obiegu towaru importowanego jest akcept rachunku importera przez odbiorcę towaru.

PRZEGLĄD BIBLIOGRAFICZNY WAŻNIEJSZYCH POZYCJI LITERATURY Z ZAKRESU RACHUNKOWOŚCI I EKONOMIKI PRZEDSIĘBIORSTW Z LAT 1939 — 1948

W ślad za przeglądem bibliograficznym literatury poświęconej pieniądzu, kredytowi i bankowości, podajemy bibliografię wydawnictw z zakresu rachunkowości i ekonomiki przedsiębiorstw. Uważamy za wskazane opublikowanie wykazu ważniejszych wydawnictw traktujących o teorii i praktyce organizacji oraz prowadzeniu przedsiębiorstwa. Celem ułatwienia zorientowania się w charakterze i treści poszczególnych dzieł, obok innych szczegółów bibliograficznych podajemy ich tematykę.

Przegląd niniejszy zawiera, podkreślamy, jedynie ważniejsze wydawnictwa, jakie ukazały się w językach: 1) polskim, 2) rosyjskim, 3) francuskim, 4) angielskim, 5) niemieckim, w ostatnich latach.

CZĘŚĆ I.

WYDAWNICTWA W JĘZYKU POLSKIM.

1. Aseńko Józef — *Analiza sprawozdań rachunkowych* — Warszawa 1946. 80, s. 46, 2 nlb.
2. Aseńko Józef — *Księgowość, jej podstawy, mechanizm i zadania* — Warszawa 1947, Spółdz. „Linotyp“, 80, s. 64, 1 nlb.
Treść: 1) Wiadomości ogólne, 2) Strona rachunkowa księgowości. 3) Strona prawna księgowości. 4) Strona gospodarcza księgowości. 5) Sprawozdawczość.
3. Aseńko Józef — *Plan kont dla przedsiębiorstw handlowych* — Warszawa 1948. 40, s. 55, 1 nlb.
Treść: 1) Założenia generalne. 2) Uwagi ogólne. 3) Plan szczegółowy. 4) Wykaz podgrup towarowych. 5) Instrukcja w sprawie ewidencji towarowych w cenach sprzedażnych. 6) Instrukcja Min. Przemysłu i Handlu w sprawie funduszu socjalnego. 7) Instrukcja Min. Przemysłu i Handlu w sprawie funduszu szkoleniowego. 8) Instrukcja w sprawie księgowania funduszu na nagrody. 9) Miejsce na odnotowania okólników.
4. Aseńko Józef — *Systemy płac i ich wpływ na wydajność pracy* — Warszawa 1947, Spółdz. „Linotyp“, 80, s. 76, 4 nlb.
Treść: 1) Zagadnienia wstępne. 2) Wynagrodzenie za czas pracy. 3) Czysty akord. 4) System Taylora i jego odmiany. 5) Systemy premiowe. 6) Systemy bonusowe. 7) Systemy grupowo-premialne. 8) Bibliografia.

5. Baliński Władysław — *Administrowanie czynnikiem ludzkim* — Gliwice (1947), Instytut Wiedzy. 80, s. 112.
Treść: 1) Podstawowe zasady gospodarki osobowej. 2) Kwalifikacje przełożonych. 3) Dobór pracowników. 4) Koncentracja i dekoncentracja spraw personalnych. 5) Centralny ośrodek organizacyjny. 6) Centralny organ personalny. 7) Ewidencje i statystyki. 8) Kształcenie pracowników. 9) Ustalanie wynagrodzeń.
6. Bieńkowski Stanisław — *Psychologia kierownictwa* — Kraków 1945, Instytut Naukowej Organizacji i Kierownictwa. 80, s. 51, 1 nlb.
Treść: 1) Człowiek jako czynnik gospodarczy. 2) Właściwości kierownicze. 3) Oddziaływanie kierownicze. 4) Pracownicy. 5) Rozkazy — zarządzenia. 6) Środki dyscyplinarne. 7) Bibliografia.
7. Bieńkowski Stanisław — *Zagadnienia gospodarki przedsiębiorstw* — Kraków, 1946, Wyd. Akademii Handlowej w Krakowie, 80, s. 252.
Treść: 1) Zagadnienia wstępne. 2) Czynnik ludzki, praca i płaca. 3) Koszty, kalkulacja. 4) Gospodarka materiałowa. 5) Planowanie sprzedaży. 6) Organizacja zakładu przemysłowego.
8. Bildziukiewicz A. — *Inwentaryzacja i roczne zamknięcie rachunkowe* — Gliwice (1948) Instytut Wiedzy. 80, s. 216.
Treść: 1) Podstawowe wiadomości o inwentarzu. 2) Technika inwentaryzacji. 3) Zasady szacowania składników majątku. 4) Inwentarzowa wartość składników majątku stałego. 5) Inwentarzowa wartość składników majątku obrotowego. 6) Inwentarzowe sumy pozycji pasywów. 7) Zakończenie inwentaryzacji i korekta wykazów. 8) Roczne zamknięcie rachunkowe. 9) Teksty rozporządzeń i instrukcji. 10) Bibliografia.
9. Bildziukiewicz A. — *Rachunkowość przebitkowa. Poradnik i tematy* — Gliwice (1948) Instytut Wiedzy. 80, s. 183.
Treść: 1) Jednolity plan kont. 2) Zasady prawidłowej rachunkowości. 3) Organizacja i technika rachunkowa. 4) Objaśnienia do tematu I, 5) Temat I — Rachunkowość przedsiębiorstwa handlowego, 6) Temat II — Rachunkowość zakładu przemysłowego.

10. **Czopik Jan — Udoskonalona księgowość przemysłowa z jednolitym planem kont i przykładem praktycznym, przystosowanym do przedsiębiorstw opierających swój plan gospodarczy na budżecie** — Warszawa-Kraków, 1946, skł. gł. Gebethner i Wolff. 80, s. 109, 3 nlb.
Treść: 1) Księgowość przebitkowa. 2) Jednolity plan kont. 3) Specyfikacja rachunków w poszczególnych grupach. 4) Podział ksiąg i sposób księgowania. 5) Zastosowanie księgowości przebitkowej w przedsiębiorstwach opierających swój plan gospodarczy na budżecie.
11. **Drozdowicz Jakub — Organizacja przedsiębiorstw spółdzielni handlowych** — Warszawa, 1948, Związek Gospodarczy Spółdzielni RP. 80, s. 179, tabl.
Treść: 1) Zasady organizacji a spółdzielnie. 2) Struktura prawno-organizacyjna spółdzielni. 3) Czynniki wpływające na organizację przedsiębiorstw spółdzielni. 4) Struktura organizacyjna przedsiębiorstw spółdzielni handlowych. 5) Kierunki dalszych prac usprawniających przedsiębiorstwa spółdzielni.
12. **Dzięgielewski Jan — Rachunek i kalkulacja. Zasadnicze elementy** — Łódź-Warszawa, 1948, K. Rutski. 80, s. 120.
Treść: 1) Rachunek procentów. 2) Dyskonto weksli. 3) Średni termin. 4) Rachunki w bankach. 5) Obliczenia stopów metali. 6) Kurs walut. 7) Papiery procentowe. 8) Kalkulacja zakupu. 9) Kalkulacja przemysłowa. 10) Wybrane tematy z rachunkowości.
13. **Ehrlich Emil Piotr — Organizacja i technika kontroli z bilansoznawstwem** (praca powiel.) — (Gliwice, ok. 1947), Państw. Inst. Admin. Przemysł. w Gliwicach, 40, s. 79, 2 nlb.
Treść: 1) Technika kontroli. 2) Bilansoznawstwo. 3) Technika zestawiania bilansów. 4) Analiza bilansu i rachunku strat i zysków. 5) Bibliografia.
14. **Falkowski Paweł — Organizacja i administracja magazynów w przemyśle** — Gliwice (1948) Instytut Wiedzy. 80, s. 91.
Treść: 1) Ogólna charakterystyka magazynów przemysłowych. 2) Organizacja administracji magazynowej. 3) Bibliografia.
15. **Fayol Henryk — Administracja przemysłowa i ogólna oraz nauka administracji w zastosowaniu do państwa** (wyd. II). — Poznań, 1947, Wł. Wilak, 80, s. 212.
Treść: 1) Definicja administracji. 2) Pożądane uzdolnienia personelu. 3) Zasady ogólne administracji. 4) Czynniki administracji.
16. **Filipowicz Wincenty — Księgowość przemysłowa — Dział produkcji** — Warszawa, 1947, Departament Kadr, Wyd. Szoklnictwa Zawod. 80, s. 135.
Treść: 1) Ogólne zasady organizacji i techniki księgowości produkcyjnej. 2) Technika rozliczania kosztów produkcji w oparciu o jednolity plan kont. 3) Rozliczanie kosztów produkcji metodą kont pozaksięgowych. 4) Rozliczanie kosztów produkcji metodą kont księgowych. 5) Bibliografia.
17. **Gilbreth F. B. i Gilbreth L. M. — Psychologia zarządzania**. Oprac. H. Lipski i Z. Zbichorski (praca powiel.) — Warszawa, 1946, Inst. Nauk. Organ. i Kierown. 40, s. 65, 4 nlb.
Treść: 1) Indywidualność. 2) Funkcjonalizm. 3) Analiza i synteza. 4) Normalizacja. 5) Plany i wykazy. 6) Kształcenie robotników. 7) Wpływanie na wydajność pracy.
18. **Głowacki J. — Organizacja i technika handlu zbożem** — Warszawa, 1948, Zw. Gosp. Spółdz. R. P. 80, s. 163, 1 nlb.
Treść: 1) Handel zbożem przed wojną. 2) Rola spółdzielczości w handlu zbożem. 3) Technika zawierania transakcji. 4) Analiza umów kupna — sprzedaży. 5) Wykonanie umowy i spory stąd wynikające. 6) Giełdy zbożowe. 7) Finansowanie handlu zbożem. 8) Kalkulacja. 9) Struktura rynku zbożowego w Polsce.
19. **Gorczyca Jan — Bieżąca kontrola kosztów ogólnych w zakładzie przemysłowym** — Kraków, — 1947, Inst. Nauk. Organ. i Kierown. 80, s. III.
Treść: 1) Rodzaje kosztów. 2) Zasady badania kosztów ogólnych. 3) Metody kontroli kosztów. 4) Znaczenie kontroli kosztów. 5) Bibliografia.
20. **Górewicz B. i Rejs R. — Metodyka planowania w przemyśle** — Łódź, 1946, Tow. Powiernicze. 80, s. 119, 2 nlb.
Treść: 1) Część ogólna. 2) Metoda badania wartości produkcji. 3) Elementy planu przemysłowego. 4) Plan finansowo-gospodarczy. 5) Statystyka i normowanie.
21. **Górniak Stefan — Zasady nauki o bilansach oraz techniki inwentaryzowania i bilansowania w przedsiębiorstwach handlowych i przemysłowych**. — Kraków, 1948, Studium Spółdzielcze U. J. 80, s. 205, 2 nlb.
Treść: 1) Pojęcie i funkcje bilansu. 2) Budowa bilansu. 3) Ustalanie wartości w inwentarzach. 4) Zestawianie bilansów. 5) Analiza bi-

- lansów. 6) Przepisy prawne o księgowości i bilansach. 7) Bibliografia.
22. **Górniak Stefan — Zasady teorii księgowości oraz techniki księgowania i bilansowania** — (Gliwice) Instytut Wiedzy. 80, s. 205, 1 nlb. Treść: 1) Pojęcie i przedmiot księgowości. 2) Bilans i rachunki. 3) Zamknięcie roczne. 4) Technika księgowania. 5) Dokumenty. 6) Księgowość a podatki.
23. **Hannopolski I. — Plan produkcji przedsiębiorstwa przemysłowego** (tłum. z rosyjskiego) — Warszawa, 1948, Książka. 80, s. 198, 1 nlb. Treść: 1) Produkcja i jej planowanie. 2) Praca. 3) Urządzenia i powierzchnie użytkowe. 4) Koszty produkcji. 5) Finanse przedsiębiorstwa.
24. **Iwaszkiewicz Zygmunt — Teoria i praktyka księgowości kupieckiej** — Warszawa, 1941, Wydawnictwo Polskie. 80, s. 370, 2 nlb. Treść: 1) Wiadomości wstępne. 2) Inwentarz. 3) Bilans. 4) Rachunek. 5) Kontrola poszczególnych składników majątkowych i zobowiązań. 6) Kontrola wyników działalności. 7) Zasady systemu podwójnego. 8) Księgowość w przedsiębiorstwie detalicznym. Metoda tabelaryczna. 9) Spółka jawna. Rozliczenia międzyokresowe na rachunkach wynikowych. Metoda włoska.
25. **Jednolity plan kont** zatwierdzony przez Przewodniczącego Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów i Ministra Przemysłu ob. H. Minca — Warszawa, 1946. 80, s. 45. Treść: 1) Wstęp. 2) Podział zasadniczy. 3) Układ grup. 4) Szczegółowy plan kont. 5) Instrukcja. 6) Uwagi do Bilansu. 7) Uwagi do Rachunku Wyników. 8) Bilans Zakładu. 9) Rachunek Wyników.
26. **Kalinowski Adam — Księgowość i kalkulacja przemysłowa na tle Jednolitego Planu Kont** — Katowice, 1947, Czytelnik, 80, s. 83, 1 nlb. Treść: 1) Podstawowe zadania rachunkowości przedsiębiorstw przemysłowych. 2) Księgowość a rachunkowość. 3) Organiczne zespolenie działów rachunkowości. 4) Związek między księgowością a kalkulacją. 5) Jednolity plan kont. 6) Przebieg czynności rachunkowych. 7) Ustalenie pojęcia kosztów. 8) Rodzaje kosztów. 9) Miejsca kosztów. 10) Funkcje poszczególnych miejsc kosztów. 11) Rozliczenie miejsc kosztów. 12) Przykłady rozliczeń miejsc kosztów. 13) Nośniki kosztów. 14) Przykłady kalkulacji końcowej. 15) Księgowanie po cenach rozrachunkowych. 16) Zamknięcie kont klasy 4. 17) Obliczenie kosztów własnych. 18) Konta odpadków i produktów ubocznych. 19) Księgowanie odpadków i produktów ubocznych.
27. **Karbowiak T. — Teoria kosztów w przemyśle** — Warszawa 1947, Departament Kadr—Szkolnictwo Zawodowe. 80, s. 128. Treść: 1) Pojęcie kosztów. 2) Rodzaje kosztów. 3) Koszty a cena. 4) Koszty krańcowe. 5) Koszty w ujęciu kalkulacyjnym. 6) Bibliografia.
28. **Kisielewski Tadeusz — Nowoczesne metody rewizji ksiąg i bilansów** — Bydgoszcz, 1947, Nauka. 80, s. 104. Treść: 1) Wprowadzenie. 2) Badanie prawidłowości. 3) Badanie rzetelności. 4) Bibliografia.
29. **Koźmiński Leon — Zwyczaje handlowe. Kupno — sprzedaż** — Warszawa (1948), Trzaska, Evert i Michalski. 80, s. 172. Treść: 1) Wstęp. 2) Rodzaj i jakość towaru. 3) Ilość towaru i opakowanie. 4) Cena 5) Czas, sposób i miejsce zapłaty. 6) Termin dostawy. 7) Miejsce i sposób dostawy oraz ubezpieczenia towaru. 8) Zastrzeżenia co do wartości oraz gwarancje jakości towaru i wykonania umowy. 9) Dokumenty przy umowie kupna-sprzedaży. 10) Wykonanie umowy kupna-sprzedaży. 11) Załączniki.
30. **Krygier Zbigniew — Podstawy organizacji przedsiębiorstw przemysłowych** — Warszawa 1947, Departament Kadr, Wyd. Szkoln. Zawod. 80, s. 60. Treść: 1) Istota organizacji przedsiębiorstw przemysłowych. 2) Elementy organizacji przedsiębiorstw przemysłowych. 3) Zasady organizacji przedsiębiorstw przemysłowych. 4) Wytyczne pracy organizacyjnej. 5) Bibliografia.
31. **Lutosławski Zbigniew — Przykład organizacji zakładu przemysłowego** — Kraków-Poznań, 1946, Wł. Wilak. 80, s. 120 + wzory druków (osobny tom). Treść: 1) Budżet. 2) Kosztorys, oferta, zamówienie. 3) Produkcja. 4) Kontrola. 5) Magazyny. 6) Biuro techniczne i biuro studiów. 7) Sekretariat. 8) Wydział finansowy. 9) Wydziały pomocnicze. 10) Sprawy personalne. 11) Sprawozdawczość. 12) Wyniki organizacji.
32. **Mioduski Jan Stanisław — Prawidłowa księgowość przemysłowa w praktyce**—Bydgoszcz, 1948, „Nauka”. 80 s. 88, tabl. Treść: 1) Księgowość przemysłowa, 2) Ocena

- działalności gospodarczej na podstawie miesięcznego bilansu brutto, 3) Bilans netto, 4) Przykłady do tablic przebiegu księgowania 5) Spis tablic i wzorów druków.
33. **Niemski Kazimierz — Teoria i technika księgowości przedsiębiorstw.** Studium dla słuchaczy szkół wyższych, kierowników przedsiębiorstw i księgowych — Warszawa, 1947, Książka, 80, s. 410.
Treść: 1) Przedsiębiorstwo, 2) Ogólne zagadnienia teorii księgowości i bilansowania. 3) Teoretyczne zasady księgowania. 4) Plan kont. 5) Technika prowadzenia ksiąg, 6) Technika bilansowania. 7) Księgowość przedsiębiorstw handlowych. 8) Księgowość przedsiębiorstw przemysłowych. 9) Księgowość przedsiębiorstw bankowych. 10) Planowanie gospodarcze w przedsiębiorstwie. 11) Bibliografia.
34. **Parenteau Jean — Kalkulacja kosztów własnych a księgowość przemysłowa** (tłum. z francuskiego) — Warszawa — Łódź, 1948, K. Rutski (Biblioteka Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego t. 6). 80, s. 274.
Treść: 1) Konto produkcji i księgowość przemysłowa, 2) Definicja, 3) Ogólne metody kalkulacji kosztów własnych, 4) Ogólne zasady księgowości przemysłowej, 5) Metoda „Cégos“ kalkulacji kosztów własnych. 6) Inne elementy kosztów własnych wyrobów. 7) Księgowanie metodą „Cégos“ kalkulacji kosztów własnych. 8) Księgowanie materiałów i robocizny. 9) Księgowania specjalne. 10) Związek pomiędzy księgowością przemysłową a księgowością handlową i finansową.
35. **Pawlikowski Witold — Kontrola w przedsiębiorstwie przemysłowym** — Poznań, 1947, Akademia Handlowa, 80, s. 50, 1 nlb.
Treść: 1) Istota i zadania kontroli. 2) Rodzaje, metody i środki kontroli. 3) Wykonanie kontroli w przedsiębiorstwie. 4) Analiza przebiegu i wyniku kontroli. 5) Bibliografia.
36. **Plan kont dla przemysłu włókienniczego wraz z wyjaśnieniami** (praca powiel.), — Łódź 1946, Tow. Powiernicze. 40, s. 88.
37. **Rytel Zygmunt — Teoretyczne podstawy organizacji** — Kraków — Poznań, 1947, Wł. Wilak, 80, s. 98, 1 nlb.
Treść: 1) Ogólne pojęcia. 2) Działalność. 3) Równanie pracy, sprawność, wydajność, wzorec, rentowność, skuteczność działania. 4) Prawo optymalnej działalności. 5) Metody. 6) Prawa podstawowe działalności. 7) Elementy działalności. 8) Przykłady analizy (z fabrykwej organizacji. 10) Biografie: F. Taylora. K. Adamieckiego, H. Le Chateliera, H. Fayola.
38. **Sentek Tadeusz — Główne zasady księgowości.** Cz. I: Inwentarz — Bilans. Księgi szczegółowe i pomocnicze—Szczecin, Spółdz. Pracy „Spółnota“. 80, s. 158.
39. **Skalski Witold — Ocena działalności przedsiębiorstw na podstawie zamknięć rachunkowych** (wyd. VI). — Poznań, 1947, Wł. Wilak 80, s. 189, 1 nlb.
Treść: 1) Czynności wstępne. 2) Pierwsze czytanie bilansu. 3) Analiza struktury aktywów. 4) Analiza struktury pasywów. 5) Analiza stosunku struktury pasywów do struktury pasywów. 6) Analiza rachunku strat i zysków. 7) Analiza rachunku strat i zysków w połączeniu z bilansem. 8) Analiza rentowności. 9) Analiza obrotu. 10) Ocena ogólna. 11) Bibliografia.
40. **Skalski Witold — Zasady inwentaryzowania i bilansowania** (wyd. 7 zaktualizowane) — Poznań, Wł. Wilak. 80, s. 177.
Treść: 1) Majątek, inwentarz, bilans. 2) Składniki majątkowe inwestycyjne. 3) Składniki majątkowe obrotowe. 4) Kapitały obce. 5) Kapitały własne. 6) Rozliczenia międzyokresowe, sumy wyrównawcze i sumy pozabilansowe. 7) Rachunek strat i zysków. 8) Bibliografia.
41. **Skalski W. i Feige-Górski G. — Jednolity plan kont przedsiębiorstw przemysłowych i handlowych w praktyce** (wyd. III) — Poznań, 1948, Wł. Wilak. 80, s. 139, 9 nlb.
Treść: 1) Jednolity plan kont. 2) Księgowanie według jednolitego planu kont. 3) Bilanse miesięczne i roczne. 4) Przykłady praktyczne.
42. **Skrzywan Stanisław — Rachunkowość przedsiębiorstw handlowych i przemysłowych.** Część I. Ogólne zasady księgowości. — Warszawa, 1947, Trzaska, Evert i Michalski. 80, s. 138.
Treść: 1) Istota i cele rachunkowości. 2) Rachunek majątku i kapitału. 3) Rachunek wyników. 4) Całość systemu księgowości podwójnej. 5) Cechy charakterystyczne i klasyfikacja kont. 6) Dziennik księgowy. 7) Metody księgowości. 8) Podstawy księgowania.
43. **Skrzywan Stanisław — Rachunkowość w przedsiębiorstwie przy gospodarce planowej.** Cele i funkcje — Warszawa, 1948, Gospodarczy Instytut Wydawniczy. 80, s. 90.
przemysłowych). 9) Charakterystyka nauko-

- Treść: 1) Planowanie jako metoda nowoczesnego prowadzenia przedsiębiorstw. 2) Rachunek gospodarczy w przedsiębiorstwie. 3) Cel i funkcje rachunkowości w przedsiębiorstwie. 4) Funkcja planowania w przedsiębiorstwie. 5) Funkcja sprawozdawcza w przedsiębiorstwie. 6) Funkcja kontroli w przedsiębiorstwie. 7) Zakończenie. 8) Bibliografia.
44. **Studnicki Tadeusz — Podręcznik księgowości uproszczonej i podatkowej** — Warszawa, 1948, Gosp. Inst. Wyd. 80, s. 161.
Treść: 1) Obowiązek prowadzenia ksiąg uproszczonych i podatkowych. 2) Prowadzenie ksiąg uproszczonych. 3) Prowadzenie ksiąg podatkowych. 4) Księgi jako dowód w postępowaniu podatkowym. 5) Wzory ksiąg uproszczonych i podatkowych oraz przykłady księgowania.
45. **Taylor F. W. — Zarządzanie warsztatem wytwórczym** (Shop Management), tłum. z angielskiego — Poznań, 1947, Wł. Wilak. 80, s. 205.
(Książka obejmuje ponadto inne, pomniejsze prace autora, mianowicie: 1) Uwagi o pasach transmisyjnych. 2) Dlaczego przemysłowcy niechętnie przyjmują absolwentów uniwersyteckich i politechnicznych? 3) Zasady naukowej organizacji pracy, oraz bibliografię przedmiotu.
46. **Treter Jan — Kalkulacja przemysłowa** — Warszawa, 1947, Departament Kadr—Szkolnictwo Zawodowe. 80, s. 87.
Treść: 1) Koszty i ich miejsca powstawania. 2) Metody kalkulacji. 3) Rodzaje kalkulacji. 4) Zagadnienia specjalne kalkulacji. 5) Wzory schematów kalkulacyjnych. 6) Bibliografia.
47. **Witkowski Zygmunt — Zasady kalkulacji i księgowości farbycznej** — Poznań, 1947, Wł. Wilak. 80, s. 132.
Treść: 1) Istota i cele księgowości fabrycznej. 2) Nakład i koszty. 3) Rozłożenie kosztów na stanowiska. 4) Rozliczenie kosztów na wytwory. 5) Kalkulacja kosztu własnego i ceny sprzedażnej wytworów. 6) Zasady księgowości fabrycznej. 7) Zamknięcia rachunkowe w księgowości fabrycznej. 8) Zużytkowanie wyników rachunkowości fabrycznej. 9) Bibliografia.
48. **Witowski Jerzy — Administracja przedsiębiorstwa** — Poznań, 1947, Wł. Wilak. 80, s. 28, 1 nlb.
49. **Witowski Jerzy — Gospodarka materiałowa** — Poznań, 1946, Wł. Wilak. 80, s. 28, 1 nlb.
50. **Witowski Jerzy — Organizacja zakupów i sprzedaży** — Poznań, 1947, Wł. Wilak. 80, s. 31.
51. **Witowski Jerzy — Sprawozdawczość w przedsiębiorstwie** — Poznań, 1947, Wł. Wilak. 80, s. 29.
Treść: 1) Sprawozdawczość. 2) Wykresy i ich zastosowanie.
52. **Witowski Jerzy — Warunki wydajności zakładów przemysłowych** — Łódź, 1948, Jamiołkowski i Evert. 80, s. 164.
Treść: 1) Organizacja biur technicznych. 2) Planowanie produkcji. 3) Podstawy projektowania fabryk. 4) Kontrola techniczna produkcji. 5) Gospodarka narzędziowa.
53. **Wojciechowski Edward — Księgowość i kalkulacja w oparciu o jednolity plan kont. T. I.** — Częstochowa, 1948, W. Nagłowski. 80, s. 412 + tablice.
Treść: 1) Wiadomości ogólne. 2) Konta majątku stałego, kapitałów własnych i sprawozdawcze kl. O. 3) Konta finansowe kl. 1. 4) Księgowanie sum pozabilansowych. 5) Kontrola zapasów i obrotów towarowych po cenach sprzedażnych. 6) Księgowanie dyskonta weksli. 7) Księgowanie podatków i świadczeń społecznych. 8) Określenie wydatków, nakładów i kosztów. 9) Konta pozaoperacyjne i rozliczeniowe kl. 2, 10) Konta materiałów i towarów kl. 3. 11) Konta kosztów kl. 4. 12) Rozgraniczenie okresowe kosztów i księgowanie kosztów planowych. 13) Sposoby rozliczenia kosztów. 14) Rodzaje i metody kalkulacji. 15) Wycena remanentów wyrobów półgotowych, robót w toku i nieukończonych robót odpłatnych. 16) Zamknięcia rachunkowe w przedsiębiorstwach handlowych i przemysłowych przy zastosowaniu kont rozliczeniowych kosztów kl. 5, 6 i 7. 17) Konta wytworów i robót w toku. 18) Konta sprzedaży i obrotów. 19) Krótkoterminowe zamknięcie rachunkowe. 20) Zastosowanie jednolitego planu kont do amerykanki. 21) Urzędowy tekst jednolitego planu kont.
54. **Wojnarowicz Stanisław — Racjonalne wynagradzanie za pracę** — (Warszawa) 1946, Książka, 80, s. 30.
55. **Zaus Tadeusz — Nowoczesne metody planowania sprzedaży** — Kraków, 1947, Instytut Naukowej Organizacji i Kierownictwa. 80, s. 75, 1 nlb.
Treść: 1) Analiza rynku. 2) Budżetowanie obrotów sprzedaży. 3) Budżetowanie kosztów sprzedaży. 4) Plan sprzedaży. 5) Kontrola.

56. Zbichorski Zygmunt — Przykłady planowania robót w zakładzie wytwórczym — Warszawa, 1947, Instytut Naukowej Organizacji i Kierownictwa. 80, s. 151.

Książka zawiera bibliografię przedmiotu w niej omawianego.

57. Zbichorski Zygmunt — Zasady organizacji i kierownictwa — Warszawa, 1946, Departament Kadr — Wyd. Szkoln. Zawod. 80, s. 225, 2 nlb.

Treść: 1) Wpływ organizacji na wydajność. 2) Typy organizacji. 3) Przykłady zastosowania metody naukowej przy usprawnieniu pracy. 4) Cykl organizacyjny. 5) Prawa naukowej organizacji. 6) Zarys historii nauki organizacji i kierownictwa. 7) Tayloryzm. 8) Fayolizm. 9) Dwanaście zasad wydajności Emersona. 10) Normalizacja — wzorce. 11) Metody graficzne. 12) Kierowanie ludźmi. 13) Ogólne zasady obliczenia kosztów. 14) Usprawnienie organizacji przedsiębiorstwa. 15) Próba stosowania zasad organizacji i kierownictwa w życiu. 16) Bibliografia.

58. Żabiński Albin — Zarys rachunkowości przemysłowej — Kraków, 1947, Wyd. Akademii Handlowej w Krakowie. 80, s. 319.

Treść: 1) Istota rachunkowości przemysłowej. 2) Plan kont większego przedsiębiorstwa przemysłowego. 3) Zamknięcie kont w rachunkowości przemysłowej. 4) Zasady kalkulacji kosztów własnych.

CZĘŚĆ II.

WYDAWNICTWA W JĘZYKU ROSYJSKIM*).

1. Afanasjew A. A. — Principy postrojenja buchgalterskowo balansa (Zasady budowy bilansu) — Moskwa, 1948, Gosfinizdat. 80, s. 96.

Treść: 1) Ekonomiczna treść bilansu. 2) Charakterystyczne cechy bilansu. 3) Zasady oceny pozycji bilansowych. 4) Prawidłowe rozmieszczenie kosztów według faz obrotu, jako warunek uzyskania realnego kosztu własnego i rzeczywistego zysku bilansowego. 5) Rozmieszczenie wydatków w sferze obrotu. 6) Rozmieszczenie wydatków w sferze produkcji. 7) Warunki realności bilansu i zagadnienia jego kontroli.

2. Aleksandrowskij A. P. — Uczot, kalkulacja i tiechniczeskaja otczotnost' (Księgowość, kalkulacja i sprawozdawczość techniczna) — Moskwa, 1945, NKTМ SSSR, Gosud. Nauczno-Tiechnicz. Izdat. Maszynostrojt. Literatura. 80, s. 306.

Treść: 1) Podstawy księgowości, kalkulacji i sprawozdawczości technicznej. 2) Analiza działalności zakładu budowy maszyn. 3) Bibliografia.

3. Bielow A. — Metodika analiza i planirowanja izdierżek obraszczenja w torgowlie (Metodyka analizy i planowania kosztów obrotu w handlu) — Moskwa, 1948, Centrosojuz SSSR i RSFSR. 160, s. 229.

Treść: 1) Ogólne zagadnienia analizy planowania i rachunkowości kosztów obrotu. 2) Analiza i planowanie kosztów obrotu według poszczególnych pozycji. 3) Analiza i planowanie wydatków administracyjnych. 4) Kontrola wykonania planu kosztów obrotu, wydatków administracyjnych i rentowności.

4. Berri L. — Spiecjalizacja i kooperirowanje w promyszliennosti SSSR (Specjalizacja i współdziałanie w przemyśle ZSRR) — Moskwa, 1946, Gosplanizdat. 80, s. 86.

Treść: 1) Rozwój specjalizacji i współdziałania w przemyśle ZSRR. 2) Specjalizacja i współdziałanie jako metoda mobilizacji wytwórczości. 3) Specjalizacja i współdziałanie w okresie wojny narodowej. 4) Niektóre zadania z dziedziny specjalizacji i współdziałania w okresie powojennym.

5. Buchgalterskij uczot. Sbornik waźniejszych rukowodiaszczich matieriałow (Księgowość. Zbiór najważniejszych materiałów informacyjnych) — Moskwa, 1948, Gosplanizdat. 80, s. 767.

Treść: 1) Ogólne zagadnienia organizacji rachunkowości i kontroli. 2) Obowiązki, prawa i odpowiedzialność pracowników księgowości. 3) Organizacja księgowości. Typowe plany rachunków bieżącej księgowości. 4) Sprawozdania buchalteryjne i bilanse. Inwentaryzacja. Analiza. 5) Procedura powstawania i urzędowej rejestracji organizacji i przedsiębiorstw. Przekazanie spraw przy zmianie kierownictwa. 6) Procedura przekazania majątku przedsiębiorstw i zakładów, ubezpieczenie mienia. Klasyfikacja środków podstawowych. 7) Amortyzacja. Remont kapitalny. Rozrachunki ze środków własnych jednostek gospo-

*) Nazwiska autorów i tytuły wydawnictw w języku rosyjskim podajemy w transkrypcji fonetycznej. W nawiasach podajemy polskie tłumaczenie tytułów.

- darczyczych na wydatki kapitalne, wpłacanych do banków inwestycji długoterminowych. 8) Wartości towarowo-materiałowe. 9) Księgowość produkcji i kalkulacja kosztów własnych produkcji, produkcja porównywalna, produkcja ogólna i towarowa. 10) Księgowość transportu samochodowego. 11) Książeczki pracy. Przepisy wewnętrznego regulaminu pracy. Księgowość tabel kontrolnych. 12) Etaty. Stawki. Rejestracja etatów, stawek, funduszków płac i preliminarzy wydatków administracyjno-gospodarczych przez organa finansowe. Jednoczesna praca w kilku instytucjach. 13) Regulowanie i kontrola wydatkowania funduszków płac. 14) Płaca oparta na ilości i jakości. 15) Wynagrodzenie za miesiąc niekompletny. Zarobek przeciętny. Wynagrodzenie w czasie urlopów. 16) Przekazy do innych miejscowości. Delegacje służbowe. Ubezpieczenie pasażerów. 17) Ulgi dla pracujących w rejonach dalekiej północy i miejscowościach odległych. 18) Odpowiedzialność majątkowa. Potrącenia od wynagrodzeń. 19) Fundusze specjalne. 20) Wynalazczość. 21) Rozrachunki państwowych ubezpieczeń społecznych. 22) Plany finansowe. Środki obrotowe. Zaliczki. Sumy do wyliczenia. Wydatki administracyjno-gospodarcze. 23) Rachunki rozliczeniowe jednostek gospodarczych w banku. Procedura ich otwierania. Czeki. Kary za naruszenie przepisów o obrocie dokumentów. 24) Rozrachunki zamiejscowe za towary i usługi. 25) Rachunki miejscowe. 26) Rozrachunki czekami z książeczek limitowanych oraz czekami akceptacyjnymi. 27) Udzielanie kredytów. 28) Clearing. 29) Stosunki umowne. Procedura rozstrzygania sporów majątkowych. Opłata państwowa. Terminy przedawnienia. 30) Dziecińce. Ogrody i żłobki dziecięce. 31) Wpłaty jednostek gospodarczych do budżetu. Podatki od wynagrodzeń. 32) Zbiór materiałów prawnych i informacyjnych oraz bibliografia.
6. **Dikanskij M.** — **Posobje po izuczenju firm.** (Podręcznik nauki o przedsiębiorstwie). — Moskwa, 1946, Międzynarodnaja Kniga. 80, s. 105.
- Treść: 1) Przedsiębiorstwo kapitalistyczne. 2) Zjednoczenia monopolistyczne. 3) Państwowe instytucje wojskowo-gospodarcze. 4) Źródła informacji o przedsiębiorstwach. 5) Nazwy towarzystw akcyjnych. 6) Jak prowadzić bieżącą obserwację. 7) Dodatek: źródła
- informacji o przedsiębiorstwach różnych krajów.
7. **Fiedosiejew K. A.** — **Analiz otczota i bałansa priedprijatja** (Analiza sprawozdania i bilansu przedsiębiorstwa). — 1944, Gosfinizdat. 80, s. 311.
- Treść: 1) Metody analizy działalności gospodarczej przedsiębiorstwa przemysłowego. 2) Metody analizy działalności gospodarczej przedsiębiorstwa handlu radzieckiego. 3) Metody analizy działalności gospodarczej socchozu.
8. **Galperin Ja. M., Kiparisow N. A., Leontjew N. A.** — **Kurs teorii buchgalterskowo uczota** (Kurs teorii księgowości). — Moskwa, 1945, Gosplanizdat. 80, s. 225.
- Treść: 1) Ogólna charakterystyka księgowości. 2) Przedmiot i metoda księgowości. 3) Klasyfikacja kont. 4) Technika księgowości. 5) Sprawozdawczość rachunkowa. 6) Podstawy organizacji księgowości. 7) Krótki zarys rozwoju księgowości.
9. **German I. A., Zołotuchin P. E.** — **Uczot pro izwodstwa i kalkuliacja na priedprijatjach rajonnoj promyszliennosti** (Księgowość produkcji i kalkulacja w przedsiębiorstwach przemysłu rejonowego) — Moskwa, 1947, Gosud. Izdat. Miestnoj Promyszliennosti RSFSR. 80, s. 116.
- Treść: 1) Część ogólna, 2) Zapis pierwotny i dokumenty. 3) Buchalteryjne opracowanie dokumentów. 4) Księgowanie wydatków produkcyjnych. 5) Księgowość produkcji pomocniczej. 6) Księgowanie robót w toku, 7) Księgowanie produkcji wykonanej, 8) Planowanie kosztów własnych. 9) Kalkulacja kosztów własnych produkcji gotowej. 10) Analiza kosztów własnych.
10. **Grutman R. A.** — **Finansowaja rabota na priedprijatjach promyszliennosti stroitielnych matieriałow.** (Działalność finansowa w przedsiębiorstwach przemysłu budowlanego). — Moskwa, 1947, Biuro Techn. Inform. 80, s. 245.
- Treść: 1) Podstawy planu finansowego. 2) Podstawy działalności operacyjnej.
11. **Gudkow — Bieliakow** — **Rukowodstwo k sczotnomu planu** (Podręcznik planu rachunkowego). — Moskwa, 1947, Gosudarstwiennoję Liesotiechniczieskoje Izdatielstwo. 80, s. 112.
- Treść: 1) Plan rachunkowy. 2) Charakterystyka kont rachunkowości bieżącej. 3) Ukoń-

czony roboty kapitalne. 4) Nie ukończone roboty kapitalne. 5) Środki podstawowe. 6) Urządzenia i materiały. 7) Koszty podlegające rozdziałowi. 8) Rachunki rozdzielcze. 9) Produkcja. 10) Środki pieniężne. 11) Dłużnicy. 12) Środki „abstrakcyjne”. 13) Fundusze. 14) Finansowanie z budżetu. 15) Finansowanie inwestycji kapitalnych. 16) Finansowanie celowe. 17) Kredyt krótkoterminowy. 18) Rezerwy. 19) Pozycje wyrównawcze. 20) Wierzyciele. 21) Rozrachunki wewnętrzne i międzybilansowe. 22) Zbyt. 23) Wyniki. 24) Rachunki pozabilansowe.

12. **Ilin N. I. — Buchgaltierskij uczt w sowiet-skoj torgowlie.** (Rachunkowość w handlu radzieckim). — Moskwa, 1947, Gostorgizdat. 8°, s. 535.

Treść: 1) Zadania i treść rachunkowości w przedsiębiorstwach handlu radzieckiego. 2) Podstawy organizacji rachunkowości w przedsiębiorstwach handlu państwowego. 3) Kalkulacja handlowa. 4) Rachunkowość operacji towarowych w przedsiębiorstwach hurtowych. 5) Rachunkowość operacji towarowych w przedsiębiorstwach detalicznych. 6) Rachunkowość środków pieniężnych i operacji kredytowo-rozliczeniowych. 7) Rachunkowość rozliczeń wewnętrznych. 8) Rachunkowość funduszy i wpływów celowych. 9) Rachunkowość środków podstawowych. 10) Rachunkowość pracy i płac. 11) Rachunkowość wydatków obrotowych i wyników finansowych działalności gospodarczej. 12) Rachunkowość przedsiębiorstw zaopatrzenia. 13) Rachunkowość w jadłodajniach, bufetach i herbaciarniach. 14) Rachunkowość w przedsiębiorstwach wytwórczych. 15) Rachunkowość zakładów pomocniczych. 16) Rachunkowość wkładów kapitalnych. 17) Rachunkowość przedsiębiorstw handlu radzieckiego.

13. **Koliesniew S. G. — Organizacja socjalistycznych sielskochozajstwiennych priedpriatij.** (Organizacja socjalistycznych przedsiębiorstw rolnych). — Moskwa, 1947, Ogiz-Sielchozgiz. 8°, s. 623.

Treść: 1) Przedmiot, metoda i zadania nauki. 2) Formy i struktura organizacyjna socjalistycznych przedsiębiorstw rolnych. 3) Podstawy planowania gospodarstwa rolnego. 4) Rozmieszczenie produkcji rolnej i specjalizacja socjalistycznych przedsiębiorstw rolnych. 5) Rozmiary socjalistycznych przedsiębiorstw rolnych. 6) Środki produkcji w kołchozach,

stacjach maszynowo-tractorowych (MTC) i sowchozach. 7) Podstawy organizacji, normowania i wynagradzania pracy. 8) Organizacja gałęzi rolnictwa w kołchozach i sowchozach. 9) Organizacja procesów wytwórczych w gałęziach rolnictwa. 10) Organizacja hodowli. 11) Organizacja przemysłu przetwórstwa płodów rolnych. Przemysł chałupniczy. 12) Gospodarka finansowa w sowchozach, MTC i kołchozach. 13) Rozdział dochodów w kołchozach. 14) Rentowność i analiza działalności gospodarczej socjalistycznych przedsiębiorstw rolnych. 15) Administracja sowchozów, MTC i kołchozów. 16) Metodyka sporządzania planów w sowchozach, MTC i kołchozach.

14. **Kutyriew S. M. — Analiz bałansa dochodow i raschodow chozajstwiennoj organizacii** (Analiza bilansu dochodów i rozchodów organizacji gospodarczych) — Moskwa, 1948, Gosfinizdat. 8°, s. 120.

Treść: 1) Bilans dochodów i rozchodów organizacji gospodarczej (branżowy plan finansowy). 2) Bilans dochodów i rozchodów oraz budżet państwowy. 3) Zagadnienie analizy wykonania bilansu dochodów i rozchodów organizacji gospodarczej. 4) Analiza wykonania planu wpłat do budżetu. 5) Analiza wykorzystania dotacji z budżetu.

15. **Limanowicz A. M. — Finansirowanie stroitelstwa i eksploatacionnoj diejatelnostirajonnych priedpriatij.** (Finansowanie budownictwa oraz działalności eksploatacyjnej przedsiębiorstw rejonowych), wyd. II poprawione i uzupełnione. — Moskwa, 1947, Gosudarstwiennoe Izdatielstwo Promyszlennosti RSFSR. 8°, s. 159.

Treść: 1) Organizacja i budowa nowych przedsiębiorstw przemysłu rejonowego. 2) Planowanie finansowe czynnego przedsiębiorstwa przemysłu rejonowego.

16. **Łokszin A. — Bałans promyszlennowo priedpriatja i jewo analiz.** (Bilans przedsiębiorstwa przemysłowego i jego analiza). — Moskwa, 1944, Gosplanizdat. 8°, s. 70.

Treść: 1) Bilans przedsiębiorstwa i jego elementy podstawowe. 2) Ogólne wytyczne bilansów. 3) Podstawowe kierunki analizy bilansów.

17. **Łozinskij A. I. — Grafik—osnowa racjonalnoj organizacii uczt.** (Grafik jako podstawa racjonalnej organizacji rachunkowości). — Moskwa, 1945, Gosplanizdat. 8°, s. 119.

Treść: 1) Braki współczesnej praktyki rachunkowości. 2) Grafik jako środek organizacji i planowania procesu rachunkowego. 3) Pierwsze wyniki organizacji rachunkowości w oparciu o grafiki. 4) Oszczędność pracy rachunkowej. 5) Niektóre zagadnienia metodyki i techniki organizacji rachunkowości według grafików.

18. **Łozinskij A. I.** — **Organizacja uczota po grafiku** (Zastosowanie grafika w organizacji rachunkowości) — Moskwa, 1948, Gosplanizdat. 80, s. 103.

Treść: 1) Najważniejsze braki współczesnej praktyki rachunkowości. 2) Grafik jako podstawa racjonalnej organizacji rachunkowości. 3) Praktyczne zastosowanie grafika w organizacji rachunkowości. 4) Metoda pracy buchalteryjnej przy zastosowaniu grafika w organizacji rachunkowości. 5) Podstawowe źródła rezerw dla umocnienia procesu rachunkowego. 6) Ogólne zasady zastosowania grafika w organizacji rachunkowości. 7) Budowa i treść grafika. 8) Sporządzenie sprawozdań rocznych i zbiorczych. 9) Organizacja kontroli wyrwykowej. 10) Organizacja składania sprawozdań. 11) Grafik i organizacja analizy operacyjnej. 12) Organizacja procesu rozpowszechnienia grafika. 13) Trudności rozpowszechnienia grafika.

19. **Moliakow D. S.** — **Finansowoje planirowanie rajonnoj promysliennosti** (Planowanie finansowe przemysłu rejonowego) — Moskwa, 1948, Sofinizdat. 80, s. 39.

Treść: 1) Plan finansowy rejonowych kombinatów przemysłowych („rajpromkombinatów“). 2) Pozycje planu finansowego. 3) Kontrola organów finansowych („finorganów“) nad działalnością przemysłu rejonowego. 4) Wykaz przepisów i materiału instrukcyjnego, dotyczących zagadnień planowania finansowego przemysłu rejonowego.

20. **Nierskij S. N., Płatow A. I.** — **Finansowyje wyczyslenia** (Obliczenia finansowe) — Moskwa, 1946, Gosfinizdat. 80, s. 93.

Treść: 1) Skrócone sposoby obliczeń. 2) Rachunek przybliżony. 3) Mechanizacja obliczeń. 4) Obliczanie procentów. 5) Kalkulacja przemysłowa. 6) Rozrachunki wynikłe z operacji towarowych. 7) Obliczenia w zakresie rachunku bieżącego i rozliczeniowego. 8) Obliczenia stosowane w instytucjach finansowych.

21. **Pieńkow E. G.** — **Rewizja choziajstwiennoj diejatielnosti predpriyatij gosudarstwiennoj torgowli**. (Rewizja działalności gospodarczej przedsiębiorstw handlu państwowego) — Moskwa, 1946, Gostorgizdat. 80, s. 185.

Treść: 1) Przedmiot, zadania i metody rewizji działalności przedsiębiorstw handlu państwowego. 2) Organizacja i technika rewizji. 3) Rewizja operacji pieniężnych, operacji z Gosbankiem i sum do wyliczenia. 4) Rewizja operacji towarowych. 5) Kontrola operacji materiałowych, wykorzystania odzieży specjalnej i szybko zużywalnego inwentarza. 6) Kontrola środków podstawowych i wkładów inwestycyjnych. 7) Rewizja operacji rozrachunkowych, braków, roztrwonienia i grabieży. 8) Kontrola składu personelu, użycia funduszu płac i rozliczeń z robotnikami i pracownikami najemnymi. 9) Rewizja wydatków obrotowych i różnych strat. 10) Rewizja robót pomocniczo-produkcyjnych i przedsiębiorstw rolnych. 11) Rewizja działalności przedsiębiorstw aprowizacyjnych. 12) Rewizja stanu finansowego i wyników działalności finansowej. 13) Rewizja stanu rachunkowości, sprawozdawczości i wewnętrzno-urzędowej kontroli finansowej. 14) Nadanie formy prawnej materiałom rewizyjnym.

22. **Rotsztajn A. I.** — **Problemy promysliennoj statistiki SSSR**. (Zagadnienia statystyki przemysłowej w ZSRR), cz. III — 1947, Ogiz. 80, s. 299.

Treść: 1) Wydajność pracy. 2) Koszty własne.

23. **Sobornik ważniejszych rukowodiaszczich materialow po buchgalterskomu uczotu**. (Zbiór ważniejszych podręcznych materiałów z zakresu rachunkowości), wyd. III przerobione — Moskwa, 1947, Gosplanizdat. 80, s. 577.

Treść: 1) Ogólne zagadnienia organizacji rachunkowości. 2) Prawa, obowiązki i odpowiedzialność pracowników rachunkowości. 3) Otwarcie, rejestracja, łączenie, rozdział oraz likwidacja instytucji i przedsiębiorstw, przekazanie spraw przy zmianie kierownictwa. 4) Przekazywanie przedsiębiorstw państwowych, budynków i urządzeń, asekuracja majątku. 5) Urządzenia i materiały. 6) Budowa kapitalna. 7) Amortyzacja, remont kapitalny i pozaplanowe inwestycje kapitalne. 8) Kredytowanie, rozrachunki, środki pieniężne. 9) Wpłaty podatkowe i niepodatkowe instytucji

- gospodarczych do budżetu. 10) Socjalistyczna dyscyplina pracy. Czas pracy i odpoczynku. Ochrona pracy. Państwowe ubezpieczenia społeczne. 11) Etaty. Płace zarobkowe. Przeniesienie do innej pracy, gwarancje i odszkodowania. 12) Delegacje służbowe. Sumy do wyliczenia. 13) Umowy i dyscyplina umowna. Ustalenie cen i sprzedaży. Arbitraż. Ściąganie zaległych należności. 14) Sprawozdania finansowe i bilans. Przechowywanie dokumentów i sprawozdań. 15) Koszty produkcji i ich kalkulacja, koszty obrotu. 16) Kontrola i rewizja.
24. **Sprawocznik po osnownym woprosam finansowej raboty i podriadnych stroitielnych organizacij** (Informator o podstawowych zagadnieniach działalności finansowej organizacji budowlanych) — Moskwa, 1948, Strojizdat. 80, s. 235.
- Treść: 1) Główne zadania działalności finansowej przedsiębiorstw prowadzących zlecane roboty budowlane. 2) Środki obrotowe własne. 3) Zaliczki zleciodawców. 4) Kredytowanie przez Bank Przemysłowy. 5) Kredytowanie przez Bank Państwowy. 6) Kredytowanie przez banki komunalne i rolne. 7) Definicja środków obrotowych własnych i krótka analiza sytuacji finansowej organizacji budowlanej. 8) Rozrachunki ze zleciobiorcami. 9) Rozrachunki między generalnymi przedsiębiorcami a przedsiębiorstwami wykonującymi roboty z ich zlecenia. 10) Pokrycie wydatków organizacji budowlanych, nie przewidzianych w poszczególnych obliczeniach preliminarzy. 11) System rozrachunków z organizacjami budowlanymi za produkcję i usługi przedsiębiorstw wytwórczych. 12) Potrącenia od dochodów. 13) Dotacje państwowe. 14) Finansowanie wydatków kapitalnych. 15) Plan finansowy. 16) Regulowanie i mobilizacja środków organizacji budowlanych. 17) System należności za usługi podstawowych przedsiębiorstw i organizacji budowlanych, uiszczanych przez szkoły rzemieślnicze i kolejowe oraz szkoły F. Z. O. Ministerstwa Rezerw Pracy.
25. **Stockij W. I. — Bałans promyszliennowo priedprijatja i jewo analiz.** (Bilans przedsiębiorstwa i jego analiza). — 1941, Ogiz. — Gospolitizdat. 80, s. 126.
- Treść: 1) Ogólne pojęcie o bilansie; treść aktywów i pasywów. 2) Podstawowe zasady sporządzania bilansu. 3) Bilans i system kont. 4) Pozycje bilansowe i pozabilansowe, rachunek strat i zysków i jego znaczenie. 5) Klasyfikacja bilansów według ich rodzajów. Sporządzanie bilansu obrotowego i „szachowego”. 6) Inwentaryzacja i ocena pozycji bilansowych. 7) Zadania analizy bilansu. 8) Bilans przedsiębiorstwa przemysłowego. 9) Wnioski wypływające z bezpośredniego zaznajomienia się z bilansem. 10) Analiza wykorzystania środków obrotowych. 11) Analiza wykorzystania środków podstawowych. 12) Analiza przestrzegania ustalonych norm. 13) Analityczny rozbiór bilansu i analiza właściwego wykorzystania środków. 14) Efektywność wykorzystania i czas obrotu środków w różnych fazach obrotu. 15) Zagadnienie płynności bilansu w systemie kapitalistycznym i w radzieckiej gospodarce narodowej. 16) Analiza położenia finansowego. 17) Analiza pozaoperacyjnych strat i akumulacji.
26. **Sumcow A. I. — Choziajstwienniku o buchgalterskom ucztie i analizie bałansa promyszliennowo priedprijatja.** (Pracownik gospodarczy — o rachunkowości i analizie bilansu przedsiębiorstwa przemysłowego). — Moskwa, 1941, Gosplanizdat. 80, s. 127.
- Treść: 1) Podstawy rachunkowości przedsiębiorstwa przemysłowego. 2) Analiza bilansu przedsiębiorstwa przemysłowego.
27. **Szier I. D. — Finansirowanje kapitalnych wostanowitielnych rabot w promyszliennosti.** (Finansowanie odbudowy kapitalnej w przemyśle) — Moskwa, 1945, Gosfinizdat. 80, s. 45.
- Treść: 1) Źródła finansowania kapitalnej odbudowy. 2) Metody finansowania robót odbudowy. 3) Zagadnienie kosztów robót odbudowy.
28. **Szieriemietiewskij D. M. — Osnownyje elementy wnutrizawodskowo planirowanija** (Podstawowe elementy planowania wewnątrz przedsiębiorstwa). — Moskwa, 1946, Gosfinizdat. 80, s. 83.
- Treść: 1) Organizacja planowania socjalistycznego w ZSRR. 2) Organizacja zarządu i planowania w przedsiębiorstwach socjalistycznych. 3) Plan produkcji. 4) Plan robót instalacyjnych. 5) Planowanie pracy i płac. 6) Plan zaopatrzenia materiałowego. 7) Planowanie kosztów własnych produkcji przemysłowej. 8) Plan finansowy.
29. **Sziszow W. — Uczot proizwodstwa i kalkulacja siebiestoimosti.** (Rachunkowość produkcji).

- cji i kalkulacja kosztów) — Moskwa, 1944, Gosplanizdat. 80, s. 54.
Treść: 1) Wstęp. 2) Rachunek pierwotny i dokumentacja procesów produkcyjnych. 3) Rachunek wytworu. 4) Rachunek ruchu części wytworu. 5) Rachunek materiałów i półfabrykatów w produkcji. 6) Rachunek partii gotowych wyrobów. 7) Zbiórca rachunek kosztów produkcji i kalkulacji kosztów własnych. 8) Rachunek i rozdział kosztów wydziałowych i ogólnozakładowych. 9) Koszty uruchomienia produkcji nowych typów wyrobów. 10) Rachunek zamówień. 11) Rachunek części i użycia ich do produkcji. 12) Normatywny rachunek produkcji. 13) Rachunek produkcji oparty na limitach.
30. **Tatur S. i Krasnow L. — Uczot osnovnych sriedstw promysliennych priedpriatij.** (Rachunkowość podstawowych środków przedsiębiorstw przemysłowych). wyd. II uzupełnione — Moskwa, 1948, Gosplanizdat. 80, s. 78.
Treść: 1) Zagadnienia rachunkowości środków podstawowych. 2) Klasyfikacja i ocena środków podstawowych. 3) Dokumentowanie operacji dokonywanych środkami podstawowymi. 4) Rachunek analityczny środków podstawowych. 5) Rachunek syntetyczny środków podstawowych. 6) Sprawozdania o zmianach i wykorzystaniu środków podstawowych. 7) Powiązanie rachunków w zakresie operacji środkami podstawowymi.
31. **Turieckij Sz. Ja. — Planirovanje siebiestoi-mosti** (Planowanie kosztów własnych) — Moskwa, 1941, Gosplanizdat. 80, s. 113.
Treść: 1) Koszty własne i rachunek gospodarczy. 2) Walka ze stratami i wskaźniki jakościowe planu. 3) Czynniki obniżenia kosztów własnych. 4) Klasyfikacja wydatków na produkcję i elementy kosztów własnych. 5) Rozdział kosztów i zagadnienia kalkulacji. 6) Metodyka planowania obniżenia kosztów własnych. 7) Plan kosztów i koszty własne produkcji. 8) Kontrola wykonania planu według kosztów własnych.
32. **Wiejzman N. R. — Bałansy kapitalistycznych priedpriatij (ich postrojenje, ocienka, publikacija i analiz).** (Bilanse przedsiębiorstw kapitalistycznych, ich budowa, ocena, ogłaszanie i analiza). — Moskwa, 1947, Gosplanizdat. 80, s. 107.
Treść: 1) Budowa pasywów w bilansach przedsiębiorstw kapitalistycznych. 2) Budowa aktywów w bilansach przedsiębiorstw kapitalistycznych. 3) Wyszczególnienie i sposoby rozmieszczenia pozycji w bilansach przedsiębiorstw kapitalistycznych. 4) Rachunek wyników jako część sprawozdania o położeniu finansowym przedsiębiorstwa kapitalistycznego. 5) Ocena pozycji bilansowych (zagadnienie realności bilansów w praktyce przedsiębiorstw kapitalistycznych). 6) Rewizja bilansów. 7) Ogłaszanie bilansów przedsiębiorstw kapitalistycznych. 8) Analiza bilansów przedsiębiorstw kapitalistycznych. 9) Sprawozdania roczne przedsiębiorstw kapitalistycznych jako źródło informacji gospodarczej.
33. **Wiejsman M. I. — Tieoria buchgalterskowo uczota** (Teoria rachunkowości) wyd. II. — Moskwa, 1946, Wsesojuznoje Koopieratiwnoje Objedinionnoje Izdatielstwo. 80, s. 135.
Treść: 1) Pojęcie rachunkowości gospodarczej. 2) Przedmiot i podstawy metody rachunkowości. 3) Klasyfikacja kont. 4) Dokumenty, formy i technika rachunkowości. 5) Sprawozdania rachunkowe.
34. **Wieselowski B. B., Fajnbierg A. I., Fiłatow N. L. i Dlin A. M. — Analiz choziazstwennoj diejatielnosti kommunalnych priedpriatij.** (Analiza działalności gospodarczej przedsiębiorstw komunalnych) — Moskwa—Leningrad, 1947, Izdatielstwo Ministerstwa Kommunalnowo Choziazstwa RSFSR. 80, s. 227.
Treść: 1) Zadania, metody i technika analizy działalności gospodarczej przedsiębiorstw komunalnych. 2) Przedsiębiorstwa komunalne. 3) Analiza wykonania programu produkcyjnego przedsiębiorstw komunalnych. 4) Analiza składu personelu, wydajności i płac. 5) Analiza kosztów własnych produkcji (usług) przedsiębiorstw komunalnych. 6) Analiza taryf na usługi (produkcję) komunalne. 7) Analiza położenia finansowego i wyników finansowych działalności przedsiębiorstw komunalnych. 8) Ogólna ocena działalności przedsiębiorstwa. 9) Analiza działalności gospodarczej administracji domów.
35. **Wygodskij S. L. — Sriedniaja pribyl i ciena proizwodstwa** (Przeciętny dochód i cena produkcji) — 1947, Ogiz. 160, s. 76.
Treść: 1) Wydatki produkcyjne i dochód. 2) Norma zysku. 3) Czynniki określające normę zysku. 4) Wpływ obrotu na normę zysku. 5) Oszczędność w zastosowaniu kapitału stałego. 6) Organiczna różnorodność budowy kapitału w różnych gałęziach produkcji i wpływające

stąd różnice w normach. 7) Powstawanie przeciętnej normy zysku i przekształcanie wartości towarów w cenę produkcji. 8) Wyrównanie ogólnej normy zysku przez konkurencję. 9) Popyt i podaż. Odchylenie cen rynkowych od wartości rynkowej i ceny produkcji. 10) Pozorna sprzeczność między I a III t. „Kapitału”. 11) Prawo tendencji normy zysku do obniżania się. 12) Rozwój wewnętrznych sprzeczności tego prawa.

36. **Zebrak M. Ch.** — *Kratkij kurs buchgaltersko-wo uczota.* (Krótki wykład rachunkowości), wyd. II poprawione. — Mińsk, 1948, Gosudarstwennoje Izdatielstwo BSSR. 80, s. 228.
Treść: 1) Przedmiot, metoda i technika rachunkowości. 2) Rachunek środków pieniężnych. 3) Rachunek płac. 4) Rachunek materiałów i półfabrykatów. 5) Rachunek środków podstawowych, szybko zużywalnych. 6) Rachunek produkcji. 7) Kalkulacja kosztów. 8) Rachunek sprzedaży wyrobów gotowych i rozrachunków związanych ze sprzedażą. 9) Źródła środków przedsiębiorstwa. 10) Sprawozdawczość przedsiębiorstwa.

CZĘŚĆ III.

WYDAWNICTWA W JĘZYKU FRANSUSKIM.

1. **Belvaux Paul - A.** — *Traité complet de controles et expertises comptables.* Industrie — Commerce — Banque — Expertise en matière de crédit. (4-e édition). — Paris (1946), Dunod. 80, s. 522
Treść: 1) Kontrola. Biegły księgowy. Kontrola wstępna. 2) Praktyka kontroli. Przebieg kontroli. Kontrola w przemyśle. 3) Kontrola przedsiębiorstwa handlowego. Kontrola wewnętrzna. Kontrola materiału cyfrowego. Rewizja bilansu oraz rachunku strat i zysków. 4) Technika kontroli w bankach. Sprawdzanie ksiąg w bankach. Ekspertyza w zakresie kredytu handlowego. 5) Kontrola organizacji i administracji przedsiębiorstwa. Układanie sprawozdań. 6) Procedura ekspertyzy sądowej.
2. **Bourquin Maurice** — *Traité de comptabilité industrielle avec application des prix de revient standard* — Paris, 1947, Dunod. 80, s. IX, 309.
Treść: 1) Plan kont. 2) Obliczanie norm kosztów własnych. 3) Przykłady zastosowania norm kosztów własnych.
3. **Brunerie Georges** — *Organisation et réorganisation des entreprises* — Paris, 1947, Colmann-Lévy. 80, s. 343.
Treść: 1) Nauka organizacji. 2) Organizacja zdrowych przedsiębiorstw. 3) Przedsiębiorstwa chore. 4) Reorganizacja przedsiębiorstw chorych. 5) Bibliografia.
4. **Chapuis Jacques** — *Le classement au service des entreprises* — Neuchatel (1945) Delachaux & Niestlé. 80, s. 112.
Treść: 1) Ogólne zasady naukowej klasyfikacji. 2) Klasyfikacja dokumentów.
5. **Dalsace André** — *Le Bilan. Le Compte de profits et pertes. Le Compte d'exploitation.* Paris (1947), La Bibliothèque Française. 160, s. 140.
Treść: 1) Przedsiębiorstwo i jego majątek. 2) Zasadnicze składniki bilansu. 3) Ocena. 4) Amortyzacja. 5) Bilans wzorcowy. 6) Przewartościowanie bilansu. 7) Rachunek eksploatacji. 8) Rachunek strat i zysków, 9) Przykłady praktyczne.
6. **Dalsace André** — *Le Bilan, sa structure, ses éléments* — Paris (1946), Foucher. 80, s. 285.
Treść: 1) Ogólne wiadomości o inwentarzu i bilansie. 2) Aktywa i pasywa. 3) Ocena wartości bilansowych. Aktywa i pasywa warunkowe. 4) Kapitał własny. 5) Rola bilansu i jego sporządzanie. 6) Bibliografia.
7. **Encyclopédie de la Direction des Entreprises.** Tome I. Les salaires (par L. Danty-Lafrance et J. Danty-Lafrance) — Lausanne (1946) Roth. 80, s. 218.
Treść: 1) Wiadomości ogólne. 2) Systemy płac. 3) Inne sposoby wynagradzania personelu. 4) Tendencje nowoczesne.
8. **Fau Alain** — *Le Salaire proportionnel* — Paris, 1945, Presses Universitaires de France. 80, s. 133.
Treść: 1) Przeszłość. 2) Wykład ogólny teorii płacy proporcjonalnej. 3) Zastosowania płacy proporcjonalnej. 4) Dyskusja nad systemem płacy proporcjonalnej.
9. **Flury Hermann** — *Vérifications et expertises en matière de livres comptables et de bilan* (tłumaczenie z niemieckiego) Neuchatel (1944), Delachaux & Niestlé. 80, s. 142.
Treść: 1) Metody pracy eksperta. 2) Badanie środków płynnych i papierów wartościowych. 3) Badanie wierzytelności i zobowiązań. 4) Badanie zapasów towarów i surowców. 5) Badanie kapitałów własnych. 6) Sprawozdanie eksperta finansowego. 7) Bibliografia.

10. **Hanon de Louvet Charles — Analyse et discussion de bilans à l'usage de la pratique et de l'enseignement** — Paris, 1939, Dunod. 8°, s. 479.

Treść: 1) Przepisy prawne. Komentarze i pierwsze wnioski. 2) Zapasy. 3) Papiery wartościowe i udziały finansowe. 4) Kapitał obrotowy. Wypłacalność. Płynność. 5) Amortyzacja konieczna. 6) Amortyzacja fakultatywna. 7) Rezerwy. 8) Rezerwy na ryzyko bieżące i rezerwy matematyczne. 9) Obligacje. 10) Konta ewidencyjne. 11) Porównywanie bilansów. 12) Sanacja finansowa. 13) Zwrot kapitału zakładowego. 14) Amortyzacja kapitału zakładowego. 15) Rachunek strat i zysków. 16) Podział zysków. 17) Uwagi o niewłaściwym używaniu nadwyżek wynikających z nadania charakteru nieruchomości. 18) Dywidenda fikcyjna. 19) Wydajność i rentowność. Konkluzje. Reformy bilansu.

11. **Lair Louis — Analyses de bilans industriels et financiers** (3-me éd.) Paris, 1947, Presses Universitaires de France. 8°, s. 320.

Treść: 1) Przypomnienie zasadniczych pojęć buchalteryjnych. 2) Bilans. 3) Badanie bilansu. 4) Ogłaszanie bilansu. 5) Wnioski z badania bilansu. 6) Przykłady analizy bilansów w oparciu o dokumenty. 7) Porównywanie bilansów. 8) Porównywanie rachunków eksploatacji oraz strat i zysków. 9) Ekspertyza w siedzibie przedsiębiorstwa.

12. **Lair Louis — Organisation des services comptables.** — Paris, 1946, Presses Universitaires de France. 8°, s. 290.

Treść: 1) Przedsiębiorstwo. 2) Księgowość i prowadzenie ksiąg. 3) Metody księgowości. 4) Rozwój techniki księgowania. 5) Organizacja księgowości. 6) Księgowość przebitkowa. 7) Maszyny do liczenia i księgowania.

13. **Martin Germain et Simon Philippe — Le Chef d'entreprise. L'évolution de son rôle au XX-e siècle** — Paris (1946), Flammarion. 8°, s. 343, 1 nlb.

Treść: 1) Wstęp. 2) Pojęcia podstawowe. Przedsiębiorstwo jednostkowe. Przedsiębiorstwo kolektywne. Zysk. 3) Rola przedsiębiorcy w oświeceniu doktryn ekonomicznych. 4) Zagadnienie reform struktury. 5) Wnioski.

14. **Paris Gustave — Le Prix de revient dans l'industrie** — Neuchâtel (1946), Delachaux & Niestlé. 8°, s. 203.

Treść: 1) Zagadnienia ogólne. 2) Surowce i materiały pomocnicze. 3) Praca i płace. 4)

Wydatki różne. 5) Ogólne koszty wytwarzania. 6) Koszt własny wytwarzania. 7) Ogólne koszty handlowe, koszt własny handlowy i normalna cena sprzedaży. 8) Wydatki bezpośrednie. 9) Współczynniki ogólnych kosztów wytwarzania i ogólnych kosztów handlowych. 10) Koszt własny. 11) Koszt własny a polityka sprzedaży. 12) Koszt własny a cena inwentarzowa. 13) Koszt własny a zakup urządzeń. 14) Koszt własny a kontrola wydajności. 15) Bibliografia.

15. **Paris Gustave — La Participation des salariés aux responsabilités de l'entrepreneur.** Pragma — Publications de l'Institut de Science Economique Appliquée — Paris 1947, Presses Universitaires de France. 8°, s. 217.

Treść: 1) Analiza funkcji przedsiębiorstwa kapitalistycznego. 2) Udział w funkcjach społecznych i technicznych. 3) Udział w funkcjach handlowych i finansowych. 4) Udział w wynikach eksploatacji.

16. **Pauwels Marcel — Analyse de l'exploitation. Productivité — Rentabilité — Efficience — Sécurité financière.** A l'usage de la pratique et de l'enseignement (3-me éd.) Bruxelles (1947), Les Editions. 8°, s. 290.

Treść: Wstęp. 1) Kapitał i dochód przedsiębiorstwa. 2) Elementy produktywności ekonomicznej. 3) Metody kontroli wewnętrznych czynników produktywności ekonomicznej. 4) Eksploatacja i finansowe wymogi przedsiębiorstwa. 5) Bibliografia.

17. **Rey Alvarez Raoul — L'Inventaire et la formation du bilan.** — Paris, Dunod. 8°, s. 122.

Treść: 1) Od kont do inwentarza. 2) Inwentarz. 3) Ocena wartości. 4) Od inwentarza do bilansu. 5) Bilans. 6) Budowa bilansu.

18. **Salaire et rendement.** Pragma — Publications de l'Institut de Science Economique Appliquée — Paris, 1947, Presses Universitaires de France. 8°, s. 234.

Treść: Wstęp: człowiek, jego płaca i wydajność. I. Wydajność: 1) Cechy działania pracownika. 2) Aspekty produktywności. 3) Warunki wydajności. II. Płaca: 1) Techniczny aspekt płacy. 2) Ekonomiczny aspekt płacy. 3) Społeczny aspekt płacy. III. Człowiek: 1) Równowaga człowieka a płaca. 2) Równowaga człowieka a ogólne warunki życia. 3) Wnioski ogólne.

19. **Strohl Pierre — Introduction à la comptabilité des entreprises** — Paris 1943, Sirey, 8°, s. VIII, 213, 1 nlb.

Treść: 1) Bilans majątku prywatnego. 2) Bilans przedsiębiorstwa. 3) Zmiany nadwyżki bilansowej. 4) Struktura bilansu. 5) Amortyzacja. 6) Analiza bilansu. Rezerwy ukryte. 7) Dynamiczna analiza bilansu. 8) Zasada księgowości podwójnej. 9) Zmiany substancji materialnej. 10) Inne zmiany wartości bilansowych. 11) Mechanizm księgowości podwójnej. Chwilowe rozbieżności między księgami a bilansem. 12) Algebra buchalteryjna: debet i credit.

20. **Valley Jean — Amortissement. Autofinancement. Dévaluation.** — Paris, 1946, Dunod. 80, s. 104.

Treść: I. Fundusz amortyzacyjny: 1) Rezerwy. Amortyzacja. 2) Materiałowy fundusz renowacyjny. 3) Rezerwy wyrównawcze na wypadek likwidacji przedsiębiorstwa. II. Samofinansowanie. III. Dewaluacje pieniądza: 1) Dewaluacje w latach 1919—1940. 2) Ich wpływ na księgowość. IV. Uwagi różne.

21. **Villard Henri — L'Exactitude et la sincérité des bilans. Le Plan comptable.** — Paris, 1947, Sirey. 80, s. VIII, 120

CZĘŚĆ IV.

WYDAWNICTWA W JĘZYKU ANGIELSKIM.

1. **Accountants' Handbook.** 3rd edition. Edited by W. A. Paton — New York, 1948, The Ronald Press Co. 160, s. XIII, 1505.

Treść: 1) Sprawozdania finansowe — forma i treść 2) Sprawozdania finansowe — analiza. 3) Określenie dochodu. 4) Zbyt i inne rodzaje przychodu. 5) Koszty produkcji. 6) Koszty rozprowadzenia towarów. 7) Gotówka. 8) Należności. 9) Inwestycje. 10) Zapasy. 11) Grunty, złoża mineralne i lasy. 12) Budynki i urządzenia. 13) Deprecjacja. 14) Oszacowanie zakładu wytwórczego. 15) Aktywa niematerialne. 16) Zobowiązania bieżące. 17) Zobowiązania stałe. 18) Kapitał. 19) Zysk, rezerwy, dywidendy. 20) Sprawozdania o położeniu gospodarczym grup przedsiębiorstw. 21) Budżetowanie. 22) Systemy księgowości. 23) Księgowość spółek. 24) Rachunkowość państwowa. 25) Księgowość powiernicza. 26) Metody matematyczne i tablice.

2. **Bell William — Cost and financial accounts and their reconciliation** (2nd ed., new and enlarged) — London, 1947, Gee & Co Ltd. 80, s. 315

Treść: 1) Wstęp. 2) Materiały. 3) Wydatki bezpośrednie. 4) Praca. 5) Wynagrodzenie zależne od wyniku pracy. 6) Płaca a urlopy. 7) Praca nadliczbowa i przerwy w pracy. 8) Koszty ogólne produkcji; ogólne zasady i metody ich pokrywania. 9) Księgowanie wydatków na kontach kosztów ogólnych. 10) Konta wydatków produkcyjnych. 11) Zbieranie i rozdział wydatków produkcyjnych. 12) Ustalanie zasad amortyzacji maszyn. 13) Deprecjacja. 14) Odsetki od kapitału. 15) Ogólne koszty administracji. 16) Księgowanie kosztów wydziałowych. 17) Koszty w hutach. 18) Przykłady kosztów robót wydzielonych. 19) Księgowanie kosztów a księgowość finansowa; ich powiązanie.

3. **Bigg Walter W. — Cost accounts** (5th edition) — London, 1946, Macdonald & Evans. 80, s. XII, 308.

Treść: 1) Zasady obliczania kosztów. 2) Materiały. 3) Praca. 4) Wydatki bezpośrednie. 5) Wydatki pośrednie. 6) Koszty ogólne. 7) Koszty robót wydzielonych. 8) Koszty wydziałowe. 9) Koszty w księgowości podwójnej. 10) Powiązanie kont kosztów z księgowością finansową. 11) Koszty produkcji jednego wytworu i koszty produkcji usług. 12) Normy kosztów. 13) Dodatek: słownictwo odnoszące się do kosztów.

4. **Blocker John G. — Cost accounting.** 2nd edition. — New York, 1948, McGraw-Hill, 80, s. XV, 733.

Treść: 1) Podstawy księgowania kosztów. 2) Księgowanie kosztów produkcji. 3) Księgowanie kosztów rozprowadzenia towarów i kosztów administracyjnych. 4) Szczególne zastosowania rachunkowości kosztów. 5) Bibliografia.

5. **Blocker John G. — Essentials of cost accounting.** 1st edition. — New York and London, 1942, McGraw-Hill. 80, s. XV, 430.

Treść: 1) Podstawy kontroli kosztów. 2) Księgowanie kosztów produkcji. 3) Księgowanie kosztów administracyjnych i kosztów rozprowadzenia towarów. 4) Bibliografia.

6. **Brown Edward — Introduction to business management,** a handbook addressed particularly to secretaries of industrial concerns, and commercial students. — London, 1939, Sir Isaac Pitman & Sons Ltd. 80, s. 154.

Treść: 1) Sekretarz jako organizator. 2) Korespondencja. 3) Organizacja korespondencji. 4) Korespondencja — sekretariat i wydział

cen. 5) Kontrola. 6) Registratura. 7) Wydział zamówień. 8) Ekspedycja i fakturowanie. 9) Wydział księgowości. 10) Wydział zakupów. 11) Reprezentacja zewnętrzna. 12) Reklama. 13) Płace i inne koszty. 14) Ubezpieczenia. 15) Urządzenia oszczędzające pracę ludzką. 16) Organizacja kierownictwa. 17) Zebrania zarządu. 18) Zebrania ogólne. 19) Bibliografia.

7. **Finney H. A. — Principles of accounting.** Introductory (revised edition) — New York, 1942, Prentice Hall, Inc. 8°, s. XV, 639.

Treść: 1) Konta aktywów, pasywów i czystego zysku. 2) Konta ilustrujące zmiany nadwyżki — zapisywanie do dziennika i księgowanie właściwe. 3) Zestawienia — zamykanie ksiąg. 4) Czynności handlowe. 5) Konta towarowe. 6) Weksle zwykłe. 7) Księgi pierwotne specjalne — zwroty i kredyty dla odbiorców. 8) Koszty transportu — rabaty — klasyfikacja wydatków. 9) Weksle ciągnięte. 10) Rozliczenia międzyokresowe. 11) Rezerwy dłużników wątpliwych i zmiany cen. 12) Konta zbiorcze. 13) Rubryki specjalne w książkach kasowych — rejestr weksli i konta zbiorcze. 14) Książki i rubryki specjalne — operacje wydziałowe. 15) System dowodów buchalteryjnych. 16) Formy organizacji przedsiębiorstwa — przedsiębiorstwa jednostkowe i spółki osobowe. 17) Spółki kapitałowe. 18) Konta produkcji. 19) Układ dziesiętny kont — kontrola wydatków. 20) Gotówka. 21) Należności i płatności. 22) Inwentarze — straty wskutek pożaru — inna metoda zapisywania rozliczeń międzyokresowych. 23) Kontrola kosztów wytwarzania. 24) Aktywa niezmiennicze. 25) Papiery wartościowe, fundusz amortyzacyjny i rezerwy funduszu amortyzacyjnego. 26) Sprzedaż przez agentów. 27) Księgowość przedsiębiorstwa — zapiski poufne — analiza zestawień. 28) Dodatek.

8. **Further studies in industrial organization** — edited by M. P. Fogarty — London, 1948, Methuen & Co. Ltd. 8°, s. IX, 228.

Treść: Wstęp. 1) Przemysł młynarski. 2) Przemysł rybny. 3) Przemysł wydobywczy i obróbki granitu. 4) Przemysł browarniczy w Edynburgu.

9. **Heckert J. Brooks—Business budgeting and control**—New York (1946), The Ronald Press Co. 8°, s. IX, 546.

Treść: 1) Cel budżetowania. 2) Podstawowe

aspekty budżetowania. 3) Ustalenie polityki. 4) Elastyczność budżetu. 5) Metoda planowania zbytu. 6) Ogólna sytuacja handlowa a plan zbytu. 7) Badanie rynku. 8) Towary, ceny i metody sprzedaży. 9) Polityka i program sprzedaży. 10) Normy zbytu i jego kontrola. 11) Plan kosztów rozprowadzenia towarów. 12) Analiza kosztów rozprowadzenia. 13) Normy kosztów rozprowadzenia. 14) Budżet reklamy. 15) Budżet produkcji. 16) Normy kosztów produkcji i ich kontrola. 17) Budżet materiałów i zapasów. 18) Budżet pracy. 19) Budżet kosztów produkcji. 20) Budżet zakładu wytwórczego i urzędów. 21) Budżet wydatków administracyjnych i finansowych. 22) Plan finansowy. 23) Skrót budżetu i sprawozdania. 24) Zadania.

10. **Henrici Stanley B. — Standard costs for manufacturing** — New York and London, 1947, Mc Graw-Hill Book Company, Inc. 8°, s. IX. 289.

Treść: 1) Pojęcie norm kosztów. 2) Ustalenie kont. 3) Rozwinięcie systemu norm kosztów. 4) Ujęcie norm kosztów. 5) Ustalenie norm dla pracy bezpośredniej i pośredniej. 6) Ustalenie norm materiałowych. 7) Ustalenie norm kosztów produkcji i innych usług. 8) Ustalenie norm zużycia paliwa i energii. 9) Koszty ogólne. 10) Zastosowanie norm w działalności praktycznej. 11) Księgowanie norm kosztów. 12) Wprowadzenie do analizy odchyleń. 13) Odchylenia kosztów pracy. 14) Odchylenia kosztów materiałowych. 15) Odchylenia kosztów usług i kosztów ogólnych. 16) Budżety. 17) Normy ustalone przez inspektorów. 18) Zastosowanie norm ustalanych przez inspektorów. 19) Różne uwagi.

11. **Lawrence F. C. and Humphreys E. N. — Marginal costing** — London, 1947, Macdonald & Evans 8°, s. VII. 117.

Treść: 1) Co to jest koszt krańcowy. 2) Technika kosztów całkowitych. 3) Szkic historyczny. 4) Podstawowe dane obliczania kosztów. 5) Jak oznaczać koszty krańcowe. 6) Rozliczenia końcowe. 7) Rozliczenia końcowe umowne. 8) Krańcowe ujęcie rachunku zysku operacyjnego brutto i zysku netto. 9) Rachunki miesięczne. 10) Ocena zapasów i robót w toku. 11) Produkcja, zbyty i ogólne kierownictwo. 12) Obliczanie kosztów krańcowych i ich związek z wyznaczeniem cen. 13) Ustalenie cen w praktyce.

12. **Lawrence W. B. — Cost accounting** (revised edition) — New York, 1944, Prentice—Hall, Inc. 8°, s. XVII, 598.

Treść: 1) Potrzeba i znaczenie księgowania kosztów. 2) Systemy i klasyfikacja kosztów. 3) Klasyfikacja kont. 4) Książki pomocnicze i rejestracja kosztów. 5) Zasady księgowania kosztów poszczególnych zamówień. 6) Księgowanie materiałów. 7) Zapasy i ich zużycie. 8) Ocena materiałów. 9) Księgowanie kosztów robocizny. 10) Specyficzne cechy księgowania kosztów robocizny. 11) Księgowanie kosztów ogólnych produkcji. 12) Rozliczenie kosztów poszczególnych wydziałów. 13) Rozdział kosztów ogólnych produkcji w stosunku do produktów. 14) Kontrola kosztów dystrybucji. 15) Zamknięcia miesięczne. 16) Przygotowanie zestawień analitycznych. 17) Zestawienia porównawcze. 18) Księgowanie kosztów wydziałowych. 19) Normy kosztów. 20) Analiza odchyień. 21) Księgowanie norm kosztów. 22) Systemy szacunku kosztów. 23) Rozważania specjalne. 24) Oprocentowanie inwestycji. 25) Metody graficzne. 26) Ułatwienia dla kontroli księgowości. 27) Metody jednolite. 28) 126 praktycznych zadań z dziedziny księgowania kosztów. 29) Ćwiczenia praktyczne.

13. **Lyle Philip — Regression analysis of production costs and factory operations** (2nd edition, revised)—Edinburgh and London, 1946, Oliver & Boyd Ltd. 8°, s. XII, 204.

Treść: 1) Wstęp. 2) Przygotowanie danych. 3) Analiza zmian w krótkich okresach czasu. 4) Dodatkowe zmienne ewentualne. 5) Dokładność szacunków. 6) Kwintesencja analizy. 7) Analiza zmian w długich okresach czasu. 8) Poziomy cen i płac. 9) Koszty jednostkowe. 10) „Punkty zabłąkane”. 11) Przykłady. 12) Zakończenie. 13) Dodatek I. 14) Dodatek II. 15) Zbiór równań. 16) Wykresy. 17) Objasnienia.

14. **Paula, F. R. M. de — The principles of auditing** (10th ed. with additional appendix) — London, 1944 (?), Sir Isaac Pitman & Sons, Ltd. 8°, s. XX, 356.

Treść: 1) Wprowadzenie. 2) Kontrola i badanie dowodów buchalteryjnych. w praktyce. 3) Rachunek strat i zysków i bilans. 4) Ocena i sprawdzanie aktywów. 5) Ocena i sprawdzanie zapasów i robót w-toku czyli inwentarzy. 6) Deprecjacja, rezerwy i fundusz amortyzacji.

cyjny. 7) Przepisy „The Companies Act” z 1929 r., odnoszące się w szczególności do rewidentów ksiąg. 8) Zagadnienia specjalne związane z rewizją spółek według „The Companies Act” z 1929 r. 9) Zyski objęte dywidendą. 10) Sytuacja prawna rewidentów. 11) Forma przedstawiania rachunku spółek holdingowych. 12) Rewizja rachunków spółek holdingowych. 13) Uzupełnienia.

15. **Production Handbook**, edited. by L. P. Alford and John R. Bangs — New York, 1945, The Ronald Press Co. 16°, s. XV, 1676.

Treść: 1) Organizacja przedsiębiorstwa przemysłowego. 2) Planowanie i kontrola produkcji. 3) Systemy kontroli produkcji. 4) Zakupy. 5) Kontrola i standaryzacja materiałów. 6) Zarządzanie zapasami. 7) Badanie zużycia czasu i analiza działania. 8) Badanie ruchu i upraszczanie pracy. 9) Inspekcja. 10) Kontrola jakości. 11) Projektowanie zakładu przemysłowego. 12) Maszyny. 13) Narzędzia i urządzenia. 14) Używanie materiałów. 15) Planowanie robót. 16) Ocena pracy. 17) Ocena pracowników. 18) Planowanie płac. 19) Prowadzenie przedsiębiorstwa przemysłowego. 20) Klasyfikacja i symbole. 21) Zasady zarządzania. 22) Mierzenie wykonania robót. 23) Koszty wytwarzania. 24) Budżety przedsiębiorstwa przemysłowego. 25) Personel przedsiębiorstwa przemysłowego.

16. **Rose T. G. The internal finance of industrial undertakings** — London, 1947, Sir Isaac Pitman & Sons, Ltd. 8°, s. XIV, 242.

Treść: 1) Pieniądz w przedsiębiorstwie. 2) Źródła informacji. 3) Ruch pieniądza. 4) Wyłaniające się zagadnienia. 5) Kontrola finansów wewnętrznych. 6) Bibliografia.

17. **Singer H. W. — Standardized accountancy in Germany** — Cambridge at the University Press, 1943, National Institute of Economic and Social Research, Occasional Papers V. 8°, s. 68.

Treść: 1) Wstęp. 2) Wprowadzenie jednolitego systemu w Niemczech. 3) Zarys systemu. 4) Pewne trudności. 5) Zasadnicze cechy niemieckich metod księgowania. 6) Jednolite księgowanie kosztów w niemieckiej gospodarce wojennej. 7) System jako narzędzie polityki państwowej. 8) Normalizacja w świetle aktualnych doświadczeń brytyjskich. 9) Potrzeba ulepszenia księgowości produkcji wojennej. 10) Dodatki: a. Organizacja „grup”. b. „Arkusz kosztów produkcji” c. „Plan

kont". d. Słowniczek niemieckich terminów buchalteryjnych.

18. **Wheldon H. J. — Business statistics and statistical method** (3rd ed.) — London, 1946, Macdonald & Evans 80, s. IX, 233.

Treść: 1) Wstęp. 2) Przygotowanie do zbierania danych. 3) Źródła danych. 4) Metoda reprezentacyjna. 5) Ujęcie informacji statystycznych. 6) Ujęcie w formie tabel. 7) Konstrukcja tabel. 8) Przygotowanie materiału liczbowego do sporządzania tabel. 9) Metody graficzne. 10) Dokładność i przybliżenie. 11) Przeciętne. 12. Liczby wskaźnikowe. 13) Mierzenie odchyleń od przeciętnej. 14) Korelacja. Związki między seriami danych. 15) Zmiany w czasie i trendy. 16) Budżety przedsiębiorstwa i ich kontrola. 17) Statystyki publiczne. 18) Inne rodzaje przedstawień graficznych. 19) Logarytmy i ich użycie. 20) Znaki statystyczne. 21) Zadania. 22) Bibliografia.

19. **Wheldon Harold J. — Cost accounting and costing methods** (8th edition) — London, 1946, Macdonald & Evans. 80, s. 463.

Treść: 1) Wstęp. 2) Elementy kosztów. 3) Organizacja przedsiębiorstwa a system obliczania kosztów. 4) Technika zakupów i zapasów wydziałowych. 5) Praktyka magazynowa. 6) Praca. Przestrzeganie i rejestrowanie czasu pracy. 7) Metody zapisywania czasu pracy. 8) Systemy płac. 9) Klasyfikacja kosztów ogólnych. 10) Koszty ogólne: deprecjacja i procenty. 11) Koszty ogólne: przydzielanie ich do wydziałów i miejsc produkcji. 12) Wydziałowe koszty ogólne: przydzielanie ich do wytworu. 13) Kalkulacja kosztów robót wydzielonych. 14) Kalkulacja kosztów robocizny. 15) Konta kontroli kosztów. 16) Koszty wydziałowe. 17) Koszty jednostkowe. 18) Koszty produkcji ograniczonej do jednego artykułu. 19) Jednolita metoda obliczania kosztów — system obliczania kosztów wprowadzony przez brytyjski związek drukarzy. 20) Koszty w hutach żelaza. 21) Koszty usług. 22) Normy kosztów. 23) Maszyny do księgowania kosztów. 24) Kalkulacja kosztów w walcowni stali. 25) Koszty produkcji w przemyśle samochodowym. 26) Graficzne przedstawienie faktów. 27) Obliczanie kosztów w instytucjach samorządu miejskiego. 28) Zbiór zadań.

CZĘŚĆ V.

WYDAWNICTWA W JĘZYKU NIEMIECKIM.

1. **Bosshardt Erik — Leistungsmässige Kostenrechnung** — Zürich (1948), R. Winter. 80, s. 208.

Treść: Wstęp. I. Część formalna: 1) Ogólne wiadomości o przedsiębiorstwach. 2) Stan rachunkowości. II. Część merytoryczna: 1) Kalkulacja amortyzacji. 2) Kalkulacja oprecentowania. 3) Kalkulacja ryzyka. 4) Kalkulacja wynagrodzenia przedsiębiorcy. 5) Ocena materiałów produkcyjnych a kalkulacja kosztów. 6) Kalkulacja a stopień zatrudnienia. III. Zakończenie. Bibliografia.

2. **Büchner Richard — Unternehmung und Markt** — Zürich, 1946, Schulthess. 80, s. 11.

3. **Findeisen—Grossmann — Grundriss der Handelswissenschaft** (23. Aufl. bearbeitet von Hermann Grossmann und Hans Winkler — Leipzig — Berlin, 1940, Gehlen. 80, s. 296. Treść: I. Założenia: 1) Gospodarka jako wytwórcza wspólnota producentów. 2) Przedsiębiorstwo jako komórka w organizmie gospodarczym. II. Struktura przedsiębiorstwa i zarządzanie nim: 1) Czynniki ludzkie. 2) Elementy rzeczowe. 3) Obrót i jego wyniki. 4) Formy przedsiębiorstwa. 5) Podatki. 6) Przyjęcie i likwidacja przedsiębiorstwa. III. Przedsiębiorstwo: 1) Handel towarowy. 2) Przedsiębiorstwo przemysłowe. 3) Przedsiębiorstwo bankowe. 4) Przedsiębiorstwo ubezpieczeniowe. 5) Przedsiębiorstwo wydawnicze. 6) Wydawnictwa prasowe. IV. Obrót przedsiębiorstwa: 1) Obrót towarowy. 2) Obrót gotówkowy i kredytowy. 3) Rynek pieniężny i kapitałowy. 4) Ruch towarów. 5) Łączność. — Bibliografia.

4. **Frehner Edwin — Die Reserven in der Unternehmung** — Zürich, 1946, Schulthess. 80, s. XVI, 151.

Treść: 1) Istota i rodzaje rezerw przedsiębiorstwa. 2) Tworzenie i likwidacja rezerw przedsiębiorstwa. 3) Rezerwy jako narzędzie polityki przedsiębiorstwa. 4) Bibliografia.

5. **Gerbel B. M. — Die Rentabilität industrieller Anschaffungen. Fehlinvestitionen, ihre Ursache und ihre Verhütung** — Wien, 1947, Springer-Verlag. 80, s. 231.

Treść: 1) Techniczny i kupiecki sposób myślenia. 2) Rentowność. 3) O kupnie w ogólności i inwestowaniu w szczególności. 4) Inwe-

- stycje chyby i ich przyczyny. 5) Środki przeciwko niedomaganiom obiektu gospodarczego.
6. **Gerwig Ernst — Organisation und Führung industrieller Unternehmungen** — Zürich, 1947, Verlag des Schweizerischen Kaufmännischen Vereins. 80, s. XI, 258.
Treść: 1) Osobowe i rzeczowe założenia kierownictwa przedsiębiorstwa. 2) Struktura organizacyjna przedsiębiorstwa. 3) Praca w przedsiębiorstwie przemysłowym: I. Analiza pracy i ustalanie wynagrodzeń. 4) Praca w przedsiębiorstwie przemysłowym: II. Organizacja działów wytwórczych (warsztatów) i robotnicy. 5) Organizacja i kierownictwo sprzedaży. 6) Gospodarka finansowa. 7) Organizacja i zastosowanie rachunkowości. 8) Polityka gospodarcza przedsiębiorstwa.
7. **Greifzu Julius — Die Kalkulation in der Industrie unter Berücksichtigung der Kostenrechnungsgrundsätze und der LSO (V. Aufl.)** — Hamburg (1940), Hanseatische Verlagsanstalt. 80, s. 209, 1 nlb.
Treść: 1) Wstęp. 2) O kalkulacji w ogólności. 3) Kalkulacja w normalnych warunkach gospodarczych. 4) Kalkulacja z uwzględnieniem zakłóceń zewnętrznych. 5) Część praktyczna. 6) Dodatek: a) ogólne zasady kalkulacji, b) LSO (Leitsätze für Preisermittlung auf Grund der Selbstkosten bei Leistungen für öffentliche Auftraggeber von 15. November 1938. — Zasady ustalania cen na podstawie kosztów własnych przy pracach wykonywanych dla zlecniodawców publicznych), c) Kalkulacja oparta na LSO w praktyce.
8. **Hostettler Ernst — Die Frage der Objektbestimmung in der Betriebswirtschaftslehre** — Bern, 1945, Verlag Paul Haupt. 80, s. 118.
Treść: 1) Wstęp. 2) Założenia metodologiczne. 3) Problemy ekonomiki przedsiębiorstw w ujęciu Hoffmanna, Nicklischa i Riegera. 4) Zagadnienie ustalenia zakresu ekonomiki przedsiębiorstw jako przedmiot specjalnych badań w nowszej literaturze. 5) Oznaczenie przedmiotu. 6) Bibliografia.
9. **Käfer Karl — Die Betriebsrechnung. Theorie — Methoden — Formen** — Zürich, 1943, Schulthess. 80, s. 323.
Treść: 1) Rachunkowość przedsiębiorstw w szwajcarskim prawie o zobowiązaniach. 2) Budowa teorii rachunkowości przedsiębiorstw w oparciu o zasady obliczania wyników działalności przedsiębiorstwa. 3) Metody i formy rachunkowości przedsiębiorstw.
10. **Käfer Karl — Johann Friedrich Schär und die Entwicklung der Betriebswirtschaftslehre** — Zürich, 1946, Schulthess. 80, s. 13.
11. **Käfer Karl — Kontenrahmen für Gewerbebetriebe** — Bern (1947), Verlag Paul Haupt. 80, s. 107, tabl.
Treść: 1) Podstawy utworzenia planu kont. 2) Budowa planu kont. 3) Czerostopniowy plan kont. 4) Zastosowanie planu kont.
12. **Planung in der Unternehmung. Sieben Vorträge** — Zürich, 1947, Verband Schweizerischer Bücherexperten. 80, s. 157.
Treść: 1) A. Walther: Rzut oka na planowanie w przedsiębiorstwie. 2) H. Mötteli: Planowanie w przemyśle maszynowym. 3) J. Wälchli: Technika planowania kosztów ogólnych. 4) H. Ulrich: Zasady planowania organizacyjnego. 5) A. Walther: Planowanie finansowe. 6) H. Jörg: Zadania planowania w wydziale organizacyjnym. 7) Ch. Schläpfer: Planowanie zbytu.
13. **Rackow Albrecht — Rackows Leitfaden zur doppelten Buchführung** — Berlin, 1939, Lehrmittelverlag von Rackows. 80, s. 67.
Treść: 1) Podstawy prawne. 2) System i metoda: a) system księgowości podwójnej, b) metody księgowości podwójnej, c) nazwy ksiąg głównych i pomocniczych. 3) Ćwiczenia.
14. **Ramsler Hans — Probleme der Vorkalkulation** — St. Gallen, 1948, Verlag der Fehr'schen Buchhandlung. 80, s. 155.
Treść: 1) Kalkulacja wstępna w ogólności. 2) Organizacja kalkulacji. 3) Schemat kalkulacji wstępnej. 4) Szacunek w kalkulacji wstępnej. 5) Rozliczenie kosztów w kalkulacji wstępnej. 6) Kontrola kalkulacji wstępnej. 7) Bibliografia.
15. **Rechnungsführung in Unternehmung und Staatsverwaltung. Festgabe für Otto Jüzi** — Zürich, 1946, Schulthess. 80, s. 213.
Treść: 1) H. Fritzsche: Słowo wstępne. 2) H. Mötteli: Twórcza rola rachunkowości w przemyśle. 3) R. Metzger: Rachunkowość szwajcarskich kolei żelaznych. 4) K. Käfer: Oszacowanie przedsiębiorstwa jako całości. 5) A. Graf: Księgowość jako podstawa opodatkowania. 6) R. Borkowsky: Teoria bilansu a wymiar podatków. 7) W. Bickel: Rozważania o rachunkowości gminnej w kantonie züryckim. 9) A. Märki: Najważniejsze tendencje

- rozwojowe nauczania księgowości. 10) O. Fischer: Kształcenie nauczycieli przedmiotów handlowych w Szwajcarii. 11) Wykaz prac prof. dra O. Juzi.
16. **Walther Alfred — Einführung in die Wirtschaftslehre der Unternehmung.** 1. Band: Der Betrieb — Zürich, 1947, Schulthess. 80, s. XI, 402.
Treść: 1) Ekonomika przedsiębiorstw jako nauka. 2) Nauka o kosztach i kalkulacji. 3) Kontrola gospodarcza. 4) Rachunkowość. 5) Bibliografia.
17. **Willi Edmund — Der Begriff des Betriebes** — Bern, 1938, Paul Haupt. 80, s. VIII, 84.
Treść: 1) Dotychczasowy rozwój pojęcia przedsiębiorstwa. 2) Próba utworzenia powszechnie obowiązującego pojęcia przedsiębiorstwa. 3) Bibliografia.
18. **Winzeler R. — Bilanz-Bewertungsgrundlagen in der deutschen Betriebswirtschaftslehre** — Zürich, 1947, Dissertations-Druckerei A. G. Gebr. Leemann & Co. 80, s. 139.
Treść: 1) Kształtowanie się nauki o ocenie wartości bilansowych w dziełach wybranych autorów. 2) Związek między ogólnymi poglądami na wartość a zasadami oceny stosowanej w przedsiębiorstwie. 3) Bibliografia.
19. **Zumstein Kurt — Grundsätze neuzeitlicher Betriebsführung im Staatsbetrieb** — Bern, 1943, Paul Haupt. 80, s. 120.
Treść: Część ogólna: 1) Ogólne uwagi o terminologii stosowanej w ekonomice przedsiębiorstw i pozycji tej nauki. 2) Pojęcie przedsiębiorstwa i zakładu. 3) Inne podstawowe pojęcia. Część specjalna: 4) Przedsiębiorstwo państwowe. 5) Kierownictwo przedsiębiorstwa państwowego. 6) Zagadnienia personalne w przedsiębiorstwie państwowym. 7) Problemy organizacyjne. 8) Inne sposoby ulepszania przedsiębiorstwa. 9) Bibliografia.

PRZEGLĄD USTAWODAWSTWA ZA MIESIĄCE SIERPIEŃ I WRZESIEŃ 1948 R.

W miesiącu sierpniu i wrześniu opublikowane zostały następujące ważniejsze ustawy, dekrety i rozporządzenia z zakresu finansowo-gospodarczego:

1. Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 3 sierpnia 1948 r., wydane w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu o poborze scalonego podatku obrotowego od sprzedaży artykułów przemysłu, objętego Centralnym Zarządem Państwowego Przemysłu Spożywczego Ministerstwa Przemysłu i Handlu — Dz. U. R. P. Nr 43, poz. 311.

Rozporządzenie wprowadza pobór scalonego podatku obrotowego od sprzedaży wszystkich artykułów zarówno nabytych w kraju lub za granicą, jak i wydobytych lub wytworzonych przez zakłady, zjednoczenia i przedsiębiorstwa, objęte Centralnym Zarządem Państwowego Przemysłu Spożywczego M. P. i H. Scalony ten podatek wynosi 4% podstawy opodatkowania. Podatek obejmuje wszystkie fazy obrotów artykułami wymienionymi powyżej, dokonanych między zakładami, zjednoczeniami i przedsiębiorstwami, obję-

tymi Centralnym Zarządem Państwowego Przemysłu Spożywczego M. P. i H.

2. Rozporządzenie Ministrów Administracji Publicznej i Ziem Odzyskanych z dnia 24 września 1948 r., wydane w porozumieniu z Ministrem Skarbu w sprawie obowiązku wpłacania zaliczek na podatek od nieruchomości — Dz. U. R. P. Nr 45, poz. 336.

Na zasadzie tego rozporządzenia podatnicy podatku od nieruchomości obowiązani są do wpłacania w ciągu roku zaliczek miesięcznych na podatek od nieruchomości, przypadający na następny rok podatkowy.

3. Rozporządzenie Ministrów Administracji Publicznej i Ziem Odzyskanych z dnia 24 września 1948 r., wydane w porozumieniu z Ministrami Skarbu oraz Rolnictwa i Reform Rolnych o zmianie rozporządzenia z dnia 20 czerwca 1947 r. w sprawie wykonania dekretu o podatkach komunalnych — Dz. U. R. P. Nr 45, poz. 337.

Rozporządzenie nowelizuje dotychczasowy tekst §§ 66, 73, 74 i 78 rozporządzenia z dnia 20. VI. 1947 r. (Dz. U. R. P. Nr 51, poz. 258).

Nakładem „Wiadomości Narodowego Banku Polskiego“ ukazały się następujące wydawnictwa i są do nabycia we wszystkich księgarniach.

Skład Główny: Spółdzielnia Wydawnicza „Czytelnik“, Warszawa, Srebrna 12.

I

Dr M. R. WYCZAŁKOWSKI

INSTYTUCJE GOSPODARCZE NARODÓW ZJEDNOCZONYCH

1946 r.

Str. 64

WYCZERPAŁE

II

Dr JÓZEF ŚWIDROWSKI

ISTOTA I SPOSOBY DOKONYWANIA ZAPŁAT MIĘDZYNARODOWYCH

1947 r.

Str. 146

III

Dr KAZIMIERZ SECOMSKI

PODSTAWY POLITYKI INWESTYCYJNEJ

1947 r.

Cz. I, II, i III.

IV

TADEUSZ DIETRICH

„ELEMENTY POLITYKI FINANSOWEJ POLSKI WSPÓŁCZESNEJ”

1947 r.

Str. 71.

Prenumerata kwartalna zł 180.—. Wpłaty przekazami pocztowymi, lub w instytucjach bankowych na rachunek żyrowy „Wiadomości Narodowego Banku Polskiego“ w Wydziale Zagranicznym N. B. P. w Warszawie oraz w Urzędach Pocztowych na P. K. O. na konto N. B. P. Warszawa Nr 1 — 6753. W treści przekazu pocztowego, bankowego lub na P. K. O. należy podać: „Wiadomości N. B. P.“ prenumerata oraz nazwisko i adres prenumeratora.

Wydawca: Narodowy Bank Polski

Redakcja i Administracja: Narodowy Bank Polski, Wydział Ekonomiczny, Warszawa, Fredry 6.